

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

394
H
1029

Fra

Wallekilde Folkehøjskole

36

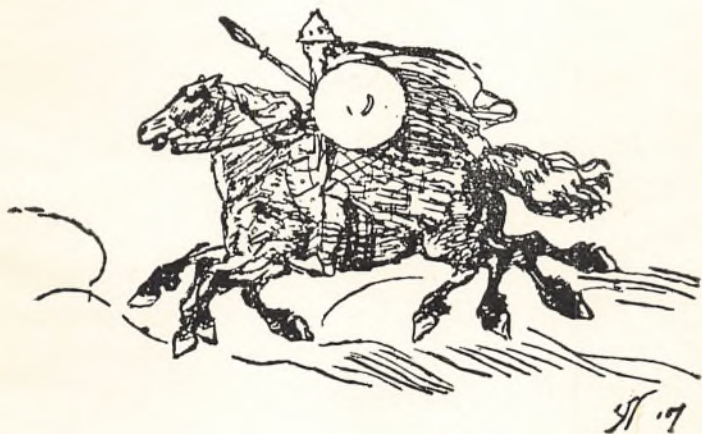
Udgivet af Selevsforeningen

1929

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

36

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1929

Hvad juleklokken forkynder.

Af Povl Hansen.

Snart når vi atter på vor vej gennem kirkeåret frem til den livsalige stund, da kirkeklokkerne fra alle jordens kirketårne igen vil »kime den store glæde« — juleglæden — »ind«.

Men ved tårnets fod dernede på vejen vandrer menneskene forbi, snart ene og snart i flok og følge.

Og der er dem, som standser og lytter til kirkeklokkens bud om den store glæde, der er vederfaret menneskene. Men de løfter hånden som til indsigelse, idet de mumler: »Den store glæde! aldrig har jeg på min livsvej mødt nogen glæde; jeg véd ikke, hvad det er, véd ikke hvad lykke er; for mig er livet kun en ørkenvandring. Det bud gælder ikke mig.«

Og der er andre, som er standset. Også de hører

kirkeklokkens forkyndelse af glædesbudskabet. »Ja vel,« siger de, »glæden og lykken dem har jeg en gang kendt; men for mig gik de i stykker; de var skøre som natgammel is. Alt gik til bunds i det store sammenbrud. Og nu er mit liv kun en kamp med bekymringernes torne og tidsler, der truer med at kvæle mit liv.«

Og igen andre af flokken standser og siger: »Du toner om glæden, du kirkeklokke, om »den store glæde.« Ser du da ikke, at her går vi bag den sorte kiste. Vi bærer til graven det kæreste, vort liv ejer. Vi er ribbet for alt, hvad der giver livet værdi for os. Kom ikke her og tal til os om glæden.«

Andre igen står og stirrer ud mod den store, kæmpende og lidende verden, og deres indsigelse mod glædesbudskabet lader ikke vente på sig; de peger måske på verdenskrigen, den store jærn- og blodorkan, i hvis spor der ligger i ruiner tusinder og atter tusinder af menneskelivs knuste lykke. Det er for dem, som om Europa, ja, som om hele menneskeslægten løfter sin knyttede, sårede og blodige hånd mod himlen og raser i trods mod den og Gud, der i sin »almagt og kærlighed« lader dette ske.

»Vil han spotte og håne os,« siger de, »med sin tale om en stor glæde.«

Og så er der en ny flok. De går med hovedet bøjet og med så mørkt et udtryk i deres ansigt. Det er de sygeligt religiøse. De stirrer nedad, ned mod dybet. Af alle bibelord holder de mest af dette: »Salige er de, som sørger.« »Ja, var det ikke bedre,« vil de sige, »om vi bestandig lyttede til de tunge ord om vor synd og samlede sindet til betragtning af dem. Den synd, som, netop julenat, for julebarnet indledede i trosordet, det korte, men frygtelige led »pint«. Den synd, som tvang vor herre og frelser ind i det Gethsémane, hvor

hans sved blev som blodsdråber — ind gennem det domhus, hvor tornekrone trykkes om hans blødende pande — frem ad »via dolorosa«, smertens vej, — op på korset, trællenes galge, skampælen — ud af verden og — ned i selve døden.«

»Nej«, siger disse mennesker, »lad os bestandig holde blikket rettet mod vor synd. Og derfor: Ti stille, du kirkeklokke! Vi arme syndere har intet med glæden, den store glæde, at skaffe.«

Ja, således lyder indsigelserne fra de mangfoldigste sider. Men glædesbudskabet lader sig ikke standse; det forstummer ikke; det bliver ved at lyde, som det har lydt fra den første, store julenat, da englens sang deres fred ud over den mørke, faldne jord. I den stund fødtes det på engletunge i den store kirke der ude over Bethlehems vange.

Sagnene fortæller om trolde, som kunde opføre en kirke på en eneste nat. — Passer ikke. Kun én gang er det sket; i den første julenat, da byggede, ikke trolde, men den store himmelske bygmester sin kirke. Himlens kuppel var dens hvælving, tusinder strålende stjerner var dens lysekroner; himlens klarhed fyldte den, og her var det da, at glædesbudskabet fødtes og blev af engletunger sunget ud over den mørke, syndige jord: »Se, jeg forkynder Eder en stor glæde; Eder er i dag en frelser født!«

Og på dette glædesbud stammer senere alle jordens kirkeklokker, de store med de små.

Men svært har menneskene ved at fatte de himmelske ord. Deres sind er lukket for klangen her oven fra. De stirrer på deres eget mørke, deres eget sammenbrud, deres synd. Og bliver blikket end en enkelt gang løftet dér ud over, så når det dog kun til at fange de små glæder. — »Hjem til jul« siger højskole-eleven, »det er min juleglæde«; »at få børnene hjem

til jul« siger far og mor, »det er for os juleglæden«; »at danse på juleballet,« siger de unge, »det er juleglæden for os,« og atter andre ser den i risengrøden, julegåsen eller julegaverne.

Men alle disse eller lignende glæder vil før eller senere gå i stykker mellem hænderne på os. En eneste sorg, en ulykke, et uheld — og de ligger synderbrudte for vor fod.

Men sådan er det ikke med glæden over, at der er født os »en frelser for al fare«. Den kan ingen sorg, ingen jordisk nød forstyrre. Tværtimod. Netop gennem al jordelivets nød og jammer vokser den sig større, rigere og livssaligere. Det er med den, som solen, der mægter at bryde gennem de mørkeste skyer og ved gennembrudet guldfarve dem.

Lad os da ikke i »denne søde juletid« lukke vort øre for budskabet fra oven; lad os ikke slå os til tåls med de glæder eller den lykke, der kan bryde »som et glar«. Lad os ikke hvile, før vi når frem til den ægte glæde, den evige juleglæde, der kan gennembryde alt mørke og gennemstråle og guldfarve al sorg og jordisk vé, som synd og død har ført med sig her i den faldne verden. »Da først kom jul!«

Povl Hansen.

To sange.

Af Povl Hansen

I.

Ved aften.

*Solsæts-glansens stråler slukkes;
dagen dør i vesterlide;
medens nattens sorte hære
sejrende nu fremad skride.*

*Lad min aftensang, o Herre,
tone gennem nattens rige,
vandre vejen til dit hjerte
op ad bønnens Jakobs-stige! —*

*Medens nattens stjærner skride
tavse gennem himlens sale,
lad dit øje kærligt følge
barnet i de dybe dale!*

*Og mens store klare stjærner
sønderflænger nattens kåbe,
tænd mig stjærner, som kan lyse,
lær mig, Gud, på dig at håbe!*

*Og når dødens sorte bølge
skyller mod mig fra det fjærne,
salv mit øje, så det skuer
evighedens morgenstjærne!*

II.

Mod vinter.

*Nu sank hvert løv i lunde;
nu falmer alle strå;
min ungdoms favre drømme
de også falme må.*

*Hvor somrens fugle kvidred',
dér tier nu hver sang;
hvor livets jubel bølged',
der bliver dog tyst engang.*

*Dog véd jeg, den vil vågne
igen til næste vår,
genfødes da hver tone,
og læges hvert et sår.*

*Jeg frygter dig ej, vinter!
— maaske du kommer snart —
kan end hvert blad du røve,
livskimen blir bevar't.*

Et kristenmenneskes frihed.

Det er Morten Luther, som har givet mig emnet med sit lille herlige skrift om et kristenmenneskes frihed.

I begyndelsen af sit skrift fremsætter Luther to tilsyneladende modstridende sætninger, nemlig: »Et kristenmenneske er en ganske fri herre over alle ting og er ikke undergivet nogen«.

»Et kristenmenneske er helt og holdent en tjener for alle ting og undergivet enhver som helst.«

Men lad os straks være klare over, at her tænkes ikke på navnekristne. Her er det ikke nok, at vi på folketællingslisterne opføres som evangelisk-lutherske kristne. Her tænkes ikke på de mange, som — fordi det er behageligt — kalder sig kristne, eller på de mange, som gør det af sløjhed og sædvane. Jeg tænker her på de få eller mange, som lydeligt eller i løndom må sige: Jesus af Nazareth, korsfæstet på Golgatha, genoprejst af døde, *lever* nu i mit hjerte. Derinde — midt i megen fejghed og slaphed, ja og i et forfærdeligt mørke, *der* lever han, *der* er han trods alt herren. Når dette stakels hjertes evige skæbne skal afgøres, så skal han

råde. Jesus Kristus er min herre. Om ligeså mange, som kan sige dette, skal det følgende gælde som sandhed for et kristenmenneske. Så gentager vi Morten Luthers ord: et kristenmenneske er en ganske fri herre over alle ting og er ikke undergivet nogen. Hvad vil det nu sige i 1929? At et kristenmenneske, som i sit hjerte har Jesus Kristus til herre, er en ganske suveræn magt; han er herre over landets love; han er en fri herre over landsbyens og sognets og landets offentlige mening; han er — og det er langt det største — ved Kristus, sin konge, en fri herre over det, som står Gud imod.

Et kristenmenneske er en fri herre over landets love. Det er just i år 100 år siden, at en af Danmarks bedste præster døde — ja han var ikke teologisk uddannet eller ordineret af noget menneske til præst; men han var alligevel en af Danmarks bedste præster; jeg tænker på husmand, tømrer Kristen Madsen fra Bregnør mark ved Kerteminde. Efter at have levet en verdslig, indholdsløs ungdom og første manddom blev han kaldet af Gud. Det nye liv blev ham en sådan glæde og rigdom, at det blev ham en nødvendighed at dele sin glæde og rigdom med andre kristne. Så indbød han da sine kristne venner til gudstjeneste eller »gudelig forsamling« i sin dagligstue. Af hans gribende forkyndelse udsprang et liv, hvis virkninger kan mærkes til denne dag. Men denne sande præst for Gud gik jo kirkens embedsmænd i næringen; de havde eneret til at forkynde Guds ord; at dette døde paa præsternes læber havde mindre at sige, blot embedets patentrettigheder blev været. Da Kristen Madsen på grund af sin forkyndergerning af gejstlighed og politi blev slæbt for domstolene, stillede man ham det spørgsmål: Mener De altid at burde følge, hvad De anser for Guds bud til Dem, selv om det strider mod landets love? Kristen Madsen svarede med et fri-

modigt ja. Han døjede forfølgelse og fængselsophold for sin tros skyld. Men Kristen Madsen stod fast. Et kristenmenneske er i sin samvittighed bunden ved Guds bud, Guds ord, men fri overfor alt andet, også overfor landets love. Jakob Knudsen vidste noget derom. Hvor var den mand bunden, og hvor var han fri. Han var bunden til Gud. I 1915 skrev han til sine venner i Mellerup valgmenighed, som han en række år i forvejen måtte skilles fra på en brat måde: »... Jeg er et af de mennesker, som er i Guds vold, på nåde og unåde, enten jeg vil eller ej. Jeg kan godt gøre ugudeligt ting og være fuld af ugudelige tanker; men jeg kan ikke løbe fra *ham*; jeg er lænket til hans fodskammel som en træll eller som en hund...« Saa stærkt måtte Knudsen udtrykke det. Som en træll eller som en hund lænket til Gud. Men samtidig var han en fri herre over alle menneskelige ting og var ingen undergivet. Når han kun ejede Guds ord, brød han sig fejl om menneskers love, om offentlig mening o. s. v. Han kunde ligefrem tilråde at handle mod lov og al officiel moral. Tænk på »Den gamle præst«. Grev Trolle har slået, gennembanket et modbydeligt mandfolk, som har øvet vold mod Trolles datter. Mandfolket dør; det er uvist, om døden skyldes grev Trolles slag eller et fald fra høstænget. Men mordanklagen vil blive rejst mod grev Trolle, som for øvrigt over for den dræbtes lumpne fader, der vil udnytte sønnens død økonomisk, åbent siger, at han har dræbt fyren, og han er glad for, at han har ryddet dette uhyre ud af verden. Men nu griber et andet forhold ind. Grev Trolles hustru er yderst svag. Hun kan ikke tåle at se eller vide sin mand i øvrighedens hånd; hun vidste godt, at hendes mand havde åbenbare fejl; han var f. eks. hidsig; men for hende var han alligevel *manden*, som hun elskede af hele sit sind; hun vidste, at han trods sine fejl inderst inde var et sjældent vel bevaret men-

neske; i det grundvæsentlige var han den rene af hjertet; derfor var det uudholdeligt at tænke på, at han som en gemen forbryder skulde i øvrighedens vold og overgramsnes af politiets hænder. Hun kunde tåle at vide sin mands død, men ikke det andet. Grev Trolle ved dette. Da beslutter han at søge døden — af kærlighed til sin hustru. Han går til familiens nære ven, den gamle pastor Castberg, som nok i det væsentlige er Jakob Knudsens talerør. Trolle meddeler Castberg sin beslutning, og da præsten er klar over, at dette er ikke en mands overilede beslutning, og da han forstår og billiger Trolles motiver, så siger han til sin ven: »Min kære grev Trolle, jeg ved, at De i dette øjeblik er ledet af kærlighed, den magt, som er stærkere end døden, og som derfor også kan tilintetgøre dødens angst og gru; *der* behøver De ikke min hjælp. Men Deres *ansvar* vil jeg dele med Dem, det skal vi være to om på dommens dag; jeg *råder* Dem til at handle efter Deres eget ønske. Det er den eneste måde — det tror jeg også — hvorpå De måske kan redde Deres kones liv...«

De to mænd nyder den hellige nadver sammen, hvorefter grev Trolle går bort for at fuldføre sin beslutning.

Hovedvægten i denne skildring skal lægges på pastor Castbergs ord; han (Jakob Knudsen) påtager sig her et uhyre ansvar. Men han påtager sig dette ansvar som et kristenmenneske. — Naar et kristenmenneske har Guds fred i sin samvittighed, så kan han — om han tvinges ind i konflikt med borgelig lov og almindelig fastsat tankegang — bryde med loven og moralen. Det er det Jakob Knudsen er inde på i et af sine kristelige foredrag. Han hævder: de borgelige love må i det store og hele anvendes ens overfor alle; det vilde blive alt for vilkårligt, om det ikke var tilfældet. Men den fulde retfærdighed nås ikke på den måde: Kun Gud fælder

den sande dom. Han kender os til bunds, og han dømmer enhver efter hans forudsætninger. Kommer et kristenmenneske under sit samliv med Gud i konflikt med de borgelige love, så skal han trostigt gå imod disse love. Han er en fri herre over dem.

Er det vovelig tale? Nej, ingenlunde. Som vi er beskafne, er der aldeles ingen fare for, at vi til daglig skal ofre kroppens behag for sjælens fred. Men der er en bestandig overhængende fare for, at vi af sløvhed og fejghed og nyttehensyn dræber den stille røst, som Gud altid taler til os, men som vi kun så sjældent fornemmer. Lad os da, når Guds ord fornemmes af vort sløve sind, være trofaste mod det høje bud. Lad os forstå, at det er vort livs store stunder, da svigten betyder fald, trofasthed Gudslivets arbejde og fremgang i os.

Et kristenmenneske er en ganske fri herre over alle ting. —

Men denne frihed gælder ikke blot overfor de skrevne love; den gælder også overfor de uskrevne, overfor dette: hvad folk siger, hvad folk mener, det, som er sognets og landets offentlige mening. Hvor er vi ofte bunden her, bunden af folks tanker og meninger. Hvad vil folk sige! Hvor har denne frygt for det gode omdømme skabt mange kujoner, og hvor ofte fristes vi ikke til at være usande mod det bedste i os selv for at behage. Vi skal ikke agte gode menneskers omdømme ringe — tværtimod. Jeg skal villigt bekende, at jeg sætter megen pris på gode menneskers velvillige tanker. Men lad os aldrig være ude efter at behage! Kommer vi ud i det ærinde, er det den sikre vej til al usselhed. Vi kalder os evangelisk-lutherske kristne. Lad os så også i den forstand være evangeliske, at vi aldrig drager ud for at behage. Evangeliets herre var visselig en ganske fri herre over sin tids offentlige mening; han

søgte ikke strid med den; men han var trofast mod det kald, hans himmelske fader havde givet ham, og fordi han fulgte kaldet, tørnede han voldsomt sammen med tidens offentlige mening. — Og lad os også her være lutherske kristne. Morten Luther havde som få prøvet at leve efter sin tids tankegang; med tanke, vilje og hele sind prøvede han at leve efter tidens forskrifter, for så vidt efter den offentlige mening. Men Guds ord ramte ham. Han fik vished for, at han skulde gå en ganske anden vej, end de mægtige ønskede det. Han fulgte Guds bud. Da fik han at føle, hvad de mægtiges vrede vil sige; han fik den offentlige menings hårde dom over sig. Men Luther bøjede ikke knæ, endsige sin samvittighed for at takkes de mægtige. — Da paven dømte ham i band, da pavens håndlangere fra Nederlandene og Vesttyskland drog frem med bandlysning mod Luther og med ild til hans bøger, da Luthers venner blev forknytte og ængstelige, da bød det tapre kristenmenneske, Morten Luther, sine kære elever med ud uden for Wittenbergs mure; her lod han dem sanke sammen til et bål, hyorpå han kastede pavens bandrulle. Ved denne dristige handling satte han påny mod i de forsagte. Da han noget senere stod i Worms overfor en lumsk og upålidelig kejser, overfor en stor forsamling af mægtige verdslige og gejstlige, hvoraf de fleste var ham fjendtlige, andre ligegyldige, næppe én virkelig forstående eller trofast, da han stod ene, og de mægtige forlangte: tilbagekald, bøj din samvittighed, undertryk din overbevisning, da gav Morten Luther det nok som bekendte stolte svar, der netop var talt ud af et kristenmenneskes bundethed til Gud og frihed overfor alt andet. — Var Morten Luther ikke bange i Worms? Jo, visselig. Han frygtede de mægtige og hele den offentlige mening. Vist var det ham vigtigt at have fred her. Men der var én, med hvem det var usigeligt langt

vigtigere at have fred. Det var Gud. Ham var han bunden til, ham kunde han ikke svige, ham måtte han følge, — så fik det gå med alt andet, som det kunde. Netop fordi og kun fordi han ejede Guds ord i sit hjerte, var han en fri herre over alle menneskenes ting.

Der er grund til, at vi med Morten Luther skal være glade og skal takke, fordi, når alt kommer til alt, ingen og intet uden Guds ord er vor lov. —

Men allermest grund er der til at takke Gud, fordi vi med hans ord i vore hjerter kan blive frie mænd og kvinder over det onde. I den bog af Jakob Knudsen, jeg før nævnte, klager grevinde Trolle over de svære nætter, når tunge tanker hjemsøgte hende. Da siger pastor Castberg, at hun skal prøve at tænke på noget andet, for vi kan godt i nogen måde bestemme over vore tanker. Men hvis det ikke hjælper, så skal hun bede; thi når det onde eller den onde opdager, at det længste han kan drive os ud i, er i at bede, så opgiver han snart kampen. Med Guds ord i hjertet kan et kristenmenneske vel lide under meget, som *gør* ondt; men det, som *er* ondt, skal ikke kunne skade ham, så tit han søger til Kristus, vor herre, om hjælp.

Det er et kristenmenneskes borgerret i Guds rige at være en ganske fri herre over alle jordiske ting. Men det skal ikke hovmode ham; thi vi skal ikke mindre ærindre Morten Luthers anden sætning: et kristenmenneske er helt og holdent en tjener for alle ting og undergivet enhver som helst.

Men her må det siges ikke mindre stærkt, at jeg ved et kristenmenneske ikke tænker på den navnekristne eller på den, som finder det lettest at gå under kristen navn. Men her tænker jeg på de få eller mange, som kalder sandhedsånden til vidne paa, at »Jesus Kristus er vort liv«. Om ligeså mange, som ud af hjertets trang siger dette — lydeligt eller i løndom, skal det gælde,

at de er helt og holdent tjenere. Det er både deres ret og pligt, men det er især deres nødvendighed.

Hedninger kan, om de er gode mennesker, øve tjenergerning og være mange mennesker til timelig og evig gavn; men vilde der være mening i at sige til hedninger: I er helt og holdent tjenere og undergivet enhver som helst? En hedning måtte tilbagevise sådan tale. Men den, som siger: Jesus Kristus er mit liv, han må eje eller ærligt ville eje Jesu tjenersind, det sind, som aldrig fandt sin grænse. Den, der vil følge Kristus efter, staar aldrig overfor de mennesker, da hans tjenergerning bør ophøre; han kommer aldrig ind i forhold, hvor der ikke er brug for hans tjeneste.

Et kristenmenneske kan bruge digterens lidet poetiske, men helt ud sande ord:

Herre, jeg vil gerne tjene —
tjene dig og dig alene,
tag og brug mig, som du vil.
Alt jeg ejer, har du givet,
hver en evne, selve livet,
dig det hele hører til.

Led mig, herre Gud, i nåde,
også når jeg selv vil råde
og vil gå min egen vej.
Sæt mig, hvor jeg bedst kan gavne,
o, men lad mig aldrig savne
vished, at jeg tjener dig!

Saa er et kristenmenneske da en ganske fri herre over alle ting og er ikke undergivet nogen. Det er en gave, som forpligter; den kan derimod aldrig hovmode et menneske, som har Kristus til sin herre; thi et kristenmenneske vil søge helt og holdent at blive en tjener.

Uffe Grosen.

Højskolen. — Et dansk ungdomsarbejde.

En oversigt.

I.

Det er noget af en vanskelig opgave på nogle sider at give en oversigt over det samspil mellem højskolen og skytteforeningerne for den tid, der er gået, og samtidig forsøge med nogle hovedlinier at karakterisere udviklingen og dens resultat. Men vi står ved et vendepunkt i det ungdomsarbejde, som skytteforeningerne satte i gang, så en oversigt kan have sin betydning, og selv om den kun kommer til at pege på hovedlinierne — og derved bliver på en vis måde utilfredsstillende, så er til gengæld kilderne til en mere indgående undersøgelse og klarlægning så let tilgængelige, at det vil falde enhver let at få rede på de afgjort interessante og til tider spændende enkeltheder. (F. eks. i provisorietiden).

Hver tid, hvis tanker har sejret, hver tid med glans og glød over sig, som har fostret skabende og for-

nyende kræfter, har været en saadan tid, da mange mennesker havde mod. En sådan tid blev årene efter 1864. Sorgen over tabet af Sønderjylland gav den indre kraft, der satte en mængde menneskers tanke og sind i virksomhed, dels for at rejse det faldne mod og hjælpe de selvopgivende, dels for gennem en række arbejder og virksomheder at samle og styrke Danskheden og vinde indad, hvad udad tabtes.

I det slagne danske folks sind viste der sig åbne muligheder for en virksomhedstrang, der gav sig så store udslag, at vi nu i efterkrigsårenes tvivls- og vanskelighedernes tid vanskeligt vil kunne forstå den trang til dåd, som vågne, virksomme mænd kaldte på: Det gælder Tietgens og Dalgas's indsats og det, der er vokset ud der fra. Det gælder *Højskolen* og *Skytteforeningerne*.

Der var både højskoler og skytteforeninger før 1864; men nederlaget måtte til, før der kom den indre grokraft, som førte dem frem til at blive de virksomme kræfter i løftningen af det danske folk. Om højskolen er det ikke min opgave her at sige andet end det, der må siges om den indflydelse, som den fik på skytteforeningernes arbejde. Højskolens indflydelse — et mærkeligt og tilsyneladende tilfældigt indgreb — blev afgørende for skytteforeningernes fremtid, blev igangsætter af den bevægelse, der førte til skytteforeningernes opløsning. Med højskolens indsats blev arbejdets rammer for den ene del af skytteforeningernes virkemidler — *Gymnastikken* — så udvidet, at den fra at tjene et ret snævert og indkredset formål blev ført helt ud til at omfatte ungdommens fysiske og sjælelige opdragelse og karakterudviklingen, ind på linie med hele højskolens mål.

II.

Skytteforeningerne.

Kærlighed til vort fædreland
 og alle dets store minder
 er det, som til lydighed tvinger os,
 og fast os til fanen binder:
 Det er en lov for danske mænd.

(*Mads Hansen*).

Omkring 1860 var det åndelige liv stærkt påvirket af de nationale følelser som skabte »Ånden fra 48« og den politiske frihed, der var givet med Grundloven. En vågnende ansvarsfølelse satte kræfterne ind på at udvikle den almene interesse for og kærlighed til fædrelandet. Forholdene til Sønderjylland, Holsten og Lauenborg var urolige. Udsigt til en ny krig, der kunde komme til at afgøre spørgsmålet, vækkede hos mange trangene til en personlig deltagelse i ansvaret for fædrelandets vel. Alt dette gav baggrund for skyttesagen. Der manglede bare en til at begynde, og denne mand blev artillerikaptajn V. *Mønster*.

I januar 1861 opfordrede Mønster i »Fædrelandet« til dannelse af frivillige skytteforeninger, idet han tog både tanken og navnet efter de engelske foreninger. En sammenslutning af mænd, der bifaldt tanken, udsendte i februar en opfordring til dannelse af skytteforeninger. Noget formål var ikke angivet, men det fremgik af opfordringen, at opgaven var: *at styrke landets forsvarsevne og folkets forsvarsånd*.

Man begyndte da at danne foreninger rundt omkring, og indtil 1865 var der oprettet ca. 150 foreninger spredt over hele landet, bl. a. i Sundeved, Als, Nybøl, Haderslev og Aabenrå amt. Man fik snart dannet en centralkomite, og love og fælles formål blev skrevet. § 1 lyder:

Foreningens formål er at udbrede færdighed i riffelskydning, for derved at udvikle evnen og styrke viljen til at forsvare fædrelandet, samt vække den ånd i folket, der er den sikreste borgen for at bevare frihed og selvstændighed.

Der afholdtes landssammenkomster med kapskydninger, og djærve ord blev talt om fædreland, folkeånd og forsvaret. Krigen 1864 bragte en standsning i arbejdet, selv om der var enkelte foreninger, der stadigvæk arbejdede; men i 1865 begyndte en ny periode for skyttesagen i Danmark. Bevægelsen bredte sig stærkt, og der var sjældent gode betingelser for væksten. *Revanchetanken* blev nu livsnerven i skyttesagen, og ved fester og sammenkomster lød talen altid om Sønderjylland og om »vore brødre hinides Kongeåen«. Højskolen var med i bevægelsen, man dyrkede på højskolerne våbenøvelser af samme art som ude i foreningerne; men først senere blev højskolen en drivende kraft.

Pengemanglen lagde stærke hindringer i vejen, ellers vilde langt flere være kommet med; men dette til trods er det en stærk folkebevægelse, der samler tilslutning i næsten hvert sogn i Danmark. Rifflerne gravedes frem igen, — ja for man havde under krigen på sine steder gravet dem i jorden, for at tyskerne ikke skulde tage dem, andre steder sendte man dem væk eller gemte dem paa kirkeloftet. *Alle* skulde med. Det lød på skydebanen, ved fester og sammenkomster. Talere og digtere kappedes om at ægge og ildne; thi »Målet er Danmarks frelse«, som Mads Hansen skrev. Han skrev også: »Rask af sted, vi kan ej koldt, se tyranner sejer beholdt«, eller til den danske kvinde: »Du skal opfostre drenge med sener i arm, der for Danmark vil kæmpe og dø«. Fr. Paludan-Müller synger om »Ynglinger i plade, drenge klædt i stål, Slesvigs

land genvundet, det er kampens mål«. Thyregod lader i en skyttesang de danske drenge synge: »Fra nu af jeg leger med krudt og bly, til Dannevirke er rejst på ny.«

Her er *grundtonen* i de første års arbejde.

1865 blev der dannet en ny Centralkomite, og der indgik et nyt led i formålsparagrafen:

Formålet er at ubrede færdighed i riffelskydning, for derved at danne en forskole for hæren, dels overhovedet at udvikle evnen og styrke viljen til at forsvare fædrelandet, og således virke til at vække og befæste den ånd hos folket, der er den sikreste borgen for dets frihed og selvstændighed.

Man dannede nu *store* sammenslutninger: Amtsskytteforeninger, som derefter indmeldte sig under landssammenslutningen. Man tog — mod en del modstand — ekscrcits ind i foreningens arbejde og ligeledes gymnastik. Det var kaptajn Edvard Nielsen, der blev en af de virksomste kræfter i *det* arbejde. Hans navn nævnes mellem de første, når man nu taler om skyttebevægelsens første mænd. Hans virksomhed faldt før krigen i Sundeved, Als og Aabenrå amter, og med disse foreninger som forbillede, (deres virksomhed blev efter krigen standset), dannede han Svendborg amtsforening som den første i landet, dens »fødselsdag« er den 13. november 1865. Edvard Nielsen gik på sin fod fra by til by og fra sogn til sogn. Han henvendte sig altid til sognets mest kendte mænd, ofte sognefogden eller præsten, og en sjælden overtalelsesevne har han haft, for det virkede omgående, når han havde været der. »Jeg har vandret på min fod i 4 dage omkring i Sunds herred og fået sagen rejst her«, skriver han i 1865. Lidt senere lyder det, »Sagen er nu rejst i Sunds, Gudme og Vinding herred, til julen skal jeg have fat i Salling herred og er så færdig hermed«. Han var utræt-

telig. Sammen med den folkekårne skyttesanger Mads Hansen satte han sagen et højere mål, end at hver mand fik lært at skyde eller fægte. Det videre mål udtryktes således:

*) Målet er ikke skydning, ikke legemsøvelser, ikke eksercits, men målet er ungdommens krigeriske opdragelse og fædrelandskærlighedens vækst hos folket, og midlerne til at nå dette mål er: sang, foredrag, skydning, legemsøvelser og eksercits.

(Hvis deres syn på midlernes værdi må læses i den rækkefølge, de er skreven, er det ret interessant for os i 1929).

Som et udtryk for, hvad skyttebevægelsen betød som folkebevægelse i disse år, anfører jeg nogle ord af afdøde Valdemar Bennike, mangeårig lærer ved Vallekilde højskole:

**) »Blandt de stærke livsrørelser på Fyn, jeg var så lykkelig at blive revet med af, må jeg endnu nævne skyttebevægelsen, og endnu står for mig i glans de store årlige skyttefester i Kværndrup, hvor vi mødte op 1500 skytter, alle med bøssen på nakken (d. v. s. gamle eksersergeværer udlånt af regeringen), med skytteforeningens ophavsmand, kaptajn Nielsen, i spidsen med den sølvvåbel i hånden, vi havde overrakt ham ved en af disse fester, med Birkedal til festtaler og Mads Hansen som sanger, fra hvem man gerne hvert år i Kværndrup fik en ny sang, og så masser af tilskuere og tilhørere foruden skytterne. Skydningen var ikke værd at tale om, hver skytte skød kun tre skud, og de var tarvelige nok. Det var som folkemøder i stor stil, disse skyttefester havde deres betydning, og de bidrog sikkert ikke lidt til folkelivets vækkelse.«

Det er som ældre mand, Bennike i 1905 skriver om, hvad han som ung oplevede sidst i 1860erne. Højskole-

*) Den lingske Gymnastik i Danmark 1884—1909, S. 62.

**) Valdemar Bennike »Mine ungdomsminder« i »Fra Vallekilde højskole« nr. 12.

forstander Povl Hansen, født i Svendborg amt, skriver i »Mine minders bog« et afsnit om idræt og skyttesag: Det frengår heraf, hvilken betydning skyttebevægelsen havde for alle vågne mennesker — måske ikke mindst for den opvoksende slægt:

»Det blev de store uforlignelige skyttefester på herregården Egeskovs marker ved Kværndrup, der lukkede vore som så mangfoldige andres øjne op for skyttebevægelsens herlighed. Alt som kunde krybe og gå mødte op ved disse fester, hvor deltagernes antal opgives til 8000. Tidlig om morgenen kørte farbror for os den mils vejs til Kværndrup, hvor de 12—1500 skytter stod opstillede langs landevejen, hver kreds med sin dannebrogsfane i spidsen Først hen på eftermiddagen samledes de mægtige skarer om »tribunen« med den fremspringende talerplads. Nu brusede sangen fra de tusinder af struber; mest var det Mads-Hansens skytte- og folkesange.«

En mængde andre udtalelser kunde anføres om, hvordan man ikke alene ved festerne, men i hele skyttebevægelsen mærkede den begejstring og kærlighed til fædrelandet, der gav sig udslag i gerning som i ord.

1871 begyndte et nyt afsnit i skyttebevægelsen. Mange havde ventet, at Danmark skulde have taget del i krigen mellem Tyskland og Frankrig for at få Sønderjylland tilbage. Valdemar Bennike skriver om 1870 (i »Mine ungdomsminder«):

»Jeg var straks rede til at gå med i krigen og gik til lægdsmand og kredsbestyrer for at lade dem vide, at de kunde indskrive mig som frivillig, så snart vor hver dag ventede krigserklæring kom, og få at vide af dem, hvordan jeg skulde forholde mig. Jeg gav ikke børnene høstferie, da jeg mente, at de kunde få ferie nok, når jeg drog i felten.«

Bennike og mange med ham troede, at nu var »opgørelsens time kommet også mellem os og Prøjserne.«

Nu kom der en halv snes rolige arbejdsår for skytteforeningerne, hvor de udviklede sig indadtil med hensyn til arbejdets værdi, »mens de udadtil med hensyn til antal af foreninger og medlemmer stod i stampe.« Der byggedes i den tid en del øvelshuse, (senere kaldt forsamlingshuse). I Ryslinge byggedes det første i 1871; og nu gik arbejdet ude på skydebanerne og inde i salen med *den gymnastik*, vi nu kalder den gamle danske gymnastik, med våbenøvelser som bajonETFægning og kårdehugning.

I 80erne kom der en række kampår med front mod to sider. Den ene front var mod provisionstidens regimenter, der for en tid lagde skyttebevægelsen stærke hindringer i vejen, fordi man på sine steder oprettede *riffelforeninger*, som skulde — eventuelt med riflen — modarbejde provisoriet. En række amtsforeninger blev af den grund for en tid splittet eller opløst, mest der, hvor der boede mange venstremænd eller riffelmænd.

Den anden front blev mod gymnastikken, som fra 1884 fik et så afgørende og livgivende tilskud ved den svenske gymnastiks begyndelse ved Vallekilde højskole. En række år førtes kampen mellem svensk og dansk gymnastik både til daglig og til fest, og gang på gang meldte skyttesagens mænd sig som modstandere mod den svenske gymnastik. Kaptajn Edvard Nielsen udtale ved en generalforsamling i Ringe i 1887 en stærk fordømmelse over den svenske gymnastik, og han var meget vred på højskolerne for deres indsats i den retning:

»Visse højskoler, der med deres store selvgothed altid skulde have noget for dem selv, have ikke taget i betænkning at fortrænge en gymnastik, som ved vore fortrinlige militære gymnastiklærere har fået en udbredelse, som der næppe findes mage til nogetsteds i verden. . . . Lad os holde fast ved vore traditioner, også i gymnastikken, og fritages for følg-

erne af højskolernes rastløse eksperimentering. . . .
Denne gymnastikbevægelse er udgået fra et par højskoler, og det er ejendommeligt, at højskolerne, der ellers har skræk for det kedsommelige og methodiske, med så stor iver har grebet denne gymnastik. Denne iver er derfor også udmundet i det rent meningsløse.»

Hvor meningsløs end Edvard Nielsen og en række andre militære fandt den svenske gymnastik, (en gang var der 64 militære underskrivere paa et angreb mod den), så blev det alligevel *den*, der sejrede i kampen, så den til landsfesten i 1908 havde erobret hele landet uden for byerne. Ikke alene sejrede den svenske gymnastik over de danske rent fagligt; men der var andre kræfter i følge med den, som fremdeles er i vækst og udvikling og som holdt liv i foreningerne og arbejdet i gang, da lidt efter lidt forsvars- og folkebevægelsen ebbede ud i skytteforeningerne. Skydning er nu — og har længe været en sport med sportens midler og mål, selv om der står noget andet i formålsparagrafen.

Hvad var da det ved den svenske gymnastik, der var betingelsen for, at den kunde gå frem, mens det, der var: skydning og dansk gymnastik, måtte vige? Den mest rammende forklaring finder jeg i nogle ord af forstander Ernst Trier i et foredrag, han holdt ved indvielsen af øvelseshuset ved Vallekilde højskole:

*) »Sagen er den, at disse svenske legemsøvelser slet ikke er til at uddanne i en eller anden sags tjeneste, såsom krigsvæsenets, heller ikke stile de på at uddanne kun menneskekroppen, at denne må i en eller anden retning blive stærk og smidig; men de tage sigte på det hele menneske; de ville være et led i hele den menneskelige opdragelse og uddannelse. Man vil ved disse øvelser hjælpe til uddannelse af og fremskridt i det hos mennesket, der udmærker det som

*) »Højskoleforstander Ernst Triers efterladte papirer i udvalg,« ved Povl Hansen S. 64.

skabningen i Guds billede, hvorved det afgjort skiller sig fra og hæver sig over dyret. Men det er ingenlunde ved legemlig styrke og smidighed; hvor mange kraft-kunster, styrkeprøver og smidighedsøvelser man end ved opofrelse af megen tid og flid vil kunne drive det til, vil mennesket dog aldrig kunne komme til at måle sig med tyren i styrke eller abekatten i smidighed. Men højt vil det hæve sig over dyret i det at kunne »bøje sit legeme ind under sin egen vilje.« Dette står i forbindelse med, at mennesket, da Gud skabte det i sit billede, sattes til at herske over jorden. . . . Med hævet hoved og hvælvet bryst, ligesom præget med et kongemærke, skulde mennesket færdes der. . . . Vi trænger til at få Øjnene op for betydningen af legemsøvelser for hele folkeopdragelsen, mens de fleste af os hidtil har været vante til at måle dens værd efter den nytte, de gør for krigsmandens (den militære) uddannelse, og jeg er overbevist om, at indføres de efter svensk mønster, vil det hjælpe betydeligt dertil.«

Ved samme lejlighed var det, at man første gang sang Hostrups: »Vi fik ej under tidernes tryk«, hvori linierne »Øjet opladt, hånden øvet, tanken på flugt over støvet«, gav det høje mål for arbejdet, der er langt mere værd end en teknisk dygtiggørelse.

Det var ganske vist N. H. Rasmussen og ved siden af ham Andreas Bentsen, der førte den svenske gymnastik til Vallekilde — og til Danmark, men ingen har klarere og bedre end Trier udtrykt, hvad denne gymnastik kunde byde mennesker.

Poul la Cours navn må også nævnes, han er vel den af dem, der tog imod den svenske gymnastik, som kom til at betyde mest for dens udbredelse. Hans tale og skrift, hans utrættelige arbejde og hele hans personlighed stod inde for, at det var noget godt og værdifuldt, han ønskede mennesker i forbindelse med. Han var den svenske gymnastiks mand, men han var også *samlingens* mand, for det, der kunde bæres frem igennem

skytteforeningerne. I 1887 blev han valgt ind i Overbestyrelsen, og i slutningen af en tale sagde han følgende om sammenholdets værdi: »I skyttesagen skulde de (de unge) gerne stå med den følelse, at som på en klar dag lyser fædrelandet — hele fædrelandet sin vel-signelse over de unges idræt. Materielt gives det til kende gennem statens tilskud og en fælles overledelse — moralsk derved, at hvem der end er i et flertal i et amt eller en kreds, så lader de mindretallet mærke, at de er velkomne.«

1887 bliver samlingens år efter provisorietidens splittelse inden for skyttebevægelsen, og fra den tid går det — i det ydre — *nogenlunde* støt indtil 1914. Man former 1887 en ny formålsparagraf, hvori bl. a. står omtalt *legemsøvelser*, og det må betragtes som det første indgreb i skyttesagens kerne. Foreningen vil:

Ved udbredelsen af færdighed i skydning og legemsøvelser blandt folket at udvikle evnen og styrke viljen til at forsvare fædrelandet, at forberede unge mænd til at indtræde i hæren og vedligeholde skydefærdigheden blandt de ældre.

Det blev nu gymnastikken, der for fremtiden blev det indre stridsspørgsmål og med tiden det bærende arbejde i skytteforeningerne. Kampen mellem svensk og dansk gymnastik holdt gløden tændt; men delingsførerne i den svenske gymnastik blev alle uddannet på højskolerne, og de lyttede til og lærte de toner, der var slået an ved indvielsen af øvelseshuset i Vallekilde. Overledelsen var i den strid *nevtrale*, de lod uden indblanding striden rase blandt foreningens medlemmer, og den ros skal de have — og mange tak til, at de derved indirekte lukkede døren op og førte gymnastikken ud til hvert eneste sogn i Danmark. Den nyere gymnastik er *højskolens barn*, og den har aldrig været skytteforeningernes, som der er blevet påstået. Skyt-

teforeningerne blev det led i arbejdet som førte gymnastikken ud til folket; men gymnastikken er meget ældre i Danmark end skytteforeningerne. I 1928 fejrede vi 100 års dagen for dens indførelse i skolerne; men begyndelsen har vi i 1799, da *Frantz Nachtegall* oprettede et privat gymnastikinstitut i København.

I 1889 dannedes en *delingsførerforening* ved et møde paa N. H. Rasmussens gymnastikinstitut i København, og fra 1897 udgav denne forening bladet »*Ungdom og Idræt*«. I dette blad diskuteredes strids-spørgsmaalene ivrigt, og da den svenske gymnastik havde sejret, begyndte kampen om gymnastikkens ide modsat skytteforeningernes ide. U. og I. er fremdeles det blad, hvori dagens og sagens spørgsmål behandles og diskuteres.

Ved landsfesten i Silkeborg 1908 havde den svenske gymnastik sejret overalt i landkredsene. I de forløbne år var der bygget forsamlingshuse rundt om — så at sige i hvert sogn, og de blev alle mer eller mindre godt indrettet som gymnastiksal. Det bør også nævnes, at skytteforeningerne er »moderforening« for alle de senere fremkomne foreninger, der har taget et nationalt og folkeligt arbejde op.

Efter 1908 begyndte de første stridigheder om selve formålet for foreningens arbejde; man ønskede f. eks. i Ribe amt at få et formål, der stemte mere overens med gymnastikkens opdragende indflydelse. En forbigående splittelse i dette amt, satte for en tid røre i sindede, men ellers gik arbejdet sådan, at der op mod 1914 syntes at blive stilstand og ro.

1914 blev *skæbneaaret* for de danske skytteforeninger, der siden deres begyndelse og særlig i de første årtier var af stor betydning for den side af vort folkeliv, der må betegnes med *danskhed* og *forsvarslinjen*.

III.

De danske skytte- og gymnastikforeninger.

De danske skytte- og gymnastikforeninger (forkortes til D. d. sk. og gf.) begyndte ikke før 1919 og er altsaa kun ti år gammel; men som folkebevægelse, som en samlende enhed i en folkelig opgave var D. d. sk. og gf.s ti år en sørgelig, ja en jammerlig tid, skønt der aldrig har været så mange medlemmer som i disse år.

Begyndelsen til skytteforeningernes *endeligt* sker i 1914. Mange havde ventet, at skytterne ligesom i 1870 vilde have stået rede til at melde sig til tjeneste, da krigen udbrød, og sikringsstyrken indkaldtes. Men kun Akademisk skytteforening og Københavns skytteforening og nogle enkelte skytter hist og her i landet fulgte opråbet, da det kom om at være med til at »værge fædrelandet.«

Grd. Villh. Christensen skrev i 1916 en artikel i U. og I. (Ungdom og Idræt) om »Fornyelse eller fald?« Heri roser han de to nævnte foreninger for deres »viljestærke pligtfølelse og offervillige fædrelandskærlighed, her er vågen dansk ungdom i ordets bedste betydning«. Kan man sige det om de andre skytteforeninger, spørger Villh. Christensen. »Nej, jeg for min del ser ingen mulighed for at kunne være med dertil, hvis ikke de danske skytteforeninger før krigen slutter får aftvættet den skam og skændsel, de ved deres optræden eller mangel paa optræden under krigen har pådraget sig.« Fra enkelte andre mænd lød røster i samme retning; og ved et landsdelingsførermøde på Vinding højskole allerførst i året 1917 udtaler P. Lauridsen, Hadsten, sig om en adskillelse mellem skytter og gymnaster. Han får straks i U. og I. tilslutning fra redaktøren Johs. Rørdam (nu præst i Hvilsager). En del — mest delings-

førere — fremkommer med støtte for dette forslag. Der er også røster derimod bl. a. fra Joh. Brydegård; men det medfører dog, at Brydegård i marts samme år fremkommer (i U. og I.) med et forslag om navneforandring, idet han foreslår, at man i fremtiden skal kalde sammenslutningen *De danske skytte- og gymnastikforeninger*, idet Brydegård håber, at forslaget må »bringe lovene i overensstemmelse med livet og arbejdet i foreningerne og bringe orden og fasthed i forholdene... Maaske de også kan jævne lidt på den uoverensstemmelse, som ser ud til at vokse frem i skytteforeningerne mellem skytter og gymnaster«. Brydegårds forslag omfatter både vedtægter og hovedbestemmelser for D. d. sk. og gf., og formålsparagrafen ser således ud (se skytteforeningernes i forrige stykke):

Danske skytte og gymnastikforeningers formål er ved udbredelse af færdighed i skydning og legemsøvelser og ved påvirkning gennem skrift, tale og sang at udvikle folkets evne og styrke dets vilje til at værgе fædrelandet.

Overbestyrelsen fremsætter (antagelig som modtræk overfor Brydegård og adskillelisesvennerne) et forslag om en udvidet repræsentation til landsrepræsentantmødet (først i april); hidtil havde amterne kun været repræsenteret ved formændene. Overbestyrelsens forslag vedtages, og Brydegårds forslag kom end ikke til behandling, hverken på dette eller det følgende ekstraordinære møde.

Kamptonerne lyder derefter både i U. og I. og ud over landet, og stærke ord bruges fra begge sider. Formanden for Ålborg amt, ingeniør Denver udtalte ved amtets generalforsamling, at »gymnasterne må gøre sig klart, at de er og bør være gæster og ikke herre i skytternes hus. Vil de være herrer, må de først blive skytter.«

Svarene på denne sætten i bås i gæsternes rækker, fordi man er gymnast, blev mange og voldsomme. Johs. Rørdam trækker sig sidst på året tilbage som redaktør af U. og I., fordi man fra skytternes side så stærkt har angrebet hans og U. og I.s stilling til adskillelsen. Johs. Rørdam siger i sin redegørelse for sin tilbagetræden: »Ja, forholdene er efter min Mening så slemme, som de kan være, idet jeg har den overbevisning, at hvordan end vilkårene for en frivillig forsvarsbevægelse efter krigens slutning bliver, så vil skytteforeningernes dage være talte.«

Om 1918 kan kort fortælles, at striden fortsættes og skærpes. Brydegård indsender igen sit forslag til årsmødet. Det vedtages ikke, derimod bliver det — efter en lang debat og megen modstand — vedtaget, at der i foreningerne *kan optages kvinder som berettigede medlemmer*. (Der var den gang godt 8000 voksne kvindelige gymnaster). Ligeledes blev det vedtaget, at der i landssammenslutningen kunde optages foreninger, som kun driver gymnastik. U. og I.s artikler bærer overskrifter som:

Selvstyre eller adskillelse, Gymnastikkens stilling i det hele taget, Gymnastikkens vækst i skytteforeningerne, Lovændringer eller adskillelse o. s. v.

Præstø amts delingsførere og andre bærende mænd i arbejdet får dannet: *Præstø amts gymnastikforening*. Dette gav begejstring i mange gymnasters sind, og modstanderne bed tænderne sammen; selv overbestyrelsen, som næsten altid har holdt sig uden for den synlige del af kampen, tog del i kampen mod denne gymnastikforening.

(Freden blev oprettet i Præstø amt 1920, året efter at navneforandringen var vedtaget, og gymnastikforeningen trådte igen ind i landssammenslutningen.)

1919 sker navneforandringen. Der måtte ganske vist

tre landsrepræsentantmøder til; men så var skytteforeningernes dage talte, og *De danske skytte- og gymnastikforeninger* trådte i virksomhed. Paragraf 1 i vedtægten kom til at lyde:

Foreningens formål er at vække og bevare den nationale ånd, som er den bedste borgen for landets frihed og selvstændighed, og at udvikle folkets evne og styrke dets vilje til at værge fædrelandet.

Der skulde være særlige repræsentanter for henholdsvis skydning og gymnastik i overbestyrelsens forretningsudvalg og enkelte andre forandringer i lovene, og så tænkte man vistnok — fra skytternes side, at nu var freden sikret i lange tider. Lovene — ikke mindst § 1 var et kompromis, og det gærede stadig i sindene ude omkring. Fejlen lå i, at man *reelt* havde anerkendt adskillelsen mellem skytter og gymnaster, men *formelt* holdtes de sammen i D. d. sk. og gf.

Indtil videre samledes man i 1920—21 om forberedelserne til landsfesten i Fredericia. I den anledning var der en del polemik om *bedømmelse* eller *ikke bedømmelse* af gymnastikken. *Ikke-bedømmelsen* sejrede delvis — et skridt i retning af adskillelse ud fra den linie, som arbejdet i skytteforeningerne havde ført gymnastikken sammen med skydningen ind i. 1920 var der Olympiske lege i Antwerpen, hvor D. d. sk. og gf. var repræsenteret med et mandshold ledet af Niels Bukh. Samme sommer blev gymnastikhøjskolen i Ollerup indviet. Alt dette satte en egen stemning over arbejdet herhjemme. 1921 afholdtes landsfesten i Fredericia, hvor Sønderjyderne var med for første gang efter de mange års udlændighed. Dette gav festen sit præg; iøvrigt var det for gymnastikken en god fest, hvis frugter viste sig i en stærk øget tilslutning af aktive gymnaster i de kommende år.

1924 bryder striden ud igen. Det er dels kravene om en ny formaalsparagraf, dels har gymnasterne ikke den indflydelse i overledelsen, som de i flg. medlemsantallet burde have. Det er delingsførerne, der går i spidsen ud fra et par landsmøder i Ryslinge og Snoghøj. Forskellige udvalg blev nedsat, og resultatet blev en lovændring, som blev gennemført i 1926. Efter denne lovændring skal arbejdet i overbestyrelsen tre-deles henholdsvis for *fællesanliggender*, for *skydning* og for *gymnastik*, og regnskabet skulde deles på lignende måde. — Ude i mange foreninger havde man gennemført en sådan ordning, — et skridt i retning af en praktisk adskillelse. Formålet kom nu til at lyde:

§ 1) Foreningens formål er at bevare den nationale ånd, som er den bedste borg for landets frihed og selvstændighed, og at udvikle folkets evne og styrke dets vilje til at værgе fædrelandet.

§ 2) Formålet søges opnået ved at øve skydning, gymnastik eller anden sund, opdragende idræt samt ved tale og sang om fædreland og folkeliv.

Ja saa blev overbestyrelsen valgt med dette arbejde for øje, og endda havde man indtryk af, at det kneb med ligeberettigelsen, og regnskabet er endnu — tre år efter — ikke delt i de lovfæstede tre afdelinger, et sinkeri, der har haft sin virkning, nu da ikke adskillelsen fuldbyrdes, men gymnasterne går deres vej.

Landsfesten på Dybbøl 1928 blev en enestående folkefest, der nok kan sidestilles med skyttefesterne i 1860erne og 70erne, bare med den forskel, at der på Dybbøl var så langt flere samlet til afslutningen. For mit eget vedkommende må jeg sige, at jeg ikke har oplevet andet end genforeningsfesten på Dybbøl, der står over *Dybbølfesten*, som vi nu kalder den. På denne plads, hvor begivenhederne i 1864 blev baggrunden for skytteforeningerne, oplevede vi en samling om det dan-

ske med tak tilbage og med udkig fremad, med den gymnastiserende ungdom som midtpunkt. Mange sagde den dag i sit stille sind *ja* til H. P. Hanssens ord om, at vi vil dige og ikke vige, når det gælder vort folks og vor egen fremtid.

Men forhistorien til dybbølfesten fik vidtrækkende følger: Striden mellem Niels Bukh og overbestyrelsen om ting, der i og for sig ikke vedrørte arbejdet, blev så hidsig, at man, da festen blev overstået, var klar over, at nu måtte der en adskillelse til, eller også måtte gymnasterne gå. Delingsførerne tog igen fat. Ved landsdelingsførermødet på Vallekilde højskole d. 3.—4. januar 1929 blev man enig om, at man vilde gøre alt for en *fredelig adskillelse* af D. d. sk. og gf. Men som baggrund for det følgende vil jeg lade nogle tal vise den talmæssige tilslutning til arbejdet — både før og efter 1919:

Årstal	Antal kredse	Samlet antal medlemmer	Skytter	Udelukkende gymnaster	Drenge	Kvinder
1865	150	?				
1871	ca. 400	20,000				
1875	- 330	16,200				
1880	- 340	16,700				
1885	- 585	33,400				
1890	- 812	35,300				
1895	- 960	39,200				
1900	- 1060	48,200	28,835	6,350	3,000	
*)1906	- 1410	60,000	31,169	11,666	4,078	7,118
1910	- 1400	60,000	29,824	12,792	3,707	8,883

Under krigen var der tilbagegang i samtlige antal; men for at få et overblik over de sidste år nævner jeg tre års tal under D. d. sk. og gf.

*) Det er første gang, kvinderne nævnes i indberetningerne, men de havde begyndt længe før.

Oversigt over årene	1921	1927	1928	Op- eller nedgang
Riffelskytter	21,978	12,756	12,272	÷ 9,699
Voksne salonskytter	?	5,078	4,695	÷ 383
Drenge —	?	279	270	÷ 9
Voksne mandlige gymnaster	16,900	19,728	19,300	+ 2,400
Voksne kvindelige —	11,992	21,997	22,934	+ 10,942
Drenge-gymnaster	2,468	6,492	6,558	+ 4,090
Pige- —	462	5,442	5,925	+ 5,464
Motions- —	?	932	1,720	
Samlet antal kredse	1,354	1,412	1,425	+ 71
Rene gymnastikkredse	550	940	979	+ 429
Bidragydende medlemmer	27,368	47,258	54,014	+ 26,646
Aktive voksne —	50,840	53,395	57,657	+ 6,817
Samlet antal voksne medlemmer	78,208	100,653	111,671	+ 33,463
Det <i>hele antal</i> medlemmer	81,138	112,695	124,265	+ 43,127

Op- eller nedgangstallene gælder for tallene for 1921 og 1928; tallene for 1927 er kun taget med for at vise retningen det sidste år. For mændenes vedkommende var der tidligere en del, der drev både skydning og gymnastik; nu er det i sammenligning med det samlede antal deltagere kun ganske få. Tallene for de sidste tre år viser tydeligere end alt andet, hvorledes og hvorhen udviklingen går.

Endnu en række tal kan være af betydning til sammenligning, det gælder de deltagende gymnaster i de sidste fem landsfester:

Landsfesten i	Mænd			Kvinder		
	Gymnaster i foreningen	Antal deltagere	Møde %	Gymnaster i foreningen	Antal deltagere	Møde %
Odense 1894	7,696	588	7,64	0	0	0
København . . 1901	12,630	937	7,42	0	0	0
Silkeborg . . . 1908	19,140	1,996	10,43	8,341	450	5,40
Fredericia . . . 1921	18,330	1,619	9,77	11,750	950	9,27
Dybbøl 1928	19,300	3,374	17,54	22,934	3,266	14,29

Gymnastikinspektør K. A. Knudsen siger om disse tal, at de »viser en uafbrudt fremgangslinie mod målet: Hele vor ungdom med i det folkeopdragende arbejde.«

I 1921 var de voksne gymnaster omtrent halvanden gang så mange som skytterne, mens de i 1928 er ca. tre og en halv gange så mange. Det viser bl. a., at Johs. Rørdam så rigtigt, da han i 1917 skrev, at skytteforeningernes dage var talte, hvis de ikke lagde arbejdet om. Skydning er en *sport* og inde under sportens regler og farer, mens gymnastikken har arbejdet sig ud af alt konkurrencevæsen og andet udenomspåhæng, som den til en tid var bleven befængt med i skytteforeningerne.

Landsfestens gymnastik i 1928 var helt uden bedømmelse eller klasseficering. Dybbølfesten som helhed viser, hvorvidt udviklingen er naaet. Nu er det gymnastikken, der er det samlende og bærende, det er den, man ser hen til med opmærksomhed og interesse. Det er for gymnasternes skyld, tilskuerne samles. Det var til de unge ved dybbølstævnet, og d. v. s. væsentligst gymnasterne, talerne lød ved afslutningen — både om Danmarks fortid, men også om den fremtid, de skal bære fædrelandet ind i.

Det er jo ugørligt i en oversigt at nævne alt *det* og alle *dem*, der bag de ydre rammer har været de drivende kræfter i arbejdet og bl. a. er skyld i, at D. d. sk. og gf. med sine 124,000 medlemmer er langt den største forening for et folkeligt arbejde i vort land.

Grundtonen i gymnasternes arbejde findes udtrykt i Triers ord ved indvielsen af øvelseshuset i Vallekilde. Det er menneskets udvikling mod det højeste, mod Guds-billedet, der står som mål for arbejdet. Og det har forerne og delingsførerne, højskoleuddannede de fleste af dem, holdt klart for øje i de godt fire snese år, der er gået siden 1884; både når de sled for gymnastikkens fremgang, og når de tog kampen op mod kompromiser-nes og de halve standpunkters mænd.

To navne bør dog nævnes, inden vi går til næste afsnit, fordi deres indsats i den nyere gymnastik har

holdt den faglige spænding vågen, når kævleriet var ved at vokse over hovedet, det er frøken *Bjørksten* og *Niels Bukh*. Hvad de har tilført gymnastikken, har gjort D. d. sk. og gf.s tid — 1919—29 — til den i gymnastisk henseende frugtbarste og rigeste, vi har kendt. De har givet os et så rigt og omfattende arbejdsstof, at det vil tage mange år, før vi helt behersker det. Den faglige indsats, de har givet tiden og eftertiden, vilde ikke have betydet så meget, hvis de ikke samtidig havde kunnet tænde gløden i andre menneskers sind for *det værdifuldere*, som ligger bag de gymnastiske virkemidler; men den evne havde de også. Det kan lyde lidt stærkt, men er alligevel rigtigt, når det kan siges om førerne og delingsførerne, at de kan gøre de gamle Grækernes ord til sine, når de hævdede, at »gymnastik er intet ligegyldigt spil, intet tidsfordriv, men den skal give mennesket en sans for en højere stræben, der skal følge med kroppens uddannelse og karakterudviklingen.« Den græske gymnastik var uden al sammenligning af den største værdi for samtidens kultur. I sin blomstring var den en folkesag, og den indgik som et ganske nødvendigt led i hver fri mands opdragelse.

Vi vil ogsaa have gymnastikken gjort til en folkesag; men det bliver altså ikke i D. d. sk. og gf. vi når det. Den sammenslutning, der nu vil forsøge at føre *det arbejde* videre, bliver af en hel anden art. Målet bliver der langt mere vidtfavnende, og det vil kræve mere arbejde, fordre langt større ansvar, men vil, — om det lykkes at gennemføre det, — også give langt større sejr.

IV.

De danske gymnastikforeninger.

Da de D. d. g. = (De danske gymnastikforeninger) endnu ikke er trådt i virksomhed, og mine evner til at

spå ikke er særlig udviklede, bliver dette kun en kort oversigt over arbejdet for, hvordan denne forening blev dannet. Som før nævnt ligger spiren til denne bevægelse, som nu udløser sig i D. d. g., helt tilbage i de toner, der blev ført ind i arbejdet med den svenske gymnastiks indførelse i 1884. Det første synlige udslag har vi i dannelsen af delingsførerforeningen 1889; i sidste omgang blev det striden mellem Niels Bukh og overbestyrelsen — før dybbølfesten, — der blev den tændende brand.

Delingsførerne krævede ved landsmødet i Vallekilde d. 3.—4. januar i år en *gennemført* afgørelse af striden, men ønskede en *fredelig adskillelse*. Hovedspørgsmålet ved dette møde var »Nyordningen af D. d. sk. og gf.«. Ofte er et landsdelingsførermøde blevet imødeset med spænding, men vist ingen som dette. En langvarig diskussion gav til resultat, at alle — på et par stykker nær — ønskede adskillelse ad fredelig d. v. s. lovlig vej, med forhandling om deling af aktiver og passiver. Men man vilde have fast bund under fødderne. Derfor blev der ved mødet udpeget en mand i hvert amt, som skulde få gennemført, at der blev spurgt *alle gymnasterne* i hver enkelt kreds, om de ønskede en adskillelse, eller hvis den ikke kunde gennemføres, en udtrædelse af D. d. sk. og gf. Besvarelserne indkom i vinterens løb med og mod 100 pCt. for adskillelse og omtrent lige så mange for udtrædelse.

Der blev nedsat et udvalg, som skulde forsøge

1) at faa en forhandling med overbestyrelsen om en fredelig adskillelse.

2) hvis dette blev nægtet, da at få udformet og i rette tid indsendt et adskillelsesforslag til repræsentantmødet i København (i april).

Overbestyrelsen svarede nej til, at de kunde gå med til at fremsætte forslag om adskillelse, så var der ikke

andet at gøre end at få indsendt forslaget om *nyordningen*.

Det blev en travl vinter for gymnasternes talsmænd ud over landet; men det viste sig, at så at sige alle gymnasterne stod bag delingsførerforeningen.

Den 27. april faldt så afgørelsen i København. Delingsførerforeningens forslag — indsendt fra en del amter — medførte flere timers forhandling.*) Ved afstemningen om forslaget om adskillelse stemte 44 ja, 36 nej og 6 stemmesedler var blanke. Forslaget havde flertal, men da der i dette tilfælde krævedes $\frac{3}{5}$ stemmemajoritet, var forslaget bortfaldet. Samme aften og næste formiddag samledes gymnasternes repræsentanter fra de fleste amter og enkelte andre til et møde i Grundtvigs hus, og der vedtog man at danne *De danske gymnastikforeninger* ved udmeldelse af D. d. sk. og gf.

Forslag til love og vedtægter blev udarbejdet, og formålsparagrafen formede man således:

§ 1) Foreningens mål er en legemlig og åndelig sund, dansk ungdom.

§ 2) Dette søges opnået ved at øve gymnastik og anden sund og opdragende idræt samt ved tale og sang om fædreland og folkeliv.

Et femmands udvalg blev nedsat til dels at gøre det nødvendige forarbejde og dels til at indbyde til dannelsen af De danske gymnastikforeninger, som skal træde i kraft d. 1. januar 1930. Udvalget består af skolebestyrer *Skriver*, formand for Odense amt (f. t. landets største amt) og formand for »De danske ungdomsforeninger«, grd. *Jens P. Jensen*, Lumby, formand for Delingsførerforeningen, forstander *Anna Krogh*, Snøghøj,

*) Referat af disse spændende og afgørende forhandlinger kan læses i U. og I. for maj 1929 og i »Beretning fra overbestyrelsen for D. d. sk. og gf.« 1929.

forstander *Niels Bukh*, Ollerup, og gymnastiklærerinde *Ester Schroder*, København.

Dette udvalg har udsendt indbydelse til alle gymnastikforeninger om at indmelde sig i D. d. g. Den stiftende generalforsamling skal afholdes sidst i september måned. Denne sommer blev også en travl sommer for gymnasterne, men nu er det vort håb, at kiv og splid af den art, som de sidste ti til femten år har været opfyldt af, må være forbi.

Brydninger bliver vi ikke fri for, og hvis det skulde ske, da er livet gået af ideen. Brydninger er vi ikke bange for, fordi de ved, at hvor der er gærende kræfter, der kan overfladen ikke være blank. Men der er forskel på arbejdets spænding og de krusninger, det kan medføre, og så disse ustandselige opslidende og humørnedsættende rivninger om ligeret og regnskab og det, der er mindre værd, som vi har levet under siden krigen.

Gymnasterne havde hellere set en *fredelig adskillelse* end den udtrædelse, som nu kommer, og hvortil de allerfleste amter på dette tidspunkt er rede. Det er en noget *pietetsløs* måde at afslutte det mangeårige samarbejde på, som har været mellem skytter og gymnaster. Men med al ærbødighed for tradition og med tak for det arbejde, skytteforeningerne i sin tid gjorde i det danske folk, så føler vi, at livets love er stærkere end en pietetsfølelse; og når de ca. 17,000 skytter har så megen magt — i flg. antikverede repræsentationsregler — og saa lidt forståelse af, hvad det drejer sig om, endda sidste vinters arbejde var alle bekendt, at de kan *nægte* de godt 40,000 gymnaster en fredelig adskillelse — med fuldt honnør og tak for samarbejdet, så blev en udtrædelse nødvendig.

De danske gymnastikforeninger vil fra det kommende nytår være en kendsgerning, og vi tror, at de må kunne yde et dansk ungdomsarbejde, der — set i

historisk belysning — må kunne nævnes i samme åndedrag, som man peger på de danske skytteforeningers indsats.

Har arbejderne det samme tjenersind, som skytteforeningens stiftere og bærere havde, og holdes forbindelsen med højskolen ved lige ud over det, at højskolerne yder husrum til møder og delingsføreruddannelse, og vil højskolens mænd fremtidig yde deres indsats, som de afdøde og de ældre blandt dem gjorde det, da kan vi være sikker på, at De danske gymnastikforeninger vil føre gymnastikken et langt stykke videre frem mod målet: *en folkebevægelse*.

V.

Den ydre form for dette folkeopdragende arbejde i skytteforeningerne og *De danske skytte- og gymnastikforeninger* er sprængt af de iboende kræfter, om den ny form skal kunne leve afhænger af, om disse kræfter kan slå til, når det ny skal bygges op, for det er kræfterne indehaverne, der betinger væksten. Uden al ferklejning mod skytteforeningernes stiftere og bærende mænd, så må man ved en ærlig og rolig vurdering i 1929 kunne sige, at de, der nu skal bære arbejdet i De danske gymnastikforeninger, favner videre og har et større mål end 60ernes og 70ernes mænd.

Det er beklageligt, at der skulde gås den lidet rosverdige vej om ad D. d. sk. og gf. for at nå frem til den rene gymnastikforening. Men man kan godt forstå, at for de ældre var det svært at sige farvel til skytternes snævrere, men klare formål: fædrelandssindet og forsvarsånden. Men de yngre »revolutionære« kræfter, der vilde videre, har ikke kastet noget bort, men har taget mere med.

Der står *dansk* ungdom i formålsparagrafen, og for-

svarsånden er ikke glemt; men der regnes med andre og farligere fjender end dem, der angriber med militære våben. Vi vil lære at forsvare os mod alt, hvad der drager et menneske nedad; det er ganske vist ikke nemt at lave paragrafer om, men vi ved noget om, hvor oplagt, hvor ren i sindet, hvor fuld af fremdrift man føler sig efter en god gymnastiktime.

Efter lange — alt for lange år fik ungdommen den ret anerkendt, som den ikke tidligere havde magt til at gennemføre. Men den har uroen i sindet, den uro, som måtte blive følgen af at skulle stå med front mod to sider. Først front mod dem, som hindrede og hæmmede udviklingen, dernæst front mod ligegladheden og sports- og sensationsjageriet, der vilde hver på sin måde ødelægge gymnastikken.

Vi, der er så unge nu, at vi kun har kendt skytteforeningen og D. d. sk. og gf. under forvandlingens lov, lever i en tid, der ikke er egnet til at give mod. Overgangstider svækker altid modet hos mennesker, mens tryghed giver faste overbevisninger og kraft. Skytteforeningens ophavsmænd var stærke; det var stærke mænd efter 1884, fordi deres tid ikke var overgangstider, men kamptider, der kaldte på manden, som både vilde og kunde. Hele tiden nu er en tvivls og mismodets tid, hvor troen på meget, der bar før, ikke længere har bærekraft; at dette griber ind på overgangsvanskelighederne er uden al tvivl.

Endnu en vanskelighed er der for dem, der skal føre arbejdet fremad: Det bliver *valgte* mænd og kvinder, og alene *det* giver en svækkelse. Kaptajn Edvard Nielsen og Mads Hansen, N. H. Rasmussen, Andreas Bentsen og Poul la Cour stod stærkere, fordi de begyndte en bevægelse. De havde den indre glød, som gjorde dem til førere, de begyndte ikke at bygge på andres tillid. Fortsættelse er vanskeligere, og den bliver

ikke lettere, når man også skal tage parlamentariske hensyn.

Men vil gymnasterne stå fast og ikke lade sig lokke af dem, der har mere kig på mængden end paa kvaliteten, og vil højskolemændene og hvem, der ellers har trang dertil, i fremtiden sige de ord, der kan ildne og ægge og holde begejstringen vågen, så vil vejen gå mod det samme mål, som det græske kulturfolk havde — frit omskrevet sådan: *At gymnastik indgår som et afgjort led i hvert menneskes opdragelse.*

Der er målet, det er stort, og det er et arbejde værd.

August 1929.

Kr. Kristensen Killelose.

Siden ovenstående artikel blev skreven, har hele vor presse omtalt det arbejde, der fra sidste halvdel af august blev gjort for at hindre dannelsen af »De danske gymnastikforeninger«.

Overbestyrelsen for D. d. sk. og gf. indkaldte til et ekstraordinært repræsentantmøde d. 27. sept., hvor der for *samlings* skyld skulde vedtages en nyordning af foreningen, så den blev delt i en skytte, gymnastik og idrætsafdeling med en formålsparagraf som D. d. g's, (se foran). De danske gymnastikforeninger dannedes ved et møde i Fredericia d. 21. sept.

Repræsentantmødet i København d. 27. sept. gav det resultat, at man ikke vilde forhandle med oppositionens folk og gymnastikforeningens folk, som repræsenterede godt 20,000 gymnaster (senere er flere kommet til). Denne opposition fremsatte et ændringsforslag om opløsning af D. d. sk. og gf., da en samling af gymnasterne ikke ad anden vej var mulig.

Indtil videre er der nu D. d. sk. og gf. og D. d. g.; og

den splittelsens tid, som hensyn til fortidens arbejde burde have hindret, er nu den, det vil volde nogen vanskelighed at komme igennem.

De danske gymnastikforeningers formål er efter vedtagelsen i Fredericia formet sådan:

- § 1. Foreningens mål er en legemlig og åndelig sund, dansk ungdom.
- § 2. Dette søges nået gennem gymnastik og andet opdragende ungdomsarbejde.

Midt i okt. 1929.

Kr. Kristensen Killemoser.

LITERATUR:

1) Skyttesagen i Danmark gennem halvtredsindstyve år. 1861—1911 (400 sider med en mængde fotografier og illustrationer).

2) Den lingske gymnastik i Danmark. 1884—1909 (Stort format. 165 sider med en mængde fotografier, deriblandt alle dem, der førte den lingske gymnastik frem i Danmark, desuden nævnes skoler, uddannelse, bøger o. l.).

3) Årsberetning fra overbestyrelsen. Hver årsberetning er på ca. 150 sider.

4) Den faglige literatur og »Ungdom og Idræt«.

Nye Toner.

(Carl Nielsen).

I min barndom hørte jeg ofte far fortælle om den grundtvigske bevægelses gennembrud i hans fødeegn, og han nævnede som et særlig lyst minde sangen, der med begejstring lød i hjemmene, i skolen, ved møderne o. s. v. Når jeg derfor hørte sangen, som den i min barndom lød ved møderne i forsamlingshuset, slæbende, trægt, uden begejstring, fremtvungen som den var af skik og brug, så følte jeg, at den rige tid var forbi, vi kunde jo ikke engang tralle de ældres viser efter; det var i hvert fald kun »tyndere te på de samme blade«. Noget, der var vort, der kunde give kraft til os i nutiden, fandtes ikke i sangen.

Her trængtes til fornyelse, til mænd, der kunde forny vor folkelige sang, som var stivnet i tradition og kedsommelighed.

Det var egentlig først i min ubberuptid, det gik op for mig, at fornyelsen var kommet; ja, jeg havde jo nok

før hørt Aakjærs hjemstavnsange; men det var først gennem forstander Balslev, jeg fik øjnene op for både mængden og — ikke mindst — kvaliteten af de nye melodier, og her gik det først op for mig, at disse mange melodier var udtryk for en bestemt tanke, en bestemt opfattelse af, hvad der hører til god, folkelig sang.

Siden min ubberuptid har jeg arbejdet en del her på Vallekilde højskole med sang, og da har jeg bestræbt mig for at åbne elevernes øjne og øren for den nye folkesang, og jeg har allerede gjort den erfaring, at de i høj grad er modtagelige for påvirkning i den retning; ja, mine gamle elever her fra Vallekilde — især fra sommerskolen — vil vist nikke bifaldende, når jeg hævder, at det var rige timer, når vi mødtes i foredrags-salen til sang, timer, hvor vi følte os i samklang med noget af det bedste i dansk åndsliv både i ord og i toner. Her levede vi ikke på lånt gods, her havde vi fundet noget, der var skrevet og tænkt for os i nutiden, her kom vi i et personligt forhold til tingene. Jeg tvivler ikke længere om, at vi nu på skolen synger med samme ild og begejstring som i den grundtvigske bevægelses herlige ungdomstid eller som i 80'erne, da Bjørnsons sange gik over landet.

Der er også for os land at vinde, ja, vi er ved at vandre ind i det!

Det er derfor naturligt, at vi i taknemlighed og beundring vender os til de mænd, der har givet os en sådan rigdom. Derfor skrev jeg sidste år i elevskriftet om *Thomas Laub* og forsøgte at vise, hvordan han har fornyet vor salmesang, og det er da naturligt for mig at fortsætte i år med at vise, hvad *Carl Nielsen*, vor største komponist i nutiden, har betydet for vor folkesang.

Carl Niensens levned vil jeg ikke her genfortælle,

skønt det havde været en let opgave ud fra hans herlige bog »Min fynske barndom« at skildre æventyret om husmandssønnen fra Nr. Lyndelse på Fyn, der endte med at få det største musiknavn i Danmark i den nyere tid. Det vil nemlig kun blive en mat gengivelse af hans egen sprudlende og humørfyldte bog, om jeg gik ind på hans biografi. Jeg vil derfor samle mig om hans musik, og her endda kun den del af hans mægtige produktion, der hedder viser og sange, men denne opgave er ingeniunde let, thi at skrive om musikalske emner vanskeliggøres af dette, at der ikke hos læserne kan forudsættes kendskab til musikalske fagudtryk; men endnu værre er det, at musik, toner, i virkeligheden er noget u håndgribeligt, der ikke udtrykker noget, der kan siges med ord eller begreber.

Skal man forstå Carl Nielsens indsats, må man kende den musikretning, der hidtil har været den herskende, den, han af al magt vender sig imod, romantikken. Han måtte nemlig først rette sin kritik imod denne retning, før vore øjne og øren kunde åbnes for det, han kunde tilføre musikken.

Romantikken som åndsretning i vor litteratur falder som bekendt i tiden fra 1800—1870, hvorefter den afløses af realismen. Romantikkens præg på musikken begyndte først noget senere omkring 1825 og varer til gengæld til omtrent 1900. Herhjemme kendetegnes denne bevægelse med komponistnavne som Weyse, Kuhlau, Hartmann, Heise og Lange-Müller, i udlandet ved navne som Schubert, Brahms og Richard Wagner. I musikens verden har bevægelsen samme præg som i litteraturen, idet vægten i den romantiske periode lægges på det personlig-følelsesmæssige og det fantasifulde. Selv om vi må indrømme, at den romantiske skole har givet os herlige ting, som vi nødigt vilde undvære, så følte det efterhånden, at den kom for langt ud i det drømme-

agtige, det uvirkelige, i sværmeri for det dunkle og mystiske. Vi havde været så længe i drømmen, at vi måtte ned på jorden igen.

Carl Nielsen siger herom i sin bog »Levende musik« »Romantikkens svælgen og rørelser over sine egne stærke følelser blev imidlertid til skade for kunsten. Med den ene hånd på hjertet og den anden vildt fægtende i luften over de flagrende lokker glemte man aldeles at betale sin regning til håndværkerne, der beskedent med huen i hånden ventede i baggrunden.« En hen-tydning til romantikkens foragt for den strenge faglige, lovbundne form, som musikken havde, før romantikken satte ind. Romantikken var som en rus, den lod hånt om det håndværksmæssige, det nøgterne i musikken, den bragte uorden i musikken ved at opløse de love, musikken hidtil var gaaet efter.

Med Carl Nielsen kom omkring 1900 frontvendingen mod romantikken, altså mod det sidste 100 års musik. Han bliver realismens mand i musikkens verden med den opfattelse af verden, som nu engang hører realisten til. I Abrahamsen: Tonekunsten fortælles, hvorledes Finn Høffding har gjort opmærksom på, at J. P. Jakobsens to typer i novellen »Mogens«, den romantiske Thora og den realistiske Mogens på samme måde findes i musikkens verden. Thoras (romantikkerens) naturopfattelse er fyldt med »besjæling«; der findes overalt trolde, elverpiger, havfruer og nisser. Mogens derimod ser bevægelsen i løvet, skyggerne, sollyset, fornemmer duften af muld og det forunderlige syn af saftfyldte stængler. På samme måde i musikken. Romantikkeren »besjæler« musikken med billeder, bjerglandskaber, uigennemtrængelige skove, store, vredladne floder, der vælter nægtige stammer, stjernehimmel, måneskin og andet i den retning. Realisten vil se anderledes på musikken, han vil beundre den pragtfulde opbygning, de skønne,

gribende temaer, de stærke modsætninger, de uforlignelige overgange, den overdådige fantasi med hensyn til motiver, den vældige vilje, der mærkes i rytme og melodi.

Carl Nielsen er realisten, forstandens mand, der vil holde »sin hjerne klar og selv være herre i sit eget hus og over sin egen stemnings styrke og retning«. Han kunde ikke mere gå de hidtil brugte veje, ikke bygge videre på det 19. århundredes musik, der var udtømt; han går derfor bag om romantikken — helt tilbage til den gregorianske musik, som var den herskende lige fra den grå oldtid til omkring år 1600.

Her — ved kilden til al musik — fandt han de rene store linier; her er udgangspunktet, hvorfra der skal bygges videre; her fandt han det ægte og ukunstlede, han søgte efter. Romantikkens efterdigtning af mytologien og folkevisen kan være smuk, men selve originalerne er meget skønnere. På samme måde som Thomas Laub gik Carl Nielsen bag om Weyses og Bergreens omdigtning af folkeviseerne og de ældre salmelodier og fandt, at originalerne var den allerstørste kunst. Ved at indleve sig i disse gamle toner fandt han sin jævne, simple, men ophøjet skønne måde at skrive sine melodier på; derfor har han ramt folketonen, så vi, hver gang vi synger hans melodier, må nikke genkendende; det er som en mors simple, rene sang. Derfor går hans sange lige i folk som f. eks. »Jens Vejmand« og »Du danske mand«.

Nyn engang hans melodi til »Jens Vejmand« igennem i det rolige, værdige tempo, den skal synges i, så vil enhver straks se alle Carl Niensens typiske egenskaber: enkel, naturlig, troværdig, jævn, letfattelig, tydelig, storladet. Her er intet svulstigt, højtravent, overfølsomt, ingen romantik, intet i retning af rumlen i klaveret, når døden nævnes, eller triller, når kilden eller lærkesang

nævnes i et digt. (En sanglærer rumlede sådan i klaveret på linie »Og myldred djævlø frem på jord«, at børnene ganske tydeligt hørte Djævløne komme springende). Melodien slutter sig om ordene, som handsken til hånden; det er ikke overdrevent at sige, at Aakjær og Carl Nielsen i »Jens Vejmand« har skabt et monument i dansk kunst, der vil stå i al fremtid.

Med Thomas Laub på kirkesangens og Carl Nielsen på folkesangens område indføres de rene klare melodier, der er i skarp modsætning til mange af de hidtil brugte og yndede melodier, der ofte er indviklede, fuld af store spring, halve noder, vanskelige overgange o. lign. Mange menneskers øre er så indstillet på, at en melodi skal være kunstig, så de forarges, når en god, ny melodi føres frem til afløsning af en gammel kendt, dårlig melodi. Jeg kender selv denne følelse, når en melodi, hvortil der knyttes lyse og gode minder, bliver betegnet som uheldig af den nye musikretnings folk; men altid har jeg, når der var gået en tid, og den nye melodi var blevet virkelig lært, måttet indrømme, at den nye melodi var den bedste. Denne brydning mellem de nye og gamle melodier er uundgåelig, men spændingen kan måske mindskes, hvis den nye musikretnings folk vilde bære sig ad som Carl Nielsen gjorde i 1917, da der i »Højskolebladet« opstod en diskussion om den almindeligt brugte melodi til »Udrundne er de gamle dage«. Laub havde skrevet, at når dette digt blev sunget på den gængse melodi, så havde vi »samlet i ét ånd og knaldroman«, og det vakte selvfølgelig en del forargelse i de kredse, der intetanende, havde brugt denne »famøse« melodi. Da tog Carl Nielsen sig på at vise, hvordan Laub havde ret i, at denne melodi var uheldig.

Han bad læserne om at prøve følgende: »Når du en stund er alene, og alting er stille omkring dig, tag så Grundtvigs digt og læs det et par gange roligt igennem

og lad ordene få tid til at synke tilbunds i dig. Vent så lidt og lyt til den sindstilstand, hvori du er kommen. Forestil dig nu, at du skal fremsige digtet for nogle mennesker, du holder af, og som du gerne vil gøre delagtig i den åndelige værdi, du er opfyldt af:

Udrundne er de gamle dage
 som floder i det store hav,
 og hvor sig hviler nu den svage,
 der fandt den stærke og sin grav;
 men lovet være himlens Gud!
 de ædles æt dør aldrig ud.

Højt i stilen, stort og værdigt i stemningen er dette digt! Vilde nu ikke ethvert tænkende menneske forsøge at fremsige det ud fra denne karakter. Jeg beder læseren forsøge det. Og tag så melodien, som vi alle kender. — Hør, hvor tarveligt og overdrevent den himler op på ordene »de gamle dage« som et menneske, der ikke er herre over sig selv og gør altfor store fagter.«

Mon ikke de fleste efter denne gennemgang af digtet forstår, at det for Carl Nielsen er det højeste mål at få melodien til at bøje sig for ordene, være tjenende som middel til at bære digterens ord frem på den smukkeste måde. Melodien skal ikke selvstændigt være et kunststykke, der blot har brug for ordene som springbræt for store krumspring, nej, dens opgave er egentlig kun at give ordene den rette belysning, den skal virke som en slags »dekoration« eller »illustration«.

I denne anvisning på, hvorledes vi skal gennemgå et digt som »Udrundne er de gamle dage« har Carl Nielsen sikkert givet os ikke alene den metode, vi bør bruge, når vi vil sætte os ind i et digts stemning og indhold, men det er utvivlsomt samme arbejdsmåde, han selv bruger, når han komponerer sine melodier. Her har vi forklaringen på, hvorfor hans melodier slutter sig så

jævnt og naturligt til ordene, at det ofte føles mere som en fremsigelse af digtet end en sang, når vi bruger Carl Niensens melodier.

Mange mennesker studser, når de hører en sådan jævn melodi og tænker: »Skal det være kunst?« De savner »forvridningerne« i melodien og synes, det er noget ringere, når melodien slutter sig helt til ordene. Netop fordi Carl Niensens melodier mangler de sædvanlige kunstfif, egner de sig ikke for koncertsalen, hvor en operasanger har brug for melodier, der kan give lejlighed til udfoldelse af hele hans sangtekniske apparat.

Carl Niensens melodier egner sig netop for den jævne mand, når han i det daglige arbejde trænger til at synge »bag ved ploven og under leers klang«. Hvor er vi f. eks. alene med Aakjær og Carl Nielsen blevet rige på sange, der udtrykker arbejdets glæde, hjemlivets pris, naturens og årstidernes stemning. Og fælles-sangen, sådan som den dyrkes i højskolekredse ikke til *nydelse*, men til *brug*, er blevet løftet opad gennem Carl Niensens melodier, der har de egenskaber, som Helge Skovmand siger, sangen skal have: »Sangen skal løfte menneskesindet. Løfte det ikke på skrømt, ikke til et luftslet, men løfte hele mennesket, løfte dets inderste. Så frigøres sangen fra æstetik og sentimentalitet, så bliver den folkelig og menneskelig, så får den hjerte-klang. Den kalder på inderligheden, på andagt, den nye sang, der er skabt ved folkevisens kilder — som igen er sprunget ud af den forunderlige gamle kirkesang.« (Højskolebl. 1927).

Ja, hvor har Carl Nielsen givet det danske folk en skat af virkelig gode og sunde melodier. Vidtfavnende som han er, har han kunnet give udtryk for »en J. P. Jakobsens selvbeskuende danske, en Aakjærs folkeligt svungne bondemål, Johannes Jørgensens inderlighed og

tungsind, Helge Rodes hvide fjernhed, Holsteins søde, stemningssvangre omhed« (H. Seligmann).

Vi står i dybeste taknemlighedsgæld til ham for alle de mange digte, der gennem hans melodier er blevet til sange for os:

- »Jeg bærer med smil min byrde«,
- »Du danske mand«,
- »Nu er dagen fuld af sang«,
- »Nu lyser løv i lunde«,
- »Se dig ud en sommerdag«,
- »Som en rejselysten flaade«,
- »Kan I mærke, det lysner«,
- »Som dybest brønd gir altid klare vand«.

Dertil kommer, at han med sine melodier har fornyet ældre sange, som på grund af slid eller uheldige melodier var ved at blive uden Værd for os. Tænk således på sange som:

- »Paa det jævne«,
- »Vi fik ej under tidernes tryk«,
- »Der, hvor vi stred og sang«,
- »Udrundne er de gamle dage«.

Først med hans melodi til »De snækker mødtes om kvæld på hav« er Grundtvigs monumentale digt derude på Oddens kirkegård kommet til sin ret. Ligeledes kunde man ønske, at hans melodi til »Der er et yndigt land« blev kendt og udbredt. Om denne melodi skriver Erik Abrahamsen i »Dansk Musiktidsskrift« 1927: »Hvad er dog denne lille melodi ikke for en perle, hvor er den dog skøn, meget kønnere end den gamle, vi har. Og hvad er folk dog ikke for nogle langsommelige væsener til at ville indrømme dette og til at tage denne sag ind til deres hjerter. Mandig i sin melodi er den, kysk i sin harmoni, dertil stolt i sin rytme, fuldtud fri for den rystende sentimentalitet, som præger den ældre

melodi. Og så *slutter* Carl Nielsens om Oehlenschlägers tekst som handsken om en hånd — ingen folder, ingen overflødige rum! Jeg tilstår det, Oehlenschlägers skønne versemål i hele dets enkle storhed gik først op for mig den dag, jeg hørte Carl Nielsens musik dertil; den gamle melodi med dens lidet smagfulde gentagelse havde så ganske spoleret digtet for mig.«

Listen over hans sange kunde fortsættes, her er kun nævnt de mest kendte, som vi synger og som kan findes i »Folkehøjskolens Melodibog«, dog desværre med undtagelse af »Der er et yndigt land«.

Måske skulde der nævnes en række af hans sange, som endnu er mindre kendte end ovennævnte, men som alle, der kan noder, burde lære sig:

- »Frydeligt med jubelkor«,
- »Der er en gammel rønne«,
- »Nu skal det åbenbares«,
- »Om strømmen mod dig bruser«,
- »Frihed er det bedste guld«,
- »Der sad en fisker så tankefuld«,
- »Hedelærken, den liden fugl«,
- »Tunge, mørke natteskyer«,
- »Underlige aftenlufter«,
- »Lær mig nattens stjerne«,
- »Sangen har lysning«,
- »Farvel min velsignede fødeby«,
- »Vi nævner et navn«,
- »Når somrens sang er sunget«,
- »Havet omkring Danmark«,
- »Morgendug, der sagte bæver«,
- »Jord, i hvis favn«.

De her nævnte findes alle i »Folkehøjskolens Melodibog« 1922 og dens senere udkomne meloditillæg. For dem, der har særlig interesse af at lære hans melodier at kende, skal nævnes, at en mængde sange desuden

kan findes i Borups »Dansk Sangbog« (pris 2,25) og ikke mindst i »Melodier til Sangbogen Danmark« 1924, (pris 2,80). Her findes f. eks. hans herlige melodier til Harald Bergstedts børnesange: »Jeg ved en lærkerede« og »Solen er så rød, mor« og hans nye melodier til »Sov mit barn, sov længe«, som sikkert snart vil afløse de hidtil brugte melodier til denne sang*).

Dette må være nok til at give læserne en fornemmelse af, hvilken sangskat vi har modtaget fra denne store mester. Når dertil kommer alle de melodier, Thomas Laub har givet os, og vi endvidere lægger til de sange, som er skrevet af Thorv. Ågård, Oluf Ring, Harald Balslev o. a., komponister, der alle er præget af Laub og Carl Nielsen, vil man forstå, at der er sket et gennembrud i melodiernes verden. Disse mænd har ikke blot kritiseret den hidtil herskende musik, romantikken, thi så vilde de kun have været negative, men de har positivt givet os en sangskat, som viser det nye ideal, der — som Hugo Seligmann har udtrykt det — består i dette: »På det nationale område at genfinde den folkelige oprindelighed, som kunstmusikken havde skjult med sine guirlander, overmalet med sine arabesker«.

Harald Grønberg.

*) Endelig skal nævnes, at i den nylig udkomne Dansk Skolesangbog (udg. af Dansk Friskoleforening) findes de fleste af ovennævnte sange samt Carl Niensens melodier til »Den kedsom vinter gik sin gang« og til Kai Hoffmanns »Den danske sang er en ung, blond pige.«

Bøger om naturen.

Når man lægger mærke til, hvilke bøger der udkommer i Danmark, har man kunnet overraskes over, så mange bøger om *naturen* der er udsendt i de sidste år.

Selve denne kendsgerning kan give én noget at tænke på.

Den fortæller først, at der findes en del mennesker, som holder af naturen og lægger mærke til den.

De har hyppigt valgt deres særlige område. En er optaget af fuglene, måske en enkelt fugleart. En kender markens vilde dyr, en anden dyrene i skoven. En ved meget om det liv, der rører sig i de danske søer, i bække og åer, ved vinter og sommer. En kender en egn af landet ud og ind, en anden har set hele Danmark og fordybet sig i dets ejendommeligheder. — Men sjældent er disse mennesker ensidige specialister. De er naturelskere og har dermed en åben sans for al natur.

Dette kendskab til naturen kan ikke være fra i går.

Det må udspringe af en gammel kærlighed, og det må være sanket sammen gennem mange års færden og iagttagelser i naturen.

Men nu har så nogle af dem lyst til at fortælle, hvad de har set, føre andre til naturen og hjælpe dem til at se bedre og høre bedre og vide mere og glæde sig.

Det er ikke egentlig videnskabelig interesse, der ligger bag ved det. Maaske er en og anden af disse naturdyrkere også et godt stykke af en videnskabsmand. Men deres bøger er ikke videnskabelige værker. De kræver ikke særlige kundskaber for at læses. De tilstræber ikke at få alting med. Men de vil lukke op til naturen.

Det er på den anden side ikke just stemninger, disse bøger vil vække. De er ikke bare naturlyrik. Trods alle forskelle er de gennemgående alt for fyldt med saglig oplysning til det. De vil snarere give nogen viden i jævn form, gøre naturen kendt og ad den vej lukke op til den.

Dog ligger naturglæde og naturforståelse så nær op ad digtning og maler- eller tegnekunst, at det ikke kan undre, at der blandt naturdyrkere findes digtere og malere, heller ikke, at naturkenderen slutter sig sammen med digteren og maleren om at skabe en bog, der ret kan tjene formålet. Man kunde tænke på det store, dyre pragtværk om *De danskes øer* (der skal være 527 øer ialt) med tekst og tegninger af de to kunstnere *Achton Friis* og *Johannes Larsen*. Hvor rummer de tre tykke bind et stort tal af prægtige, friske tegninger af dansk ønatur og af øboere, strøet ind i den livlige tekst. Desværre er værket så kostbart, at man ikke overalt får lov at låne det hjem fra bibliothekerne. — Og man kunde nævne de tre kønne bøger om *Støren*, *Storken* og *Nattergalen*, der er bleven til gennem samarbejde mellem fuglekenderen, overlæge *O. Helms*, digteren *Johs*.

V. Jensen og tegneren Johs. Larsen. Bøgerne indledes med et digt om fuglen af Johs. V. Jensen. Derefter kommer O. Helms' omfattende, grundige og letlæste skildring af den og alt, som angår den. Og Johs. Larsens levende tegninger giver noget for øjet.

Dernæst vidner det, at sådanne bøger *kan* udgives, om, at der må være ikke så få, som køber dem og formentlig altså glæder sig over dem. Det tyder da på en udbredt og voksende optagethed af naturen.

Man kunde spørge: Hvad kommer dette vel af? Er mennesker trætte af kulturen, især bykulturen, der trænger stadig længere ud i landlivet også, og længes de efter at nære deres sind af naturen? Er det dybest set i slægt med vandrefuglebevægelsen? Er de trætte af de mange uløste spørgsmål, som krigen pinte dem med, og søger de at flygte fra dem? Er det indadvendte liv kommet til at ligne en bue, der er spændt for hårdt, så at mennesker finder en hvile og når en ligevægt ved at dvæle ved naturen? Er det udslag af en træthed? Eller betyder det, at der nu er flere mennesker, som tager et nyt område ind i det, der fylder deres tanker og bringer deres sjæl føde?

Lad det forholde sig, som det vil. Vi står i hvert fald her ved noget kønt og værdifuldt. Det sætter ikke de afgørende skel i menneskenes tilværelse. Men det kan tjene til forfriskelse og gøre vort livsområde større. Det er en kendt sag, hvilken glæde det bragte en mand som Carl Koch. Det hjalp ham vist også i hans gerning. Det kan give glæde over Danmark og lægge farve til vor kærlighed til det land og det folk, der er vort, hvis vi ellers får en sådan kærlighed i øje. —

Det interesserer mig kortelig at omtale noget af de sidste års brogede litteratur på dette område. Måske en og anden kan få en ønsket oplysning deraf.

Danske forfattere har skrevet om fremmede fjerne

lande. *Lauge Kochs* bøger om hans dristige opdagelsesrejser i Grønland giver et stærkt indtryk af ismarkerne og hele den mægtige natur deroppe. Hans sidste bog hed »Nord om Grønland«. Den utrættelige læge *Aa. Krarup Nielsens* farverige skildringer af hans eventyrlige farter i troperne og i det fjerne østen fører os til øer og lande, vi knap ved af, ind i urskovene og op ad de store floder. Det er ejendommeligt dragende. Man kunde nævne bogen »Mads Lange til Bali«. — De to forfattere er dygtige fotografer. De har forsynet deres bøger med en mængde klare billeder, som gør skildringen anskueligere. Man kunde nok ønske, at Krarup Nielsen havde været for nordboere mere sober i sit valg af motiver.

Vi har også fået skildringer af dansk natur. Men det gemmer jeg til sidst.

Når det drejer sig om dyr, fugle og fisk, må man vel først nævne *Sv. Fleurons* romaner med de mærkelige titler. De er bleven til gennem en blanding af naturiagttagelser og fantasi.

Det samme gælder om *Charles G. Roberts'* bøger. Så vidt jeg har læst dem, består de af kortere fortællinger fra dyrenes verden, bl. a. ovre i Kanadas storslåede natur. Roberts fører os især ind i den krig på liv og død eller den skarpt væbnede fred, som præger alt levendes indbyrdes forhold. Det er den af Darwin påpegede kamp for tilværelsen, der her har fået sin energiske og realistiske skildrer. Fortællingerne er ofte oprivende, fyldt af blodige kampe, der ikke standser, før den ene part ligger sønderflænget eller redder sig ved flugt. Naturens uhygge, især når nattemørket lægger sig over de store skove og bjerge, er mesterligt opfattet og gengivet. Der er i hele denne naturopfattelse meget sandt. Roberts' bøger, der for øvrigt også giver venlige billeder fra livet, danner en gavnlig modvægt mod den

idylliske opfattelse af naturen, som ofte er enerådende hos os og dog ikke sand.

Charles Roberts' bøger er jo oversættelser for os. Et andet og mere værdifuldt tilskud udefra har vi fået gennem Valdemar Rørdams oversættelser af den svenske naturforsker *Bengt Bergs* bøger. Bengt Berg er en lidenskabelig og udholdende iagttager, især af fuglene, en udmærket fortæller og dertil en glimrende fotograf. Hans bøger er fyldt af dejlige billeder, som han har taget, ofte med stor bekostning, ofte efter dages og ugers tålmodige venten, ofte med megen anstrengelse og under udfoldelse af stor snedighed. Hos ham finder man kun ligefrem fortællen. Han udfylder og maler ikke ved hjælp af fantasi; men hans skildringer kan godt holde én mere fast end dyreromanerne. Hvilken glæde er det ikke at læse *Med Tranerne til Afrika*, der fortæller om hans søgen efter de ensomme, sky fugle oppe i Nordsverige og om hans iagttagelser af deres tusindtallige flokke op ad Nilfloden. Lige så interessant er måske *Abu Markub*, hvori man følger ham på hans sejlads langt ind i Afrika for at finde den sjældne fugl. I tilgift får man hans møde med de store elefantflokke. Eller bogen om *De sidste Ørne* i Sverige. Ja, og *Min Ven Fjeldpiberen* og *Tåkern, de vilde Svaners Sø*, en lille sø nær Vadstena og Vettern med sådanne gode levevilkår for fugle, at den er bleven hjemsted for det rigeste og mest brogede fugleliv.

Af danske forfattere, der skriver om fugle, må først nævnes overlæge *Helms* paa Nakkebølle sanatorium. Han har foruden de tre nævnte om Stæren, Storken og Nattegalen givet os to kønne bøger, der desværre også må være ret dyre: *Danske Fugle ved Hus og i Have* og *Fugle ved Stranden*. Deri fortælles om mange forskellige fugle, deres udseende, deres sang, deres reder og andre ejendommeligheder. Også her er teksten forsynet med fotografier, især af rederne, og så findes der i slutningen

af bøgerne på en række blade kunne farvelagte billeder af hver fugleart ved Ingeborg Frederiksen. Når man har set, hvor dårligt det ofte lykkes at gengive farver naturtro, glæder man sig over disse billeder, selvom heller ikke de når det fuldkomne. De giver en god hjælp til at kende fuglene. Bogen om fuglene i vore haver og omkring vore hjem burde vel nok først og fremmest ejes og læses af os. Den fortæller jo om vore daglige omgangsfæller, som mange af os alligevel knap ser og agter på.

I forbindelse med den bog vil jeg nævne præsten *Kn. Hee Andersen: Aaret i min Have*. Han holder meget af sin gamle præstegårdshave. Han arbejder i den »med hakke, skovl og spade« fra måned til måned året rundt. Han betragter verden »fra toppen af et pæretræ«, når han plukker pærer. Han kender fuglene og mange, mange blomster. Så fortæller han om årets gang. Hver måned får sit lille stykke. Det er en fornøjelse at følge ham. De fleste af os kan hente belæring hos ham. Haven og dens arbejde kan han gøre mere kær for én. Så tilgiver jeg ham, at han indblander en del kristeligt stemningsvæsen. Mange vil måske finde behag også i det.

Men mon den bedste bog at begynde med alligevel ikke er *Asger Ditlevsen: Dansk Dyreliv*. I-II? Den er ikke stor, den er jævnt og levende fortalt og har enkelte billeder. Man føres ikke blot ud blandt fuglene, men også blandt dyrene, f. eks. markmus, skrubbtudse, firben, ræv, grævling, hare, og også helt ud til det åbne hav og ned i havets dyb. Det er en fornøjelig bog. — Netop i dag ser jeg, at der er kommen en ny bog af *Asger Ditlevsen: Dyrene*. Deres liv og arbejde. Tekst og billedhefte. Den er noget større og formodentlig udmærket.

Gælder det særlig fuglene, er den bedste begynderbog måske *P. Skovgård: Hvorledes lærer man Fuglene at kende?* Det er en lille bog. Den omtaler dog mange

fugle, men nævner hos hver enkelt kun de få iøjne-faldende træk, der adskiller dem fra andre fugle, med hvilke forveksling snarest kunde ske, og så er der en mængde hastige udtryksfulde tegninger. Det skal alt sammen kun lige hjælpe til at kende fuglene. Så skal man selv gå videre med sine iagttagelser.

Lærer C. A. Rasmussen har udsendt to små kønne bøger under titlen: *Dansk Fugleliv*. De består mest af fotografier, som forfatteren selv har taget af fuglenes færden. Billederne er gengivet paa fint papir og er, skønt små, ofte tydelige. Bag i bøgerne finder man en kort skildring af hver fugl, hvoraf der er billeder.

C. Weisman: *Fra de store Skove* hedder en nylig udkommen bog. Weisman er skovrider og jæger. Han har givet sin bog undertitlen: »En bog for alle, som færdes i naturen«. Den bringer også naturens friskhed med sig. Den fortæller om jagt, om storvildtet, om skovens dyr, men også om trækfugle, smaadyr, insekter.

Af andre nye bøger nævner jeg blot endnu den fine og dyre Vagn Holstein: *Fiskehejren* med billeder af Ingeborg Frederiksen, den lille Brehm: *Fuglenes Liv*, de noget tungere Wesenberg-Lund: *Bondelandets Fauna* (om fugle) og *Fra Sø og Å* og endelig Kn. Hee Andersen og H. Ødum: *Paa Opdagelse i Naturen*, om hvis indhold jeg intet ved.

Og nu vort land.

Om det er der kommen et par små bøger, som har glædet mig meget. Det er muligt, at man får des mere glæde af dem, jo mere man i forvejen har færdedes omkring i Danmark. Men det kan næppe fejle, at den, for hvem blot barndomsegnen »har fået stemmer«, vil læse dem med optagethed og af dem hente lyst, måske ligefrem begærlighed efter at komme ud og se, se, se vort land. Hvor har vi, i hvis lod det er faldet at bo i årevis de forskellige steder i by og på land og derudover at fær-

des i de fleste egne og samle indtryk deraf, meget at være taknemlige for. Det er vort land, der har åbnet sig for os. Gid det må blive mange til del. Man kan jo gøre så meget dertil selv. Det bedste er at tage plads i en ny egn. Så bliver det ikke bare et flygtigt besøg, og så lever man i den natur, alt imens man arbejder; det er det bedste. Men ellers *kan* mange få lejlighed til at se sig om på en uges cykletur nogle somre i deres ungdomsår.

Til at gøre det opmuntres man af *Kn. Hee Andersen: Mark og Skov og grønne Enge*. Bogen kom først i en noget dyrere udgave med kønne billeder. Senere udsendes den blot med teksten og koster da 3 kr. — Forfatteren har selv været langt omkring og har haft sine øjne og andre sanser godt med sig. Hans bog er en hjælp til at se, se noget alle vegne, også i det jævne. Han skriver om vejen. Er der da noget at lægge mærke til ved vejen? Skal man ikke bare væk fra vejen for at se noget? Nej, også vejen har sit at fortælle og at vise. Han skriver om bakker og strand, om skov og mose, om købstæder og landsbykirker og mere endnu. Det skal alt sammen sætte os selv i gang med at se.

Mens Hee Andersen vistnok foretrækker at færdes på sin cykle, hævder magister *H. V. Clausen* den dag i dag, i bilernes tid, at man skal vandre til fods, hvis man vil lære en egn at kende. Og man kan skønne, at han ikke blot har vandret trofast fra hjem til hjem i Nord-slesvig, mens det var under fremmedherredømmet, men at han også har vandret i mange andre egne af vort land og har set sig godt for. Derom har han skrevet en lille bog med mange klare billeder fra dansk natur. Den hedder: *Det danske Landskab*. Dens indhold skal ikke gennemgås her. Den kommer på en egen måde hele Danmark omkring. Kort og knapt fortæller den, men nok til at sende ens tanker og sind på langfart til de egne, man har boet i eller dvælet i eller blot er kommet

igennem, og nok til at lade én forstaa, at der er meget, meget mere at se. Den kan give én en stor glæde over Danmark eller kalde en stor glæde frem til de øvre lag af éns sind.

Der er noget eget ved det, når naturen taler til os. At høre det er ofte i en dyb forstand at finde sig selv. Hele væsener bliver der ikke af os, med mindre naturen i omfattende forstand får sin ret og plads. Og så må vi dog ikke have vort liv i naturen. Den må ikke være vort liv. For da er vi stillet som Agnete, hvis øren og mund havmanden (o: naturen) stoppede, og hendes år gik hen på havets bund. Nej, ånden skal være vort liv. At finde det rette forhold, at leve som naturens børn og Guds børn — det er sagen. Hvem kan det?

Men gode, kønne gaver er der givet os i småbøger om naturen.

Niels Petersen.

Jakob Knudsens opdragelsestanker.

Foredrag ved et skolemøde.

I det stærke røre om opdragelsen, som vi møder fra så mange sider i vore dage, er det værd at møde og at kende Jakob Knudsens syn på den sag; det er et fast syn og på det nøjeste i overensstemmelse med hele hans livssyn.

Som bekendt var Jakob Knudsen levende interesseret i spørgsmålet om den unge slægts opdragelse. Til tider fik man endog indtryk af, at det var hans yndlings-emne. Han talte ofte om det i sine foredrag, og i romanerne og fortællingerne kommer han atter og atter ind på opdragelsens område. Han havde en meget sikker mening om den sag. Deri er nu intet mærkeligt; thi alle mennesker mener at have forstand på børneopdragelse — især da de folk, som selv ingen børn har.

Jakob Knudsen havde nu ikke sin interesse for børneopdragelsen fra nogen fremmed; hans fader, *Jens Lassen Knudsen*, levede i spørgsmålet med hele sit sind. Den ejendommelige jydsk præst rejste som ældre mand rundt med et foredrag, der handlede om børneopdragelsen; han indledede sit foredrag med at sige, at om andre forhold vidste han ikke megen besked; men om børneopdragelsen vidste han saa fuldgod besked som nogen; han mente nok, at han vidste bedre besked end nogen anden. — Det må nu også erindres, at pastor Jens Lassen Knudsen talte ud af god erfaring; i sin ungdom havde han på nærmeste hold kunnet følge *Kristen Kold*, når

denne geniale opdrager arbejdede med de børn, der var ham betroet. Han havde set, *hvordan og hvormed* Kold fik magt over sine lærlinge. Nogle år senere havde Jens Lassen Knudsen selv som yngre højskolelærer erfaret, hvordan en evnerig og åndelig bevæget lærer med sang, med tale om modersmålet og ved vidnesbyrd om folkelivet i Danmarks historie kan få afgørende indflydelse over unge sind. Og endelig havde han igen nogle år senere erfaret glæden og rigdommen i at holde skole i hjemmet med egne børn. Som præst i et nordjydsk sogn måtte han i flere år lide under følelsen af, at så få havde brug for ham som præst; den arbejdsvante mand led under manglende arbejde. Men da samler han sit sind og sin arbejdskraft om børnene og deres skolegang og opdragelse i hjemmet. Han skriver 1864 til Ludvig Schrøder: »..... Min huslige kreds er min store trøst; der lader Gud alting trives og blomstre smukt. At lede og hjælpe børnene — dertil giver den kære Gud os, også mig, stor nåde og lykke. Var den lykke mig ikke beskåren, ved jeg ikke, hvordan mit mod skulde holdes oppe; men med dem går det så velsignet. For at være om dem og sysle med dem er jeg meget hjemme. . . Med Jakob læser jeg Stærk-odder i Sakse. De rim nydes ret med lyst, og ved nydelsen vokser de (børnene) en yndig vækst; thi under vor syssel dermed kommer det for dagen, at »den ting er ikke i verden til, hvorom vi to jo kan tale sammen«. Knudsen slutter brevet med at indbyde Schrøder til at komme og dele glæden over »mit huslige himmerige«. —

Fru Nanna Knudsen fortalte sine børn bibelhistorie, og Jens Lassen Knudsen fortalte vort fædrelands historie og sang fædrelandssangene ind i børnenes hjerte. Det var ikke nogen slap skolegang eller opdragelse. Den var fast og præget af myndighed. —

I mange forhold spurgtes der overhovedet ikke om børnenes lyst; de skulde lære at læse, regne, skrive og tegne. Og de skulde lære disse færdigheder nøjagtigt og just på den måde og i den orden, som faderen ønskede det; derom var der ingen tvivl. Mindste tegn til skulkeri eller sløsethed blev straffet strengt. Børnene følte en ubønhørlig streng lov over sig, når det gjaldt disse ting — som i alt, hvad der gjaldt husorden. Børnene måtte lære en blind lydighed under den mest absolutte autoritet. Men den samme fader, som kunde være streng, næsten tyrannisk, kunde også — når det gjaldt oplysning om kristenlivet, fædrelandshistorie, poesi — være den mildeste og nådigste giver. Her gjaldt intet krav, men enhver måtte nyde, som han kunde nemme. —

Jeg har dvælet lidt udførligt ved Jens Lassen Knudsen som opdrager, for jo mere man bliver fortrolig med Jakob Knudsen, desto klarere ser man, hvordan faderens tanker og livsførelse har præget ham. Også Jakob Knudsens opdragelsestanker er en uddybning, en mere bearbejdet form, end faderens.

Opdragelsen var for dem begge en hjertesag. Hvis et menneske forkvakles fra barn af, retter det sig aldrig.

I en spids form udtrykker Jakob Knudsen det i sin roman »En ungdom«, hvor han lader Niels (J. K.s talerør) udtrykke sin tvivl om nytten af at holde højskole nu om dage, da børneopdragelsen er så slet; thi »der kan ikke plantes *sjæl* og *vilje* ind i en person, som er 20 år. Den kan passes og plejes, men den må være der i forvejen«. Når J. K. nævner *sjæl* og *vilje*, er det noget meget karakteristisk; det var for ham om at gøre, at børnene netop fik *sjæl* og *vilje* i eje gennem opdragelsen.

Men man må så først forstå, hvad J. K. forstod ved udtrykket »*sjæl*«; han tænkte derved kun lidt på noget medfødt, en medfødt egenskab; det var for ham væsent-

lig et livsindhold, en usynlig virkelighed, som ikke ses, men kendes. Et sådant livsindhold kan børn modtage, endda bedre end voksne. Men børn modtager dette livsindhold på én og kun på én måde, nemlig gennem ordet. Voksne mennesker har her vistnok flere veje at komme frem end børnene. Vor »sjæl« kan næres, styrkes på flere måder. Her gælder ikke blot ordets vej. Vi kan vel til tider synge med Grundtvig:

»Kun til ånd kan ordet svare,
gå i hjertet ind og ud,
kun i ordet åbenbare
kan sig menneske og Gud,
kun i ord kan alt udtrykkes,
hvad vi tror, og hvad vi tykkes.
Ord og tanke går i ét.«

Men vi kan til anden tid føle, at Grundtvig bedst tolker vor tilstand med de kendte salmelinjer:

»Talsmand, som på jorderige
med et *suk* kan bedst udsige,
hvad vi evig trænger til,
i et kys kan alt udtrykke,
hvad for evig gør vor lykke...«

Jakob Knudsen vil hævde, at børnene kun kan erfare den *indre verden* gennem ordet. Den *ydre verden* erfarer barnet på naturlig måde, — det brænder fingrene, støder sig på bordet, falder nedad trappen o. s. v. Den indre verden erfares bedst, nej alene, gennem ordet. Om denne indre verden får liv og kraft i barnets sind beror på, om det er — ja undskyld udtrykket, det er misbrugt så mange gange — et levende ord, der tales. Jakob Knudsen vilde for øvrigt bruge udtrykket: et *åndsåbærent ord*, d. v. s., om der er virkelighed og oplevelse bag. Det er

ikke nok at fortælle for børn og holde foredrag for voksne, ingen kredse må tro, at blot man holder foredrag for voksne og fortæller bibelhistorie for børn, så er man tro mod en bestemt tradition. Jakob Knudsen vilde tilråde de fleste lærere at tale og fortælle meget mindre, end de gør. Hvis læreren ikke fører et levende ord, d. v. s., er der ikke en åndelig virkelighed bag hans ord, så udretter det intet af det, som var tilsigtet, og så var det bedre, at det ord slet ikke blev talt. »Virkeligheden er alle tings prøve«, var hans valgsprog. Virkeligheden skal også afgøre, om ordet var levende, eller om det kun var lyde.

Jakob Knudsen troede imidlertid, at forældre har ganske særlige betingelser for at meddele deres børn livsindhold, sjæl. Dog naturligvis kun hvis de selv ejer et livsindhold. Hvis forældrene er sløve og åndeligt døde, så kan de aldrig meddele barnet sjæl, *for sjæl er liv*. Børn af sådanne forældre bliver let fattige og modstandsløse overfor alle farer. Men hvis forældre har et livsindhold, som de omfatter med kærlighed, kan dette livsindhold på en næsten naturlig måde uden videre gå over i børnene.

Man kan spørge: hvorfor skulde åndeligt vågne forældre have særlige betingelser for at hjælpe deres børn, frem for evnerige fremmede som f. eks. læreren og præsten? Jakob Knudsen vilde vist have svaret: for at der overhovedet kan ske noget i den usynlige, men virkelige åndens verden, må der mellem præst og menighed, mellem taler og tilhører, mellem lærer og elever være et fællesskab til stede; de to parter må stå som medlevende i et fællesskab. Er det ikke tilfældet, udrettes vanskeligt eller umuligt noget i åndens verden. Hvis en lærer skal udrette noget for alvor, d. v. s., skal han påvirke elevernes hjerteliv og karakterliv, da må der mel-

lem ham og dem være et personligt forhold eller rettere et åndeligt fællesskab. Hvis et sådant fællesskab ikke findes, vil ordene som oftest være kastet ud i den tomme luft. Læreren kan selvfølgelig udrette mange nyttige ting; han kan lære eleverne at regne, læse, skrive o. s. v.; men han kan ikke nævneværdigt påvirke deres hjerteliv og karakter, i alt fald ikke når det drejer sig om voksne eller lidt større børn. Den grundtvig-koldske friskole hviler på den forudsætning, at der mellem lærer, forældre og børn er åndeligt fællesskab til stede. Men hvor ofte glipper ikke også i de skolekredse dette fællesskab! Men det må dog vist stå fast: selv den mest levende lærer kan vanskeligt eller umuligt meddele sjæl, livsindhold, i en tilfældig sammenskrabet elevflok, endnu mindre hvor hjemmets indstilling ikke blot er ligegyldig men fjendsk mod skolen.

Her er forældrene lykkeligt stillede med deres børn. Mellem forældre og børn vokser frem på naturligste måde et fællesskab. Forældrenes liv kan derfor på naturlig måde forplantes til børnene. Hvis forældrene har kærlighed til en sag, eller hvis de omfatter et bestemt livsindhold med ærbødighed og kærlighed, så kan dette liv uden videre gå over i børnene. Børnene bliver som deres forældre. Det er det, lærer *Urup* udtrykker med de ord: »Børnene bliver som deres forældre; det gør børn altid, når deres opdragelse ellers har været både til sjæl og krop«.

Man kan vel med megen ret hævde, at den unge slægt ikke uden videre kan tage interesser, endsige da åndsindhold i arv fra fædrene. Den unge slægt må tilkæmpe sig sit eget livsindhold. Det er rigtigt. Selv for de lykkeligste børn, som i barndommen af vågne forældre fik indplantet i sindet kærlighed til poesi, til fædreland, til kristentro, — selv for de børn kommer den dag, da

herligheden — underligt modtaget i barndommens halvslumrende bevidsthed — skal tilegnes, ofte gennem svære personlige kampe. Den dag kommer, da barndommens gave skal tilegnes eller vrages. Men — og med den begrænsning gælder Jakob Knudsens ord utvivlsomt — tilegnes gaven, vil det vise sig, at børnene i det væsentlige blev som deres forældre. — Selv om sådanne unge tilsyneladende stod i kamp mod den ældre slægt, er det dog sandt, at de er deres fader og moder så nær, som da de lå under deres moders hjerte. Jeg kunde nævne flere eksempler på, at just de mest »oprørske« blandt vore dages unge grundtvigianere i dybeste forstand står på deres fædres skuldre — og ønsker at stå der; de ligner deres fædre i det væsentlige. Vi bliver meget lidt forskellige fra vore forældre i det væsentlige. De har, om de var åndeligt levende, kunnet give os sig selv i deres ord. Jakob Knudsen siger om sin fader: »Hans børn levede af hans ord«. Han har altså talt et levende ord. Derfor siger Knudsen om sin faders undervisning: »Det ejendommelige ved denne undervisning var dette, at alt, hvad jeg hørte om, blev en del af mit eget liv«. Det er det samme, lærer Urup udtrykker, da han taler om den ideelle skole, den skole, lærer Urup har selv-følelse nok til at påstå, at han i lykkelige stunder har oplevet, når han stærkt følte fællesskabet med børnene, og ånden virkede i ham. Da har han oplevet ordets skabende evne; han har fortalt fædrelandshistorie, så det ikke længer var fjerne og børnene uvedkommende begivenheder; men børnene har medoplevet de forgangne begivenheder, og evner og vilje til en ny indsats er født i dem. Urup siger: »Den kan kaldes levende den fortælling, fordi den både er en genspejling af liv og tillige former og skaber liv«. Men det sker kun, hvis opdrager og elever står i et nært åndeligt fællesskab. De fleste

danske skoler skulde vist nøjes med at lære børnene færdighedsfagene. At forsøge noget mere, hvor et virkeligt fællesskab ikke er til stede, er i grunden tåbeligt værk. For ikke at blive anset for en mand, der taler overlegent om børneskolens gerning, vil jeg gerne indskyde den bemærkning, at også i højskolen står vi overfor en del elever, som vi kun kan hjælpe i færdighedsfagene; disse elever samler måske ret ivrigt kundskabsmuler op ved vort bord; men de vrager eller står uforstående overfor det inderste i højskolens liv, det liv, vi indbyder til i vor høresal; her hersker intet fællesskab os imellem. Vi må møde sådanne elever med et stort mål af tålmodighed og altid lade dem forstå, at døren til foredrags-salen bestandig står dem åben; men vi kan i lang tid — om vi har ret respekt for det inderste i vor gerning — blive nødt til at tilråde sådanne elever at blive ved regnebogen og tegnebrættet. Men dernæst: det er jo slet ingen ringe sag at hjælpe børn og voksne med færdighedsfagene. Jeg møder stundom lærere både i børneskolen og højskolen med nogle sære opstyltede tanker om den jævne skolegerning; det er dem næsten for ringe at hjælpe eleverne til rette i de almindelige færdighedsfag; mig forekommer dette arbejde ikke ringe; det er egentlig fuldt vel en mands og en kvindes livsarbejde værd. —

Min fremstilling af, hvad den almindelige skole kan magte, har Jakob Knudsen engang udtrykt på lignende måde i en noget skarp form. I en artikel »Noget om at digte« (optaget i »Livsfilosofi«) siger han om den moderne skole: »Man må jo nemlig ikke glemme, at den ufri, eksamenstvangne børneskoles forbandelse er bleven mange gange virksommere nu end i gamle dage. I gamle dage ødelagde skolen kun det, som for danske børn ingenting var værd: latinsk grammatik, græske antikvi-

teter, Balles lærebog og andet snurrepiberi. I nyere tid derimod, efter børneskolens forbedring og skoletvangens gennemførelse, ødelægger den alt: religion, poesi, fædrelandskærlighed, kultur, kunst — i stedet for at indskrænke sig til det eneste, den formår: at lære børnene læsning, skrivning, regning«. Jakob Knudsen forudså, at disse ord måtte falde adskillige brave mennesker for brystet, især da lærerne og lærerinderne; han har derfor ledsaget ovennævnte klare ord med en sålydende fodnote: »Gode og livlige skolemænd bør ikke tage mig disse bemærkninger ilde op; thi en god og livlig skolemand stifter jo nytte og gavn, hvor han end befinder sig — om det så er midt i et helvede«.

De citerede ord kunde tyde på ringeagt for skolens gerning. Men det vilde dog være forkert at tænke sådan. Jakob Knudsen har flere gange skildret en lærer og hans gerning så afgjort sympatisk, så enhver måtte forstå, hvor meget han så i den gode opdragers gerning. — Men det må jo stadig erindres, at Knudsen modtog næsten alt fra sit hjem. Han mindes sine forældre bl. a. med de ord: »Jeg takker min fader og moder i deres grav, fordi de talte til mig om religion, poesi, fædreland, kultur, kunst, således som levende mennesker taler om livet«.

Hvad der i den foregående udvikling må holdes fast, er de to ting: 1) forældrene har et naturligt ansvar for deres børns undervisning og opdragelse og har, om de er åndeligt vågne forældre, særlige og langt bedre betingelser end nok så rigt udstyrede fremmede for at kunne meddele det, det for Knudsen kommer an på: at børnene får sjæl, livsindhold i øje; 2) hvis læreren kalder *det* højt og helligt og sandt, som jeg kalder højt og helligt og sandt, så kan han hjælpe mit barn i det største; men er vi uenige om dette, så må læreren nøjes med at

hjælpe mit barn til rette i færdighedsfagene. Eleverne modtager kun livsindhold i knudsensk betydning, om de står i et åndeligt fællesskab med deres opdrager. —

Det næste, det gælder om i opdragelsen, er, at viljelivet må blive retledet og styrket. Når talen er om viljelivet, vilde Jakob Knudsen nævne to grundord: lydighed og kærlighed. Børnene forkvakles, om de ikke lærer lydighed. Ofte har han hånet den opdrager, som tåler barnets tilfældige lyster («Sejglivethed»). Barnet skal lyde. Hvis man lader barnet råde, kan det ske enten ud fra den opfattelse, at barnenaturen er god og kun god, eller af den grund, at man er for svag til at tage en kamp op mod ulydigheden i barnet. Men i begge tilfælde kan sørgelige følger blive resultatet. Jakob Knudsen mente imidlertid langt fra (som ofte påstået), at opdragelsen til lydighed skulde indskrænke sig til, at forældrene eller lærerne tvang sine befalinger igennem. »Det er ikke nok at være barnets tyran, opdrageren må også være dets vorherre«, som kan skabe et paradis for barnet, fordi man selv kender et sådant. Hvis barnet mærker, at den, der giver befalinger, ikke selv elsker noget, som han bøjer sig for i absolut lydighed, så kommer ulydigheden straks, og selv den hårdeste tyran kan ikke i længden opdrage børn (eller voksne) til lydighed. Det er grunden til, at den militære opdragelse ofte bliver så uhjælpelig elendig; thi de, som skal adlyde, kan ofte ikke se det hos officeren, som han elsker og bøjer sig for. Officeren bliver ofte kun rekruttens tyran, men slet ikke noget af en »vorherre« for ham.

Men den opdrager, som elsker noget stort og højt udenfor sig selv og bøjer sig i lydighed for dette *under*

alle forhold, den opdrager kan tåle med myndighed. Mod den opdrager kan barnet vel gøre oprør; men det kan ikke ret længe leve i ulydigheden; thi i ulydigheden skilles det fra den opdrager, som er barnets autoritet. Det barn, som normalt lever sit liv i lydighed mod fader og moder og mod læreren, har i virkeligheden fået sin sjæl forankret hos sin opdrager. Det barn er blevet *rod-fæstet*. Bliver barnet ulydigt, vil det meget snart føle sig som et fartøj, der kastes rundt af tilfældige storme; det er revet løs fra ankergrunden; det er sat udenfor. Men den smertelige følelse, vi mennesker måske overhovedet kan opleve, er følelsen af at være sat udenfor. — Intet smerter et barn som dette at komme udenfor faders og moders kærlighed. I denne ulykkesfølelse kan vi allerede som børn opleve noget af det, vi som voksne, i fald og nederlag, kan opleve overfor Gud. I forholdet til vor opdrager er ulydighedens sold den smerteligste følelse af at være sat udenfor, syndens sold er at blive skilt fra Gud. Og intet er bitrere.

I bøgerne »Sind« og »Angst«, men også i andre livskildringer har Jakob Knudsen vist det uholdbare i ulydigheden mod en god opdrager. Det, der bøjer den ulydiges sind, er ikke opdragerens skænd eller tugtelse, men det er usikkerheden, utrygheden, ulykkesfølelsen ved at være udenfor opdragerens kærlighed. Lad være, at min fader eller lærer er en streng mand; men udenfor hans kærlighed kan jeg ikke leve. Det er tankegangen hos Knudsen. Men sådan er det kun, når opdrageren ved siden af den strenge lov kan tilbyde eleverne det livsalige evangelium. Jakob Knudsens opdragere har altid noget, de elsker højt, noget, der for dem er evangelium. Det er det, som giver dem myndighed. Lærer Urups kærlighed er Danmarks og vort folks historie, og han kan meddele børnene denne kærlighed. Han siger: »Jeg

vil tage mig på at gøre børn så forelskede i Danmark og Danmarks historie, så de skal glemme al anden forelskelse, til de er fyldte 18 år«.

Hvis en opdragelse er både til sjæl og krop, så modtager det normale barn det for Jakob Knudsen vigtige: sjæl og vilje. Han havde så kun én ting til af betydning at tilføje. — Skulde der komme noget ud af livet, gjaldt det om, at man forblev rodfæstet i barndommens livsindhold og ikke af en tilsyneladende højere kultur løsrev sig fra sit grundlag. — Derom handler en stor del af hans forfatterskab. Men det er en anden sag, som jeg ikke her skal komme ind på.

Uffe Grosen.

Folkevisen om dronning Dagnars død.

Vore gamle danske folkeviser fra middelalderen *det* er vort folks bedste arvegods fra de henfarne slægter; det er den uforgængelige »rigens dressel«, som møl og rust ikke kan fortære; ti den består ikke i skøder eller gyldne ringe, der kan gemmes i skatkamre eller i smykkeskrin, nej, den gemtes i vort folks hjærte og levede sit stille liv på dets tunge gennem de skridende århundreder til den dag i dag. —

En særlig og ejendommelig del af denne folkeskat er de »historiske folkeviser«.

Disse omhandler da personer eller begivenheder, som er kendt anden steds fra i vor historie.

Vel at mærke ikke således, at visens indhold er indskrænket til i bunden stil blot at genfortælle, hvad der i hine dage er sket, den er hverken et stykke krønikerim eller en lille rimkrønike; den er først og fremmest et digterværk, hvori digteren med suveræn myndighed har udfoldet handlingen uden at lade sig binde af, hvad der i virkeligheden er sket, eller hvad der er sand historie; nej, han lader sin skildring udfolde sig ud fra den idé, han har funden eller selv lagt ind i æmnet. Han bliver derfor ofte nødt til at ændre de historiske kendsgerninger eller måske øge dem med sit eget.

Den ukendte digters mål er ikke — gennem sin vise at give *historisk oplysning* men *poetisk opløftelse*. I sit

digt skænker han os da som et *forklaret billede* af den henrundne tid.

Mellem de historiske folkeviser indtager gruppen om Valdemar Sejr og hans to dronninger, Dagmar og Bengerd en fremtrædende plads. Men også her gælder det: historien og digtningen sidder i uskiftet bo. Ingen mægter at give hver sit. Og det skal der da heller ikke her prøves på. Kun i al korthed skal det nævnes, at foruden enkelte brudstykker af ellers glemte sange om disse personer findes der tre bevarede, den første om frieriet til Dagmar, den anden om hendes rejse hertil og hendes morgengave, den tredje om hendes død. Og det er da denne sidste vise, vi her skal beskæftige os med.

Er de to første Dagmars-viser end vidunderlig fine og stemningsrige, så er det dog, som om den sidste heri langt overgår sine forgængere. Alt, hvad der i dem findes af ædel, ren og yndefuld poesi, er her til stede i langt fuldere mål.

Hele sangen hviler og vugger i den vemodige, tungsindige stemning, der er over enhver kvindes død bort fra sit spæde barn og den mand, hvis livs glæde og lykke hun har været. Og gennem hendes sidste mørke anelser er det, som ser vi med hende frem mod de tunge dage, da Bengerd skal kaste sin sorte slagskygge ind over den elskede konges liv og spærre ham ude fra livets lys og lykke.

Men de mørke anelser *behersker* ikke det dejlige digt, de går blot gennem det som en dyb understrøm, en understrøm der atter og atter skyder sine bølger op til overfladen gennem det tungsindigt skønne omkvæd: »Udi Ringsted hviles dronning Dagmar«.

Det er om denne vise, at den åndfulde historiker A. D. Jørgensen skriver de ligeså skønne som rammende

ord: »Få af vore viser har i samme grad som denne formået at fængsle alle tider og tiltale enhver tilhører ved sin umiddelbare skønhed, sin gribende sorg og sin rørende enfoldighed i skildringen. Denne dronning, der som den blomstrende brud kun havde tanke for de ulykkelige, hvis første bøn det var at løse alle bånd, — hun er nu selv stedt i den forfærdelige nød, der er slægtens forbandelse; enhver følger skildringen af hendes sidste øjeblikke, som man følger alt, hvad der er ædelt og uskyldigt i lidelsen«.

Men hvor var det nu, at Dagmar lå syg, og hvor fik kongen budskabet derom? Herom har de forskellige viseopskrifter forskelligt at mælde.

I Vedels trykte text hedder det, at Dagmar lå syg i Ribe, og kongen opholdt sig på Skanderborg; men dette sidste navn må Vedel have indsat vilkårlig, da den skrevne text, han trykte efter, har navnet Gullandsborg. Vedel var som bekendt ikke bange for slige ændringer eller tilføjelser. Vi behøver blot her at tænke på de to i og for sig skønne vers, han digtede til visen som dens slutning. »Hun kom uden tyngde, hun kom med fred« o. s. v.

I det nævnte håndskrift lader visen da også — mærkelig nok — Valdemar komme til Ringsted på vejen til Dagmar.

De rette navne må da sikkert være dem, som forekommer i Anna Basses håndskrift, hvor dronningen er på rejse over til kongen i Ribe, men bliver syg i Ringsted og derfra sender bud til Ribe efter kongen. Alle omkvæd uden undtagelse hævder da også uden undtagelse, at dronningen »hviles i Ringsted«. Dette vil vi da gå ud fra som det rigtige. Altså, i det vi begynder med første vers:

»Dronning Dagmar ligger i Ringsted syg,
til Ribe lader hun sig vænte;
alle de fruer, i Danmark ere,
dem lader hun til sig hente.
Udi Ringsted hviles dronning Dagmar.«

Dette er så fuldstændig i den gamle, ægte folkevisestil. Hun kan ikke finde hvile eller fred, der sendes bud efter alle de fruer, der er i Danmark — og lidt senere efter alle de lærde og vise, der er at finde; men større og større bliver nøden, forvirringen og *hjælpeløsheden*. Nu går der bud efter liden Kirsten, dronningens kæreste veninde, hun der »bærer prisen for de fleste«. Og med liden Kirsten får vi lov til at komme ind i sygeværrelset. Det er aften; lyset i »kronen« er tændt; men strålerne bryder sig i liden Kirstens tårer, så hun i første øjeblik ikke kan se den syge dronning.

Uvilkårlig mindes vi som modbillede morgenstemningen fra Dagmars-visen om hendes morgengave. Den gang lå fremtiden for hende i al morgenrødens glans; men nu mælder livsaftenen sig, skyggerne bliver lange, kærterne må tændes. Ja,

»ind kom liden Kirsten af dør,
hun skinned af røden guld;
hun kunde ej lyset på kronen se,
hendes øjne var tårefuld'«.

Men nu hæver dronningen sig op på sit leje, kalder på liden Kirsten og breder sine arme ud imod hende,

»Så vel hun fagnede hende.«

Og mens hun nu slutter hende i sine arme, hvisker hun hende i øret: »Åh liden Kirsten!

Kan du læse, og kan du skrive,
og kan du løse min pine,
da skal du slide skarlagen rød
og ride grågangerne mine«.

Men liden Kirsten siger nej; det kan hun ikke; men hun vil prøve at hjælpe den lidende kvinde på anden vis. Hun »sætter sit skrin på knæ« og tager frem sine læge-domsmidler; dog intet, *intet* kan her hjælpe, alle midler glipper. Nu når hjælpeløsheden sit højeste. Ak, dronning Dagmar!

»vare hier de mestre, i verden ere,
de rådde dig dog ej bod!«

Som et sidste forsøg på at lindre en »pine, der er koldere end jærn« tager da den kloge og gode liden Kirsten »Sankte Marie bog;« den hellige læst eller hellige skrift frem; og, mens hendes tårer randt, læste hun »alt hvad hun kunde«.

Dette kan se ud som en modsigelse; først siger hun nej, at hun ikke kan læse, og så læser hun dog alligevel.

Men det er ingen modsigelse. Det, dronningen beder hende om, er ikke at læse *for* hende men at læse *over* hende, fremsige de stærke ord, skrive de hemmelige tegn, der kan dulme smærten og forløse den lidende kvinde; men det er dette, liden Kirsten ikke kan. — Men under disse omstændigheder vil udfaldet være givet. Dette forstår nu også dronningen; men da er der kun ét at gøre, der må gå bud efter hendes herre og husbond. Hun kan ikke komme til ham, han må komme til hende.

»meden det ikke kan bedre vorde,
I sende (bud) efter min herre!«

Og så kalder de på hin liden smådreng. Dermed menes jo ikke det samme, som vi nu kalder en dreng, men en ung mand, en våbensvend, en væbner.

»Og han tog sadlen af bjælken ned,
lagde den på hors hin hvide«

og den gyldne mile i dyrets mund og så red han, som fuglen den fløj.

Men hvor hurtigt han end rider, og hvor snart han end kommer frem, så har digteren dog sørget for, at vi — hans tilhørere — endda kommer først.

Så er vi der da — på den stolte kongsborg, det gamle Riberhus, den borg, der er knyttet til Valdemar Sejr med lige så stærke bånd, som Vordingborg er knyttet til Valdemar den Store. Som Valdemar den Store er Sjællændernes høvding, således er hans søn Jydernes. Nu sidder han på sin højtliggende borg som ørnen i sin rede og venter — venter, som han en gang før har ventet, den gang nemlig, da den fremmede prinsesse skulde komme som hans brud. Ja, også nu venter han hende i den højeste spænding; ti hun kommer jo med hans barn.

Uvilkaarlig får man som en forestilling om, at det er søndag, at det er tindrende solskin, men at vårdagen, majdagen lider mod aften. Kongen sidder og spiller guldtavl med en af sine mænd, så lider tiden bedre.

Da — pludselig — springer døren op, og ind træder »Dagmars dreng«, svedt og støvet og dødsens-træt: »Det skal jeg hilse dig kong Valdemar, at vil du én gang endnu i dette liv tale med dronning Dagmar, da må du komme, men komme *straks*«.

Kongen blegner, hans ansigt er hvidere end linet om hans hals; men i næste sekund møder han os som den *handlingens* mand, han er.

»Kongen slog sammen det tavlebord«, så det sang i hver en terning, løfter bægge armene op over sit hoved, mens hans stærke bøn går op mod den almægtige: »Forbyd det, Gud fader i himmerig, at dø skulde Dagmar hin unge«! Og nu udfolder hans handlekraft sig som aldrig før. Kort, men skarpt og klart lyder hans

kommando: hundrede heste frem, og hundrede mand i sadlen! I næste øjeblik er det sket, og dér — længst fremme mod borgporten — dér finder du kongen. Måske har Ingemann ret, når han siger: »på sin grå dystløber«. Ja, for nu gælder det et dystløb, et væddeløb med — selve *døden*.

Raslende farer vindebroen ned, og ud over den lyder hestenes hovslag som trommestikker. Ned gennem den lille by drøner de af sted. Beboerne styrter vel til vinduesgluggen for at se, hvad det er. Ak, for sént — for sént! I gode borgere. De ser kun støvet og hører kun genlyden af denne rasende orkans hestehove.

En nyere tids digter en Karl Gjellerup, vilde her have svælget i skildringen af milieuet, de tusinde små enkeltheder og optrin undervejs; men alt dette foragter den gamle folkeviser; til at skildre dette i dansk poesi så enestående ridt bruger den kun siger og skriver et eneste vers; men da er dette vers også som en ekstrakt af al poesi. Senere tider har udvandet den stærke drik, fortyndet den til hele tre vers; men oprindeligt er der kun ét. Og dette lyder da i hele sin vældige majestæt, sin gribende enfold som så:

»Da kongen han red fra Ribe by,
da fulgte ham hundrede svende;
men da han kom til Ringsted gade,
da red han mand alene.«

— *Alene mand.*

Kan du se dette rasende ridt; hør hvor vinden hviner i mankerne; se hvor skumflagerne driver ned af hestens våde flanker. Det brændte i kongens sjæl, og det brænder der endnu, når vi hører derom: Fremad, frem! om så heste og folk de styrter i snesevis, blot, *blot* han når at komme tidsnok; — men han kom ikke tidsnok. Da

kongen på sin ravende, dødtrætte ganger rider op ad den lille højtliggende bys gader, da — døde dronningen i liden Kirstens arme.

Nu når han den gamle kongsgård og springer af sin skælvende hest, der står med hængende hoved ude af stand til at flytte en fod, — to spring op ad trappen, døren til fruerstuen op — et gribende syn: Hele fruerstuen i gråd, og der ovre midt for, den døde dronning i liden Kirstens arme. Da standsede kong Valdemar — for første gang — siden hin stund, da vindebroen på Riberhus raslende fór ned. Ubevægelig står han som hugget i marmor, som en billedstøtte på sorgen favnet af håbløshed, og stirrer — og stirrer i navnløs smerte på — sin døde glæde.

Den, der først kommer til sig selv, er liden Kirsten; da hun ser kongens bitre kvide, vil hun trøste; én trøst er der jo dog, én solstråle midt i det dybe døds mørke.

»Min herre og min konge«, siger hun:

»Du tør ikke klage og kvide,
ti du have fanget en søn i dag,
skåret af Dagmars side«.

Men det budskab, der ellers har mødt så mangan en mand som den højeste fryd, han i sit liv har oplevet, det glider som sporeløst forbi kongens sjæl; han sanser det ikke.

Men liden Kirstens stemme løser igen hans sjæl af sin bedøvelse. Nu går han frem, mens han udbryder: »Åh, I fruer og møer, bed med mig, at jeg en gang endnu må tale med Dagmar!«

Se, nu knæler han ned ved dronningens leje og beder — inderligt, brændende bønligt, sådan som kun en sjæl i nød kan bede.

Hvad den gamle vise her forsøger, grænser til det

forvovne: Så vældig, siger den, er kongen i sin atrå, at hans kærlighed end ikke agter — døden.

Alle andre magter på jorden blegner, når døden løfter sin sorte fane, kun kærligheden vover at trodse den, at se den lige ind i det hvide af øjnene; ti den er jo selv af evigheds-art, selv en evighedens datter.

Og se, det vidunderlige sker, Dagnars flygtende sjæl hører hans røst; den standser — og lytter og — vender tilbage til livet.

Hvad der nu følger, hører til det ypperste, der overhovedet er fremkommen i dansk digtning. Uvilkårlig vilde man jo have tænkt sig kongen overvælde hende med spørgsmål om, hvad hun havde oplevet derovre i det gådefulde hinsides. Men nej, ikke et ord trænger sig over hans læber. Der er så tyst, at man havde kunnet høre et blad falde. Gennem den store kirkestilhed lyder kun Dagnars ord, men med en klang som af perler, der falder i gyldne skåler.

Hendes første udbrud er som et dybt suk: »Hvi gjorde I mig den møde?« Hvor kunde de nænne at kalde hende tilbage fra den verden, hvor hun allerede havde set et glimt af himmerigs glæde.

Som hun nu gør sig det klart, at hun atter er vendt tilbage til livet, ser hun med det samme den forfærdelse, der står malet i alle de omkringståendes ansigter, over at hun, den døde kvinde, på ny er blandt de levende. Men de må ikke »ræddes« for hende; ti hun kommer ikke fra afgrunden, nej, hun kommer jo derfra, hvor der er godt at være. Kun en eneste synd tynger hendes samvittighed, hun har snøret sine små silkeærmer om søndagen. Ja, det forstår vi ikke nu, men i middelalderen var det en helligbrøde. Men forunderligt velgørende kommer hendes bekendelse. Det er ikke en helgen, vi her har for os, ikke en himlens engel, nej, et syndigt menneske som

en af os, men tillige et menneske, som har den livsaligste erfaring om, at aldrig findes der på hele den mørke, faldne jord det syndens isbjærg så stort og så koldt, at det jo må smelte for Guds kærligheds varme ånde, sådan som den fra hans åbnede himmel strømmer ned over den kolde jord. »Var dine synder røde som blod, de skal blive hvide som sne.«

Kender du »rosen-olien«, verdens kosteligste olie; tusinde persiske rosers hjærteblod skal der til for blot at frembringe en eneste dråbe; men da er den dråbe så stærk, at hvor den falder, kan den fylde et palads med duft. — Dagmar hun havde erfaret, at en eneste dråbe af Guds kærlighed og hans barmhjærtighed, sådan som den her kan falde i en urolig, kæmpende og søgende menneskesjæl, den er endnu stærkere; ti den kan fylde et menneskehjærte med fred; og et menneskehjærte det er større end et palads, det er en hel verden.

Nu er hendes bevidsthed helt vendt tilbage, hun kender dem igen, kender sin husbond, der knæler ved hendes leje; og blik sænker sig i blik, sjæl møder sjæl, og så følges de to sammen tilbage ad mindernes strålende veje forbi deres kampe, deres sejre, deres nederlag, indtil de til sidst standser helt oppe i det første mødes morgen — den vidunderlige stund, da hun bad ham, sin brudgom, om sin morgengave. Ja, det der den gang var hendes morgengave, det samme skal nu i hendes livs aften være hendes sjælegave, hendes sidste vilje:

»Åh, Valdemar! husker du det: »Alle fredløse mænd dem give du fred, og løs alle fanger af lænker!««

Men nu søger hendes blik ned mod vuggen, ned mod hendes lille nyfødte søn, og tankerne følger med, tilbage fra fortiden, frem over nutiden og ind mod fremtiden. Og det dække, der ellers skjuler fremtidens store gådefulde verden for alle andre dødelige, det brister i

den stund for hendes opladte øjne, og hun ser ind i gådelandet. Men hvor er dette land forskelligt fra mindernes land; mørkt og koldt og ulykkesvangert er det. Hendes blik møder *Bengerd* derinde, hun ser hende indtage den plads, der hidtil var hendes ved kongens side og i kongens hjærte; hun ser *hende*, den »beske blomme«, den bitre blomst brede sine blade hen over hendes grav for at skjule den for kongens minde. Hun ser *Bengerds* slægt trænge hendes søn fra tronen, og det er, som en rædsel griber hende. Hun trykker sig skælvende ind til kongen, mens hun beder: »Åh *Valdemar!* »Du tage ej *Bengerd* i din favn, hun er så besk en blomme!«

Nu har hun talt ud, sagt hvad der lå hende på hjærte. Nu glider hun atter tilbage mod sin dvale. Dybere og dybere synker det dejlige hoved ned mod kongens skulder, livets roser dør på de fine kinder; hun skygger med hånden over øjnene som for at vende blikket bort fra den sorgfulde jord og op mod lysere, varmere og renere egne. »Længslernes dunbløde flytfugleflok«, som en anden digter nævner det, løfter de store, hvide vinger for at bære hendes sjæl op til Gud; åh, hvor hun længes op til »de sjæle«. Men selve længslernes vingesus gennem sjælen lyder for hendes øren, som var det himmerigs klokke, der gik.

Men dette ene må hun endnu fortælle sin elskede herre og husbond, ham, hvis kærlighed var stærk nok til at kalde hendes flygtende sjæl tilbage til livet, ham, hvis blik hænger ved hendes læber for at få endnu et eneste ord derfra. Hun hælder sig ind til ham, bøjer sin mund mod hans øre og med sin sidste kraft ånder hun de ord ind i hans sjæl: »*Valdemar*, hør! hører du det: himmerigs klokke de kalder på mig, åh, hvor jeg længes op til de fromme sjæle.«

Ja, nu gik klokkerne, der kaldte hendes sjæl op til

den store sjælemesse, hvor hun snart skal finde sin plads i den store hvide flok, der er at se som tusinde snedækte bjerge; hvor alle beder for alle, og hvor hun hver dag skal knæle ned for al sandheds og kærligheds evige konge og gentage sin bøn, sin første og sin sidste:

»Alle fredløse mænd dem give du fred og løs alle fanger af lænker!«

Ja, dette *der* er folkevisens *forklarede* billede af dronning Dagmar.

Povl Hansen.

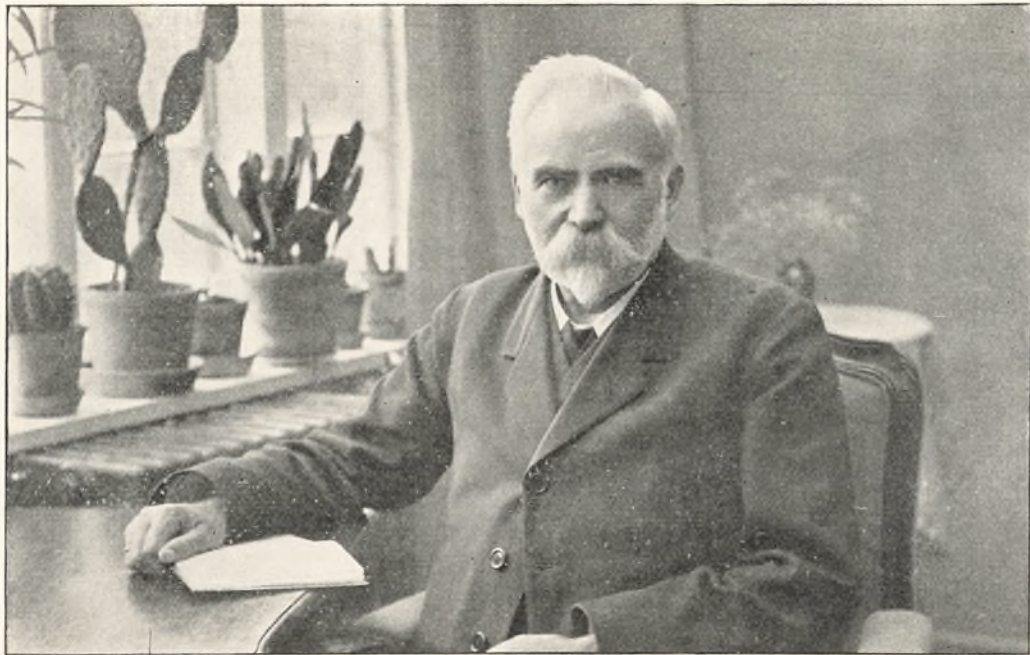

Fra Vallekilde højskole.

Kære gamle elever.

Når mine tanker dvæler ved det sidste års begivenheder her i Vallekilde, standser jeg først ved Povl Hansens beslutning om fra og med sidste sommerskoles slutning at fratræde som fast medhjælper i den daglige skolegerning her. På en måde er det vanskeligt at se rigtigheden heri. Povl Hansens helbred, som i mange år lod meget tilbage at ønske, har i de sidste år været meget bedre, hans arbejdskraft i studerestuen er i det væsentlige bevaret, hvad hans bog om Ernst Trier tydeligt viser, hans lyst og kraft til at tage en forhandling i foredragssal og i dagligstue med os yngre er lige stærk. Når man dernæst betænker, at hans viden og livserfaring er så langt fyldigere og modnere end alle hans medarbejderen, så kan man nok finde det mærkeligt, at Povl Hansen nu ønsker at slippe det daglige skolearbejde.

Men da Povl Hansen sidste forår meddelte mig sin beslutning og gav mig sine grunde herfor, forstod jeg ham og gav ham ret. Højskolearbejdet slider stærkt på sin mand, hvad Povl Hansen rigeligt har erfaret. Man kan nok i sin arbejdsstue føle alle kræfterne i behold og så dog savne det tilskud af ungdoms- eller manddomskraft, som næsten er nødvendig at eje for

Povl Hansen.

den, der skal være med til at sejre i foredragssal og skolestue. Når man å tilmed kommer til at bo uden for skolen, som nu Povl Hansen de sidste år og kun får forholdsvis få timer med eleverne, er det ikke helt let at holde sig i den nære forbindelse med eleverne, som er så overmåde vigtig for en højskolelærers arbejde, om det ret skal lykkes. Der hviler vist altid over den lærer, der boer uden for skolen, den fare, at han bliver for meget af en timelærer; men timelærere magter vanskeligt arbejdet i højskolen. Den yngste, men til højskolegerningen velegnede lærer kan komme til at betyde mere for eleverne på en højskole end nok så berømt en gæstelærer og nok så dygtig en timelærer. Povl Hansen fortæller mig, at han har set eksempler på, hvordan meget evnerige og betydelige mænd har sejlet på grund i højskolearbejdet, fordi deres gerning her indskrænkedes til timelærerens. Jeg tror, Povl Hansen ved sin beslutning om nu at give afkald på det daglige skolearbejde har villet afværge den her omtalte fare, som jo ganske naturligt især truer de ældre højskolelærere.

Men en anden og væsentligere grund har også været bestemmende for hans beslutning. Når et menneskes livsdag går på held, og aftenen melder sig, bliver han stærkere optaget af det, som ligger bag skumringen. Hans tanker bliver optaget af spørgsmål, som ikke ligger lige for de unges fødder; hvis han føler trang til at meddele sig til andre, vil han nok foretrække menighedens forsamling fremfor en flok højskoleungdom. En højskolelærers gerning forbereder stundom sin mand til at blive præst. Hvor forskellig en højskolemands og en præsts arbejdsform end er, så ligger deres mål dog ofte i samme linie, og så godt og

Vallekilde højskole.

naturligt det vilde være, om de vordende præster til egen gavn og til deres manddomsgernings fremme en tid var højskolelærere, så godt og naturligt er det, at en højskolemand med tiden føler trang til som ordfører

Carl J. Plesner.

at tjene menigheden. Povl Hansens hjerte banker ikke svagere for den danske højskole end forhen; men fremfor højskolen giver menigheden ham hans tanker og ord. —

Selv om Povl Hansen nu giver afkald på de faste timer og officielt bliver forhenværende højskoleforstander, så er det hans og mit varme ønske, at han endnu overfor mange elevhold må få lov til at tale ud fra den fyldige livserfaring, han i mange år har talt ud af.

Disse få ord, jeg her har fremført, er da ikke afskedsord til Povl Hansen. Vi fortsætter. Men på vejen fremad standser vi en stund og takker Povl Hansen

for det daglige følgeskab hidtil, og så ønsker vi den gamle leder af Vallekilde højskole sundhed og kraft på de gamle dage til at fortsætte den skribentvirksomhed, han har så megen lyst til.

Aksel Skov.

Fru Ragnhild Skov.

Til vinterskolen 1928—29 fik vi to nye lærere, nemlig kandidat *C. J. Plesner* og arkitekt *Aksel Skov*.

Plesner, der er søn af sognepræst Jul. Plesner, Vrensted, har efter sin teologiske embedseksamen deltaget i livet på Liselund menighedsskole en vinter og været på højskolelærerkursuset i Askov en sommer. En vinter var han lærer ved Ølgod efterskole. *Plesner* underviser i dansk, regning og naturhistorie; han har desuden et ugentlig foredrag med Danmarks ældre historie til emne.

Aksel Skov er født i Odense 1903. Efter i 1919 at have taget præliminæreksamen fra Haarhs skole i Svendborg kom han i tømrerlære i Ollerup. Vinteren 1920—21 var *Aksel Skov* elev uå Ollerup folkehøjskole, hvor

han deltog i håndværkerafdelingens faglige undervisning. Oktober 1923 tog han afgang fra Odense tekniske skoles dagskole for bygningshåndværkere. Under studietiden var Skov $\frac{1}{2}$ år på arkitekterne Mindedal- og Daniel Rasmussens tegnestue i Ollerup, 2 år på arkitekt Thomas Havnings tegnestue i København. Endvidere har han deltaget i en 3 måneders studierejse til Frankrig og Italien under professor Kaj Gottlobs ledelse. Aksel Skov afsluttede sin skoleuddannelse med afgangseksamen fra akademiet i juni 1928. 2. oktober 1929 holdt Skov bryllup med *Ragnhild Eskildsen*, datter af forretningsfører Eskildsen, Slagelse. De nygifte har deres hjem i en på højskolen indrettet lejlighed.

Andreas Bentsen.

Af hele sin grundige uddannelse tillægger Skov vinteren på Ollerup højskole og på håndværkerafdelingen der mest betydning. Fra den tid har det været hans varme ønske, om han måtte få sin livsgerning ved en højskoles håndværkerafdeling. Aksel Skovs ønske kom der til at mødes med noget, vi har længtes efter her. Som det vil være jer bekendt, var der gennem en lang årrække knyttet en håndværkerafdeling til Vallekilde folkehøjskole. Tusinder af unge landhåndværkere har i årenes løb lært højskolen at kende her, mens de samtidig gennem fagtegning blev dygtiggjort til deres gerning.

Håndværkerafdelingens ledere var først bygmester *Andreas Bentsen*, senere professor *Ivar Bentsen* og sidst billedskærer *Hans Olsen*. På grund af forskellige vanskelige forhold blev håndværkerafdelingen nedlagt i 1918. Det har imidlertid i flere år været mit ønske at genoprette denne håndværkerafdeling, som har været tusinder af unge til megen gavn. Om den faglige undervisnings forhold til folkehøjskolen kan der siges meget. Povl Hansen har for en del år tilbage i »Den danske folkehøjskole — en bog til fangelejrene« gjort rede for forholdets opståen og første udvikling og om nogle af de spørgsmål, som rejser sig, hvor højskolen tager en »afdeling« op. Povl Hansens udmærkede redegørelse har megen interesse for os nu, og jeg skal derfor indføre det vigtigste afsnit af nævnte artikel om Andreas Bentsens og Ernst Triers høje mål med en håndværkerafdeling.

». . . Men nu voksede arbejdet også Bentsen over hovedet i de små skolestuer; enten måtte han standse, eller der måtte gribes an på en anden måde. Fra mange forskellige fik han indtrængende opfordring til at begynde en skole med en sådan gennemført teknisk uddannelse, passende for de unge bygningshåndværkere på landet. Men Bentsen sagde stadig nej; for vel var han sjæleglad ved sit arbejde i så henseende, men han var endnu gladere ved arbejdet med de unge på højskolen i foredragstimerne, og uden dette syntes han, at lyset vilde slukkes og livet dø i hans faglige timer. Men hvordan skulde han dog få dette ordnet på en tilfredsstillende måde.

Foreløbig stillede han alle tanker om selvstændig skolevirksomhed i bero.

Som sagen nu stod således, deltog Bentsen i aug. 1877 i et 3 ugers lærerkursus på Askov folkehøjskole.

Og her fik han da lejlighed til at høre en række foredrag over bygningskunstens historie og denne kunsts betydning for et folks liv og udvikling.

Foredragene holdtes af den bekendte xylograf Henriksen fra København. Foredragenes tanker fængede hos Bentsen som ild i steppegræs. Ja vist, således skulde de unge bygningshåndværkere, hvis fremtidsgerning for en stor del vilde komme til at præge de danske hjem og det danske land i fremtiden, således skulde de også på højskolen mødes med det ædleste, det reneste og bedste, der var kommen frem ned gennem tiderne i menneskeslægtenes forsøg på at danne sig skønne, varige og gode hjem.

Bygningskunst og godt byggesæt måtte tages op som del af hans undervisning, hvis han nogensinde rigtig fik en sådan i gang for unge håndværkere.

En af de følgende dage, som Bentsen på en spadseretur gik og tumlede med sine skoletanker, mødte han Askov højskoles forstander, Ludvig Schrøder, og denne spurgte ham da, hvorledes det gik med hans undervisning for de unge håndværkere, og om han ikke snart vilde vise verden, hvordan et sådant arbejde skulde udføres. Schrøder lod endogså et ord falde om, at kunde han ikke komme til i Vallekilde, så kunde der vel blive en plads i Askov. Bentsen svarede, at han endnu ikke var klar over enkelthederne, men fra Vallekilde kunde han ikke drage bort.

Efter hjemkomsten drøftede han ofte sagen med sin hustru, og lidt efter lidt klarede det sig for ham, hvad han vilde, og hvorledes han vilde føre det ud i livet. I et skriftligt tilbageblik over sit liv, skrevet senere for hans børn, nævner han bl. a., hvorledes det stod for ham som det *første og vigtigste*, at han med sin håndværkerundervisning kunde blive et redskab til at *drage*

de unge håndværkere til højskolen og derved føre ind under denne skoles påvirkning mange, som ellers aldrig vilde komme der. Derfor måtte hans arbejde fremdeles uomgængelig forblive knyttet til en højskole og de unge håndværkere være med i højskolens foredragstimer som alle højskolens øvrige elever og ligeledes så vidt muligt deltage i de unges rige og befrugtende samliv. Men i mellemtimerne skulde håndværkerne så helt overlades til ham. Han vilde da påtage sig hele deres undervisning i den øvrige tid af dagen.

I de nærmest påfølgende vintre havde Bentsen nu travlt med at udarbejde sin plan i enkelthederne: hvilket undervisningsstof der skulde vælges, og hvilket der skulde vrages. Bygningskunsten og dens historie, fagtegning, regnskabsføring, skriftlige udarbejdelser og adskilligt andet gled efterhånden ind i hans timeplan.

Det stod endvidere for ham, som måtte han hjælpe de unge bygningshåndværkere til at forstå, at »hvadenten de var tømrere, murere, snedkere, smede, malere el. hvad, så måtte de alle hver for sig lære at arbejde hen mod det samme mål, nemlig *énhed* i bygningens fuldførelse. Alle de enkelte fags arbejder må kun betragtes som *led i det hele*«; de er hver for sig kun noget i sambånd med alle de øvrige, der hver for sig skal vises respekt og indrømmes plads og berettigelse i helheden, alt efter èn mands (arkitektens) tanke, der af alle enkelthederne skaber det samlede bygningsværk.

Netop til opnåelsen af en sådan samvirken mente Bentsen det havde sin betydning, at de unge på højskolen blev ført ind i et *åndeligt* fællesskab, hvor det var selve menneskelivet, der var målet for deres enhedsstræben.

Da Bentsen i løbet af et par års tid var bleven klar over sin idé og over, hvorledes den skulde føres ud i

livet, henvendte han sig til højskolens forstander, Ernst Trier, og fremstillede for ham den sag, som nu efterhånden var bleven hans livsopgave, og bad ham om lov til og plads til her i Vallekilde at føre den ud i virkeligheden.

For Trier var spørgsmålet af indgribende betydning; for ham var den egentlige højskoles idè et og alt; den havde han allerede da for sin skoles vedkommende ført igennem til sejr. Hvert år var der indmeldt så mange — ja flere — elever, end der kunde modtages. Hans arbejde blandt de unge satte talrige og dybe spor. Skulde han da virkelig nu gå over til at optage dette ny og uprøvede, der jo muligvis kunde indebære vanskeligheder, der ikke på forhånd lod sig ane.

Når Trier alligevel sagde ja og gik ind på, at Bentsen forsøgte sig, da var det efter hans udtrykkelige sigende kun, fordi idèen af Bentsen blev båret frem med en så mægtig personlig varme og en så levende tro på dens herlighed, at det uvilkårlig måtte forekomme Trier at grænse op til helligbrøde at nægte den fremme.

Bentsen påtog sig så 1879 tæt ved højskolen at opføre de nødvendige nybygninger, et stort skolehus med arbejdsstuer, nærmest tegnestuer for de væntede håndværkere. Her skulde de tilbringe »mellemtimerne«, mens de ellers, som det de først og fremmest var: »højskoleelever«, skulde bo spredt blandt de øvrige elever på højskolens elevkamre, skulde spise sammen med dem, høre foredragene sammen med dem og i et og alt ellers være ægte højskoleelever. Det ny skulde ikke være en teknisk skole, ikke en »håndværkerskole«, men Vallekilde folkehøjskoles »*afdeling for håndværkere*«.

Dette var tanken. I de følgende år viste den sin livskraft. Unge danske landhåndværkere strømmede til, og snart var hver en plads, Trier kunde indrømme til

håndværkerafdelingen, årlig besat. Antallet blev fastsat til halvdelen af vinterskolens samlede flok, og da denne var omtr. 200, fik håndværkerne altså omtr. 100 pladser. Men hvert år indmældtes langt flere, end der kunde modtages, enkelte år næsten det dobbelte antal. Først da flere andre højskoler begyndte i større udstrækning at optage idèen, deltes strømmen i flere bækkelejer, og der blev ikke så mange, der måtte nægtes optagelse.

I de omkring 30 år, Bentsen stod i sin virksomhed, var i alt lidt over 3000 unge håndværkere hans elever. Efter hans død 1914 fortsattes hans arbejde i Vallekilde af andre, men på samme måde.

Hvad betydning har da nu disse »håndværkerafdelinger« haft for den danske højskole?

Svaret herpå må, synes jeg, omtrent formes således:

Den største betydning ligger åbenbart deri, at igennem dem har højskolen vundet ind under sin påvirkning tusinder af danske ynglinge, som den ellers aldrig havde fået fat på. Bentsens idè blev som en ny dør ind til højskolen, en dør, hvorigennem et helt lag af folket, en hel stand fandt vej der ind, hvor den åbenbart ellers aldrig var kommen. Dernæst: Denne håndværkerungdom kom ofte som et frisk vejr ind i skolestuen. Mange af dem havde færdedes vide omkring både i ind- og udland; de kom med ny og mangfoldige indtryk fra en stor verden, som selvfølgelig også måtte få betydning for den mere stedfæstede del af elevskaren. Kan der med disse »farende svende« følge vanskeligheder ind i et skolehold, så kan der også i ovennævnte henseende følge betydelige fordele.

Den egentlige hovedvanskelighed består i, under det travle arbejde i tegnestuen at kunne skaffe ungdommen den stilhed i sjælen, som skal til, for at den kan høre de personlige spørgsmål, evighedsspørgsmålene, vågne der-

inde og for at få ro til at gennemarbejde og tilegne sig svarene herpå, således som højskolen efter sin idè direkte eller, gennem historiefortællingen, indirekte bør kunne hjælpe den til.

Ivar Bentsen.

Hans Olsen.

Denne vanskelighed er til stede; ingen forstander for en højskole med håndværkerafdeling vil kunne nægte det. Min erfaring går ud på, at i det store og hele kan denne vanskelighed overvindes, når højskolens mænd ellers er deres plads voksen, og når håndværkerafdelingens lærere, som Bentsen, er hjærtelig med i den store fællesopgave.

Den almindelige erfaring går sikkert i den retning, at, findes der end blandt håndværkereleverne nogle af dem, der af den samlede elevskare får det mindste åndelige udbytte med sig fra højskolen, så findes der også blandt de samme til gengæld dem, der drager derfra med det højeste.«

Tanker, som Povl Hansen her har udtrykt, er også

vore, når vi nu til vinteren 1929 genopretter håndværker-afdelingen ved Vallekilde højskole. Denne udvidelse er ikke begrundet i selve dette at skaffe flere elever for økonomiens skyld. Højskolens økonomi er så god, som

Den lange gang.

ønskeligt er; vi har i de forløbne 6 år gennemsnitligt haft ca. 240 elever årlig; med dette elevtal kan enhver almindelig folkehøjskole i Danmark have det økonomiske grundlag vel i orden. Når vi atter åbner håndværker-afdelingen, kan jeg kort udtrykke vore bevæggrunde således: 1) mine medarbejdere og jeg tror, at vi kan være de unge håndværkere til gavn både med hensyn til menneskelig udvikling og faglig dygtiggørelse, 2) vi tror, at hele skolelivet vil vinde i værdi ved, at landmænd og håndværkere kommer ind under fælles gode kammeratlige forhold; 3) vi har plads til ca. 25 elever flere, end vi hidtil har haft om vinteren.

Vort håb er da, at vi ad åre skal kunne samle ca. 25 unge håndværkere. Når vi begynder just nu, skyldes

det, at jeg mener i Aksel Skov at have fundet den mand, som både forstår højskolens første opgave: at hjælpe den voksne ungdom til åndelig udvikling og dannelse og tillige evner at lede håndværkernes faglige undervisning. Med hensyn til håndværkernes forhold til den almindelige højskoleundervisning ønsker vi at understrege: vi indbyder først og fremmest alle eleverne til at deltage i højskolens almindelige dannelsesemner: historie, litteratur, dansk, sang, gymnastik, o. s. v. Vi er overbeviste om, at højskolen har ærinde til dansk ungdom uanset stand og arbejde; flere års erfaring giver os ret heri. Men som landmændene daglig samles om tegning, regnskabsføring o. s. v., skal de unge håndværkere kunne samles nogle timer daglig med faglig dygtiggørelse for øje.

Med varme ønsker og godt håb begynder vi da igen en håndværkerafdeling, som hverken kan eller skal blive så stor som en tidligere tids; men i den forhåndenværende ramme håber vi, at et liv skal trives til ungdommens gavn og den gamle højskole til ære.

Vinterskolen 1928—29 blev for os en rolig tid, samlet om skolearbejdet. Man møder stundom mennesker, som har den pudsige mening om højskolearbejdet, at dette består i en foredragsflom og ind imellem lidt tjatteri med retskrivning og regning og lignende idrætter, som ikke skal tages alvorligt, men kun tjene til at optage eleverne. De gode kritikere skulde komme til en af vore højskoler en vinter og se, hvor en flok karle uvant med læsning og skrivning, uvant med foredragssalens stilhed, hvordan de skriver stile, ofte stile, som til en lærereksamen kunde give deres forfattere en smuk karakter, hvordan disse karle regner vanskelige opgaver, så den ikke trænede lærer helst går i en stor bue udenom disse regneheste, at de dog ikke skal finde

på at påkalde ens meget problematiske hjælp. Kritikeren skulde se noget af dette. Jeg gad vide, om der findes nogen skoleform i Danmark, hvor eleverne efter deres forudsætninger og i forhold til den korte tid, der er dem beskåren, gør større fremskridt end i højskolen — målt med kundskabsskolens målestok! Jeg fik for en tid siden et brev fra en af vore gamle elever; brevskriveren fremfører her nogle ord, som jeg nok tør tilegne mine medarbejdere i højskolen. »Jeg troede, før jeg kom på højskole: her er intet eksamensjageri eller frygt for overopsyn, så lærerne kan af den grund ikke have særlig interesse i undervisningens grundighed, navnlig når undervisningen kun drejer sig over fem måneder Her var det jeg følte så stærkt ved afskeden, at jeg var jer så taknemmelig, fordi jeg mærkede så klart, hvordan jeres arbejde udsprang af kærlighed til os unge, både tunge og glade, elskede os for vor egen skyld, og derfor kan jeg nu forstå, hvad der for mig før var en gåde: den store grundighed i jeres arbejde.«

Jeg har aldrig kunnet finde mig i, at undervisningstimerne mellem foredragene blev behandlet skødesløst, sløjhed her vil fremkalde sløjhed over hele arbejdet, mens omhyggelighed og dygtighed i undervisningstimerne er en styrke og hjælp også for vor hovedgering i foredragssalen. Thi her er det, at højskolens hovedslag skal slås. Gid vort folks ungdom altid måtte forstå dette. Det kan være så vemodigt at se, hvor ofte nogle af højskolens ypperste mænd, både hvad evner og hjertelag angår, måtte give op, skønt de havde så meget at sige netop der, hvor den sande højskole skal holdes. For ofte blev det ringere spørgsmål, som afgjorde en højskoles trivsel eller fald.

Midt i vinterskolen, i juleferien, havde vi et møde, som ikke alene stedets folk, men mange landet over imødeså med megen spænding. Det var delingsførerforeningens årsmøde. Det blev holdt på Vallekilde højskole 3. og 4. januar. I længere tid har der været uro indenfor de danske skytte- og gymnastikforeninger. Gymnasterne, som talte langt de fleste, og som har oplevet en stor fornyelse af deres arbejde, der stadig erobrer flere og flere unge, mens skyttebevægelsen er hensygnende, klagede over, at de ikke havde den del i fællesledelsen, som deres styrke ud over landet berettigede dem til; desuden følte blandt mange gymnaster fællesskabet med skytterne så spinkelt, så mange ønskede det ophævet. Om dette spørgsmål førtes en lang og fængslende forhandling på Vallekildemødet, der tydeligt viste, at stemningen i denne kreds helt overvejende var for adskillelse mellem skytter og gymnaster, men tillige viste mødet, at gymnasterne åbenbart, hvad denne sag angår, har deres styrke i et simpelt adskillelseskraft og ikke i udviklede forhandlinger med tribunens folk. Jeg skal for øvrigt ikke komme nærmere ind på denne historie, som Killemoser har skrevet udførligt om andetsteds her i årsskriftet. Jeg vil kun udtrykke min glæde over, at gymnastikkens folk i indværende efterår har holdt sig fri for alle krydsveje, har holdt sig til en samling omkring den herlige, uundværlige idræt, som gymnastikken er, mens de har afbrudt et skinfællesskab med den ørkesløse og antikvederede bevægelse, som skyttesagen er udtryk for. — Hvis gymnastikkens ledere så forstod, at deres egentlige plads er i den hjemlige gymnastiksal og ikke i det sikkert udmærkede, men alt for tålmodige og ukritiske blad: Ungdom og Idræt, ja saa kom der noget meget godt ud af denne årelange holmgang.

På Vallekildemødet blev der foruden omtalte forhandling talt om mands- og kvindegymnastik. For en udenforstående interesseret tilhører var det godt at overvære disse foredrag og forhandlinger. Jeg var navnlig meget glad for at høre lærerinde Martha Christensens dygtige foredrag om kvindegymnastikken, mens forhandlingen om mandsgymnastikken for meget gav udtryk for de små profeters hug efter den ene af de store. —

Mødet var besøgt af 170 deltagere; det var vistnok vellykket fra først til sidst.

En årlig glædelig oplevelse for os er Odsherreds og Holbækegnens ungdomsforeningers vintermøde her. Gennem mange år har dette møde været afholdt i juleferien. Vi holdt i år mødet noget senere, nemlig 12. og 13. januar. Ved denne ændring af tidspunktet opnåede vi flere glædelige ting. Eleverne fik deved lejlighed til at være sammen med omegnens unge, hvad jeg ved var til gensidig glæde, og vi fik vor juleferie i mere fred og ro, hvad vi meget må påskønne, da juleferien giver os den bedste og næsten eneste lejlighed til virkelig ferie året rundt. Men dernæst viste det sig, at mødet fik endnu større tilslutning end sædvanlig. Vi har tidligere altid kunnet samle kursusdeltagerne i foredragssalen; men i år måtte vi til søndagsmødet være i øvelshusets store sal. Ved mødet blev der holdt foredrag af højskoleforstander Harald Balslev, frimenighedspræst Karl Nielsen og Uffe Grosen. Højskolelærer, redaktør Th. Laursen indledede en forhandling om et ungdomsarbejde, højskolelærer Rasmus Hansen, Ryslinge, ledede ganske ypperligt nogle sanglege. Overlærer V. Kirkegaard læste den ene aften, mens højskolens orkester spillede

den anden aften. Søndag formiddag deltog mødets deltagere i gudstjenesten i Korskirken. Jeg tror, at alle havde megen glæde af dette møde. Vi vil ad åre holde mødet i midten af januar; det vil vist som i år vise sig, at folk meget hellere kommer til møde, når julens optagethed er kommen lidt på afstand. I bilernes tid er det kun ganske få, som ønsker at overnatte her; vi kan altså også af praktiske grunde holde mødet, mens vi har eleverne, og for dem var dette års møde en så god og festlig oplevelse, så det opfordrer til fortsættelse.

Jeg omtalte i sidste årsskrift det kirkelige møde i februar 1928. Når jeg indbød til dette møde, skyldtes det, at jeg fandt, at så vel omegnens folk som skolens elever og lærere vilde kunne få gavn af et sådan møde i den stille vintertid. Men det var mit håb, at valgmenigheden vilde overtage mødet ad åre, da det dog nærmest er menighedens opgave. Valgmenigheden vedkender sig nu mødet. Det holdtes i år den 25.—27. januar. Ordførerne var præsterne Morten Larsen, Anders Nørgård, Th. Balslev, Helge Hostrup og Niels Petersen. Mødet holdtes om eftermiddagen her i højskolens foredragssal. Om formiddagen samledes eleverne da udelukkende om undervisningstimerne, så de kunde møde friske til eftermiddagens foredrag. Et lignende møde vil også blive holdt i februar 1930.

I vinterens løb har af fremmede mænd bl. a. talt frimenighedspræst Karl Nielsen, som ved sin bortrejse fra egnen vil blive meget savnet af mange her, og sognepræst Dalsager, Herfølge. Ved gymnastikfesten i marts talte redaktør Thorvald Laursen.

I vinterskolens løb foretog vi de sædvanlige udflugter til Svinninge højspændingsværk og til nogle af omegnens dygtige landmænd. På kvægopdrættets område nærmer Odsherreds landmænd sig år for år førerstillingen. For en flok unge landmænd er der noget at se i de gode stalde. I fastelavnen var ca. halvdelen af elevflokken i København, hvor de under Killemoses og Plesners ledelse fik flere af hovedstadens seværdigheder at se; denne 2 dages tur er hvert år deltagerne en stor glæde og tjener dem til megen belæring og gavn. —

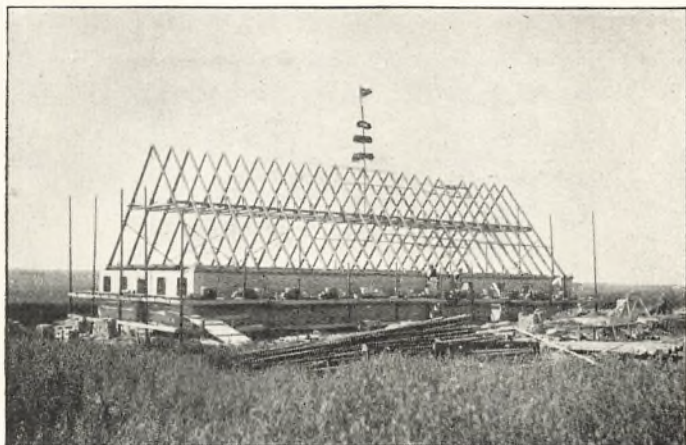

Mod vinterskolens slutning ramtes vi af en tung sorg, idet døden tog en af vore kære elever, Gunnar Nielsen fra Astrup. Gunnar Nielsen var en begavet og flittig ung mand; stilfædigt levede han sit liv iblandt os; han sagde ikke meget, men hans lyse ansigt med det rolige blik fulgte os. Gunnar Nielsen havde i vinterens løb flere gange haft mindelser om et gammelt blindtarmsonde; han valgte i begyndelsen af marts at tage til Holbæk amtssygehus for at gennemgå en operation; denne forløb godt; det efterfølgende sygeleje var næsten afsluttet, da en voldsom nyrebetændelse pludselig brød frem, og på mindre end 2 døgn mistede den unge kraftige mand livet. For Gunnars kammerater og lærere var det en smertelig oplevelse, og vi måtte nære den dybeste medfølelse med hans forældre, som så brat mistede deres yngste, dygtige søn. Gunnar vil stedse leve i vort minde som en lys og god ung mand. Gid han må have haft gavn og velsignelse af sit højskoleophold.

Vi sluttede vinterskolen med den tryghedsfølelse, som et arbejde, der føres i alvor og med alle kræfter taget i brug, kan give. April måned var usædvanlig travl.

Vi indlagde centralvarme i den store røde elevfløj, dermed er varmeanlægget fuldført. Men samtidig med dette store arbejde tog vi fat på udsmykningen af den gamle foredragssal, et arbejde, der har glædet mig mere end

Jeg lagde min gård

alt andet i det svundne år; jeg skal om lidt gøre rede for dette store arbejde. Uden direkte forbindelse med højskolen vil jeg dog også nævne, at foråret gav megen travlhed med opførelse af den første store længe til avlsgården. Som i tidligere årsskrifter berettet, har vi i løbet af de sidste 2—3 år købt 22 tdr. land; med de 8,5 tdr. land i have og gårdsplads har vi da ialt 30,5 tdr. land med over 4 tdr. htk., saa de kyndige læsere vil skønne, at det er god jord. Men hvor er det forbistret vanskeligt at stille et ordentligt landbrug på benene. Jeg får nu også mit landbrug på den dyreste måde, — først købe jorden, så bygge, dernæst købe hvert dyr og hvert redskab. Det er en lang Vej frem. Men det skal nok blive godt engang. Personlig har jeg megen glæde af

dette landbrug. Er man født i en bondegård, løber man heldigvis aldrig helt fra den umiddelbare forståelse af vort »bærende erhverv«. Men ellers lader jeg helst min dygtige bestyrer ordne næsten alt landbruget vedrø-

Solskinsbørn.

rende; jeg har en lykkelig evne til at holde mig borte fra næsten alt, jeg ingen forstand har på — undtagen måske når jeg taler på Frøbjerg bavnehøj!!

3. maj modtog vi sommerskolens elever. 130 var indmeldt, men vi led i april måneds sidste halvdel et eksempelløst frafald på grund af alle mulige sygdomme. Til gengæld var vi hele skoletiden skånet for enhver alvorlig sygdom. Lærerkredsen var den sædvanlige med de to lærerinder Bodil Lange og Kristine Dalsgård. I stedet for Maren Krogh, som har hjulpet os de to foregående somre, havde vi Plesner, som underviste i dansk,

regning og naturhistorie; han havde også enkelte foredrag.

Anna Grosen hjalp til med håndgerningen, hvad hun dog næppe kan ad åre, da det overstiger hendes

Mod Vejrhøjs top.

kræfter, hun har jo i forvejen et stort arbejde, idet hun foruden at styre sit hus har hele skolens store regnskab, som jeg lykkeligvis er bleven fri for.

Sommerskolen blev os fra først til sidst en meget kær tid. Vi har aldrig haft det bedre, hvad højskolegerningen angår. Jeg skal her minde om nogle af sommerens »begivenheder«, men idet jeg gør dette, glemmer jeg ikke, at disse betyder lidet i sammenligning med dagliglivets stille, ofte så indholdsrige liv; disse stille dage er jo dog højskoleopholdets egentlige oplevelse. I maj måned havde vi cykleudflugten til Vejrhøj og Dragsholm. 2. pinsedag cyklede mange af eleverne med Killemoser og Plesner i spidsen til Sorø, til Bjernede og Pedersborg kirker, til Holbergs gård Tersløsegård. Det

var en cykletur på 15—16 mil, men hele flokken kom lidt ud på aftenen glade og lykkelige tilbage. Den 4. juni havde hele skolen en dejlig tur til Højby sogn i Odsherred, hvor vi var ungdomsforeningens gæster. Vi

Vendelboer.

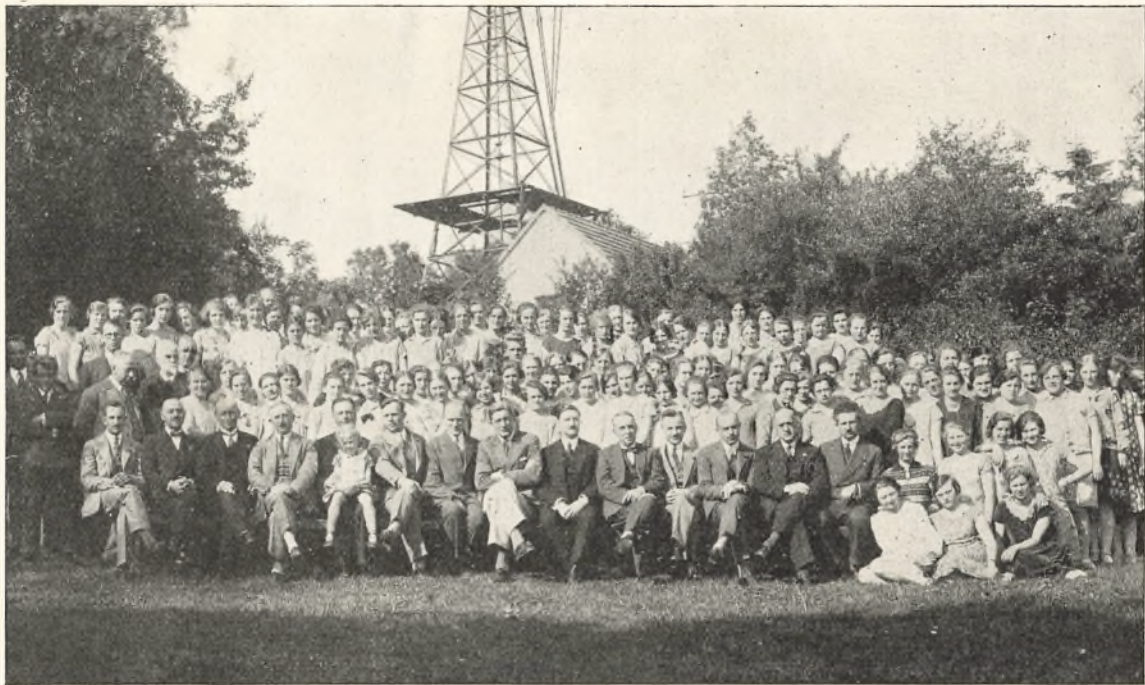
samledes om aftenen i Stenstrup forsamlingshus til fællesmøde. Her talte jeg. Senere var der kaffebord, sangkoret sang, og til sidst havde ungdommen en kostelig time med sanglege. Det var nok højskolepigerne, som den aften førte an, mens værterne nu og da lidt sky søgte tilflugt i krogene. Om natten blev eleverne indkvarterede rundt omkring i de gæstfrie hjem. Næste dag, grundlovsdagen, gik turen i meget stærk blæst ud ad Sjællands Odde. Gniben nåedes. På hjemturen indbød vore gode venner, Anna og Svend Andersen, Stenstrup, alle til kaffe i deres gamle, smukke have. Jeg var dog ikke med på Odden-turen, jeg måtte grundlovsdag rejse til Frøbjerg bavneshøj på Fyn, hvor jeg holdt et folkeligt foredrag, som takket være Sorø Amtstidendes

nidkærhed og ejendommelige kærlighed til højskolen rejste en ret stærk storm omkring os. S. A. ofrede i sommerens løb flere ledende artikler på mig og fik, skulde man næsten tro, engageret en dygtig skrædder til at udklippe alt, hvad der kunde fortælle læserne, hvilken forfærdelig mand jeg er. Når man betænker, at bladet straks kaldte min tale »fantasteri«, kan man jo nok undres over, at det vilde ofre så megen kraft. Jeg skal ikke her komme ind på enkeltheder i sommerens strid, heller ikke på Sorø Amtstidendes forhold til forfølgelsen mod Vallekilde højskole. De fleste ved jo dog, at bladet ikke har talt af kærlighed eller forståelse til den danske højskole. Bladets kærlighed til højskolen har længe været af en ganske politisk og egen art, så et forstående smil har bredt sig på alle tænkende menneskers ansigter. Bladet har jo tidligere prøvet at true og skræmme og ødelægge en selvstændig højskolemand. Men er det dog ikke absurd, at en journalist som hr. W. Petersen skal være dommer over en højskoles gerning. Her står en kreds af mænd — det tør jeg nok sige — som hver dag fra morgensangen til aften sildig alvorligt er optaget af et arbejde til dansk ungdoms åndelige udvikling og dygtiggørelse, og så vil en almindelig døgnjournalist stille sig op som dommer over alvorlige mænds gerning. Det er virkelig både til at le og græde over. Jeg har nu valgt at le! Jeg har for længe siden opdaget, hvor utrolig overfladiske adskillige af de gode højskolekritikere er.*)

Om mit foredrag på Frøbjerg skal jeg kun sige:

*) Man træffer mennesker, som ynder at prise frisindet, når det intet koster at være frisindet, eller når deres ord ingensomhelst indflydelse har; men de samme mennesker kan vise sig kynisk forfølgelseslystne, når de øjner et område, hvor deres magt kan gøres gældende.

jeg har i 5—6 år haft den opfattelse, som jeg gav udtryk for grundlovsdagen. Men jeg har fuldt ud forstået spørgsmålets alvor og rækkevidde; derfor talte jeg ikke, før jeg måtte tale. Her på skolen har jeg aldrig holdt foredrag derom. Den tanke, at jeg skulde prøve at overtale nogen til at dele min anskuelse, ligger mig ganske fjern. Al agitation i højskolen er mig imod; jeg er i det hele mindst af alt agitator. Efter grundlovsdagen fik jeg mange indbydelser til at tale om den sag, jeg havde rejst. Jeg nægtede det, fordi agitation og overtalelse er mig frastødende. Jeg har sagt min mening, og så ønsker jeg helst, at mennesker ud fra livets tildragelser skal finde deres standpunkt. Langt de fleste af mine elever vil sandsynligvis være uenige med mig i nævnte sag. Men jeg er sikker paa, at alle som én af mine 14—1500 gamle elever vil give mig ret i, at her paa Vallekilde højskole blev aldrig øvet nogen propaganda for partier eller særmeneringer; det var mig om at gøre, at trangen til at leve stærkt og dygtigt med i folkets og menighedens liv blev styrket. Om den enkelte elev vælger en anden livsform end min, om han danner sig meninger og tanker forskellige fra mine er mig et meget underordnet spørgsmål. Som en uafhængig mand, som en partipolitisk uinteresseret mand har jeg gjort min gerning og vil fortsætte dermed. Men de, der ønsker, at højskolen først og fremmest skal hæge om den pæne hjemlige avis' lærdomme, skal endelig ikke komme her. Jeg ved ikke, om de kan komme noget steds på højskole. Men de kan jo spørge mine nidkære kritikere. Imidlertid vil jeg leve i det håb, at den ungdom, der er noget ved, nok skal kendes ved de mænd, der tør sige deres mening. Forfølgelsen mod mig har vist for flere rejst det spørgsmål: ønsker folket en højskole, som pænt gør knæfald for en eller anden partipresses mægtige

Udenlandske læger i besøg på Vallekilde højskole.

blade for saa til gengæld at indhøste en venlig omtale, eller ønsker folket en virkelig fri højskole, hvis mænd kun er bundet af deres samvittighed? Dansk ungdom skal først og fremmest svare, dernæst alle, der virkelig elsker den danske folkehøjskole; derimod vil det vist i fremtiden få mindre at sige, hvad de dertil ansatte partitjenere har at berette.

Vi havde i sommerens løb som sædvanlig mange besøg. Der er mest grund til at omtale de udenlandske lægers besøg den 11. juni.

Idet jeg henviser til hosstående billedes første række, skal jeg præsentere gæsterne. Fra venstre til højre tolken Mr. le Bosquet, Geneve, dr. Leonardo Grassi, Rom, dr. M. Kacprzak, Polen, dr. Guillon, Paris, dr. Putto (med fotografens lille datter, Ellen), Holland, dr. Larsen, København, Uffe Grosen, dr. Goal, Geneve, dr. Slamina, Jugoslavien, dr. Jean Bessilas, Korfu, prof. Schossberger, Berlin, dr. Béla Johan, Ungarn, dr. Robert Wilshaw, England, dr. Puntoni, Italien.

Til venstre vil læserne se Povl Hansen, amtslæge Metz, Grønborg og Killelose og bag disse »berømt-heder« den dejligste baggrund af unge piger.

Lægerne var udsendt af Folkeforbundet til Danmark; deres opgave var at studere folkehylgiejne paa land og i by.

Et elskværdigt menneske havde fortalt dem den sædvanlige historie om højskolens betydning for vor landbostands kulturelle udvikling, altså skulde de se en højskole. Det skulde nu denne gang være Vallekilde, der måtte holde for. I almindelighed er vi ikke begejstrede over disse turistbesøg, der dog sjældent fører til mere end en måbende forundring. Men dette besøg

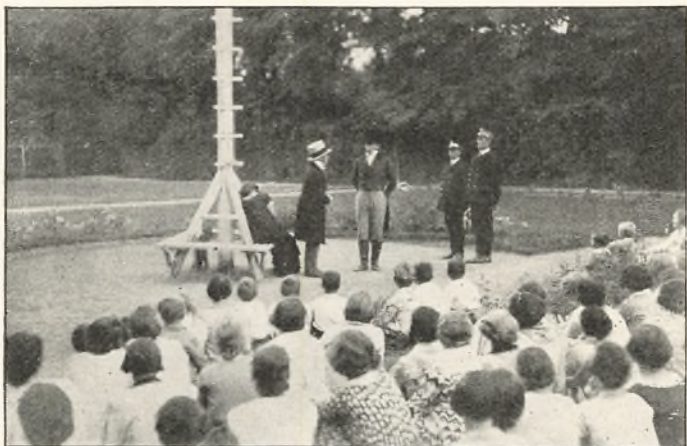
blev virkelig en begivenhed for os. Det var jo nu også straks i sin karakter noget ud over det almindelige. Selv i turisternes sæson tid oplever de arme højskolefolk ikke hver uge at få sligt besøg. De fremmede læger kom kl. 14. Efter at de havde drukket kaffe, hørte de et foredrag af mig om højskolen; jeg talte paa engelsk; men da flere af deltagerne ikke forstod dette sprog, måtte foredraget oversættes til fransk, hvilket skete ved en af folkeforbundets tolke, som med en forbavsende dygtighed mestrede sit hverv. Sangkoret sang derefter nogle sange, hvorefter gæsterne så pigerne øve gymnastik. Dernæst måtte lægerne have grundig besked om kost- og boligforhold, om den hygiejniske tilstand og meget mere. Vi har vel aldrig haft så opmærksomme og spørgende gæster. Ved aftenbordet holdt dr. Béla Johan, Ungarn, en morsom og klog tale. Efter et par timers fornøjeligt samvær i skolens have og hos vore venner på Svendsbjerg rejste gæsterne.

Den 16. juni holdt Odsherreds og Holbækegnens ungdomsforeninger sammen med Vallekilde højskole et sommermøde i højskolens have. Talerne var forstander J. Th. Arnfred, Askov, og sognepræst Helge Hostrup, Rørvig. Om aftenen læste overlærer Vald. Kierkegård i gymnastiksalen. Dette sommermøde var et forsøg. Odsherreds ungdomsforeninger har gennem mange år holdt et møde ude i Høve skov. Men dette møde fik efterhånden alt for ringe tilslutning. Jeg foreslog da, at vi forsøgte her i fællesskab. Det første møde lykkedes så godt, så det vil blive fortsat ad åre den 3. søndag i juni.

Midt i juli afholdtes elevmødet. 5—600 gamle elever samledes her med os til et lykkeligt møde, som jeg er

meget taknemmelig for. En af mødets deltagere, vor gamle elev fra 1925, *Karen Elisabeth Andersen* fra Aalestrup skriver således om elevmødet:

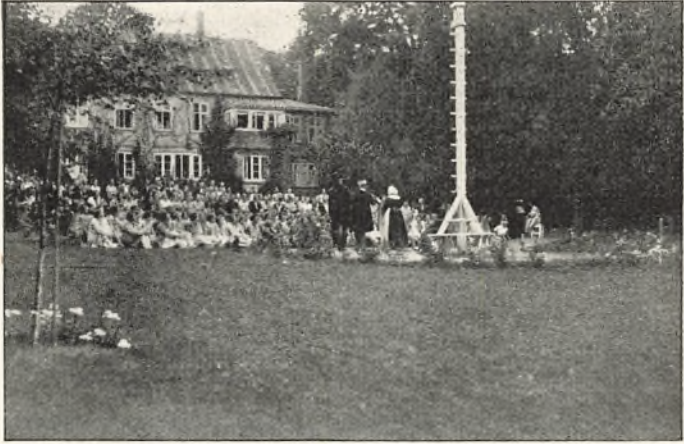

»Det er et stort spørgsmål, hvornår elevmødet på Vallekilde egentlig begynder. I årsskriftet opfordrer Uffe Grosen gamle elever til allerede at komme lørdag aften

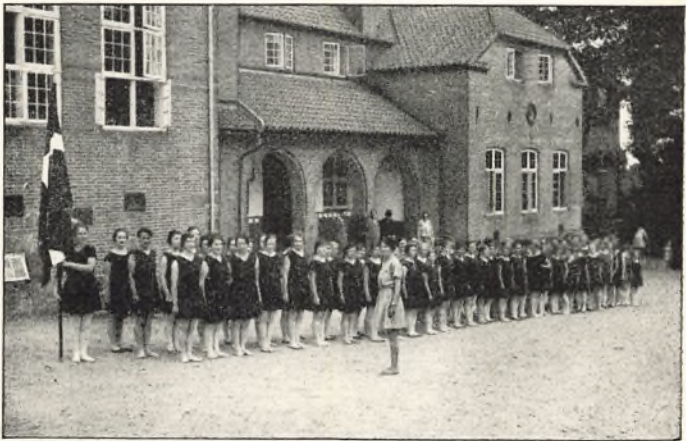
for at få det hele med. I år var vi imidlertid nogle stykker, som var så grundige at komme midt i ugen før elevmødet, og vi var ikke længe om at opdage, at forventningen om »skolens største festdag«, som Uffe Grosen så smukt betegner den, allerede på det tidspunkt lå i luften. Det var altså ikke så lige en sag at sætte klokkeslet og dato som grænse for denne fest. Forventningen om den ligger og lyser og varmer i sindene både hos de, der til daglig færdes på skolen, men vist navnlig hos alle os, der kommer i sikker tro på, at vi er velkomne. Det er vel bl. a. denne følelse af tryghed, af at vide sig velkommen, der gør, at de mange, mange, den 3die søndag i juli synes, de må tilbage til de kendte steder, kommer på så selvfølgelig og glad en måde, som de gør.

Der var i år ualmindelig mange som fulgte indbydelsen til søndag d. 21. juli, idet vi var ca. 650 til middag og omkring 700, inden dagen sluttede. Allerede lørdag aften var spistestuen fuld, da »de gamle« blev bænket i de kendte omgivelser foran de obligatoriske frikadeller og andre tiltrækkende herligheder, der havde en vis beslaglæggende virkning på den glade forsamling.

I planen for lørdag aften var der iøvrigt sket en afvigelse fra det sædvanlige, idet vi efter aftensmaden fik lejlighed til at se en særdeles fornøjelig opførelse af Heibergs vaudeville »De uadskillige«. Det var for en stor del skolens lærere, der medvirkede, og der blev på denne måde givet os »gamle« en kærkommen lejlighed til at lære visse sider af den nye lærerstab på Vallekilde at kende; som gammel Vallekildeelev står man jo med en vis vågen holdning over for de mennesker, der arbejder her, så selv om en og anden muligvis savnede den sædvanlige indledning med foredrag i foredrags-

salen, følte vi det dog som en festlig optakt til den kommende dag. Hosstaaende 3 billeder giver et lille indtryk af skuespillerne og scenen.

Efter en god og rolig nat — de sidste tilbøjeligheder til at give sin livsglæde udtryk på en eller anden mindre lydløs måde blev efter højere ordre overvunden kl. 12

præcis — vågnede vi op til en strålende dag, som for honoratiores vedkommende først begyndte kl. 7½, mens stedbørnene, de nuværende elever måtte af fjerene på så skummelt et tidspunkt som kl. 6.

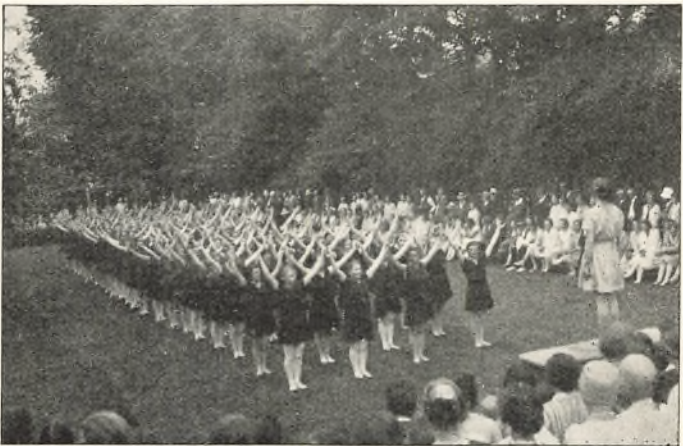
Efter morgenbordet samledes vi i foredragssalen til morgensang, og efter på denne måde at have fået samling i sindene over for den kommende dag gik vi den gammelkendte tur til Tinghøj, hvor elevmødedagens flag blev hejst, mens vi sang »Hil dig vor fane« og senere Morten Børups herlige forårsviser »Frydeligt med jubelkor«. »Hvor dog Gud er god og viis, hvor er verden fager, hvor dog alt til herrens pris, ånd og tanke drager«, sådan står der i sangens sidste vers, og de, der har været med på Tinghøj en strålende søndag morgen, ved bedst selv, hvor godt disse ord harmonerer med alt heroppe.

Iøvrigt fulgte søndagen den sædvanlige Plan: gudstjeneste kl. 9½ i Korskirken, middag kl. 12 i gymnastiksalen med Killemose og kandidat Plesner som talere; om eftermiddagen foredrag i haven af Uffe Grosen og Povl Hansen, gymnastikopvisning paa plænen, sang af skolens kor og fotografering paa Møllebakken; om aftenen leg på skolens nyerhvervede eng syd for haven, koncert og endelig aftensang i foredragssalen, da en mægtig tordenskylle afbrød alt samvær i haven.

Denne opremsning af kendsgerninger har den udmærkede egenskab, at den er i overensstemmelse med sandheden, men lider af den svaghed, at den langt fra er den hele sandhed om elevmødet 1929; skulde man have den med, måtte man enten bruge en hel bog eller være et geni; ingen af disse udveje står til min rådighed, hvorfor jeg må lade det blive ved de tørre kendsgerninger, som forøvrigt for alle dem, der var med eller før har været med slet ikke behøver nærmere forklaring.

For dem, der ikke var med, kunde jeg dog ønske, at Uffe Grosens og Povl Hansens foredrag fra denne dag måtte finde en plads her i årsskriftet; det forekommer

mig, at de begge var af en sådan art, at de må have bud til enhver af os.

Dette kan forøvrigt også siges om to af dagens

andre taler, Killemoses og Plesners, der hver gjorde deres til, at dagen blev mere end stemnings brus ved at lægge to så forskellige spørgsmål som »ansvaret over

for vor part af den sønderjydske rigssag« og »den enkeltes forpligtelse til troskab mod sit egentlige jeg« hen til vor eftertanke; jeg har derfor ikke bedre råd at give

de, der ikke kom, end dette: »prøv at overvinde vanskelighederne ad åre, så får I *det* med, som ikke kan refereres, og det er dog det bedste.

Det forekommer mig meget vanskeligt skriftlig at

Mens sangkoret synger.

gengive den stemning, som på denne dag ad så mange veje nåede ind til alle os, der var med, fyldte os med glæde og med lyst til at gå videre, så hvis elevmødet kun betegnede en stemning, så det nok sort ud for den, der skulde prøve på at samle og gengive lidt af indtrykkene derfra. Men mon jeg ikke har ret, når jeg vover at sige, at vi, der søger tilbage til Vallekilde til elevmødet, nok gør det for at opleve den lyse og glade stemning, som når at gennemtrænge os alle, men at vi først og fremmest kommer, fordi vi trænger til midt i dagligdagen at få en bekræftelse af det, som denne skole direkte og indirekte på så mange måder har understreget for os: »Der er en mening med hvert eneste menneskes liv«. En stemning er en meget flygtig og far-

lig ting, men dette sidste, en bekræftelse af den positive linie i vort liv, det er den håndgribelige side af elevmødet og derfor det, der er praktisk anvendeligt, når den glade stemning har foretaget sig, og de daglige dages krav melder sig.«

Efter elevmødet havde vi en række stille dage, og i en blanding af glæde og vemod, som altid råder ved en kær skoletids slutning, tog vi afsked med denne sommers elever, som vi ofte tænker tilbage på med taknemmelighed.

Jeg skal endnu nævne højskolelærernes kursus på Vallekilde højskole og efterårsmødet. Hvert år lader foreningen for høj- og landbrugsskoler afholde et kursus, som regel på en højskole eller i København. Lærere ved universitetet taler ofte ved vore kursus. Dette møde mellem universitetslærere og højskolelærere er meget ønskeligt — jeg synes i lige grad for begge parter; det er da vist også som regel til megen gensidig glæde.

Kursusudvalget, hvis formand er forstander J. Appel, havde ønsket, at kursuset skulde samles om en oversigt over dansk videnskabelig forskning i de sidste 100 år. Den enkelte taler skulde på det område, hvor han var kyndig, give et overblik over, hvad forskningen havde nået til vore dage. Denne plan måtte opfordre til skematisk oversigt, som meget let kunde blive både kedelig og overfladisk. Når dette blev undgået, skyldtes det talernes fortrolighed med emnerne og for fleres vedkommende den virkelig åndfulde behandling, som de evnede at give, trods det oversigtsmæssige. I den henseende nåede dr. Marius Kristensen nok højest i sine ypperlige foredrag om dansk sprogforskning; her nåedes den forening af videnskabelig indsigt og ren folkelig fremstilling, som en universitetslærer burde sætte en ære i at

kunne lade ske fyldest. Det var meningen, at Jacob Appel som kursusudvalgsformand og som den, der havde planlagt kursuset, skulde have ledet dette. Men Appels sygdom, som nu heldigvis synes at være stærkt svindende, tillod ham ikke at være med her i Vallekilde. Det var for mange, og især for os her, en skuffelse. I stedet for Appel måtte jeg da lede mødet. Midt under dette fik vi et meget kærkomment besøg af den bekendte svenske forfatter og skoleleder Manfred Björkquist fra Sigtuna. Denne mand, som har et omfattende, tankerigt forfatter-skab bag sig, og som leder den store Sigtuna-stiftelse, er en af den nordiske ungdomsskoles ejendommeligste og betydeligste mænd. På vor opfordring lovede Björkquist beredvilligt at holde et foredrag ved kursuset; han talte om det meget vanskelige seksuelle spørgsmål. På en både dristig og skønsom måde talte han derom. Björkquist hævdede nødvendigheden af, at der gives ungdommen oplysning om dette livsonraade; som *han* talte derom, kan det utvivlsomt for mangfoldige unge være af værdi at høre derom; men det må dog endelig forstås, at det er kun de særligt benådede lærere, som kan tale direkte til unge om de kønslige forhold; det vil være farligt, ja rent ud sagt skadeligt, om flertallet af ungdommens lærere skulde komme ind på her at »besvare livets spørgsmål«; de vil kun opnå at forplumre endnu flere unges tanker om den sag.

I forbindelse med kursuset førtes en forhandling om »min højskole«. Forstander Ernst J. Borup indledede herom, og der fulgte en god forhandling efter, hvor mange højskolemænd gav udtryk for, hvordan de holdt højskole eller helst vilde holde højskole. Under hele kursuset var vi begunstiget af det mest strålende vejr. Hver eftermiddag kunde vi drikke kaffe i haven og på spadsereturene nyde vor smukke egn.

Højskolelærererkursuset på Vallekilde højskole.

I fortsættelse af kursuset holdt foreningen for høj- og landbrugsskoler et forhandlingsmøde den 6. sept. Forhandlingen skulde føres om højskolens stilling i nutiden. Forstander Aage Møller og jeg indledede. Da min tale er udtryk for tanker og erfaringer, som jeg — og vist mange jævnaldrende højskolemænd med mig — har høstet i de sidste år, vil jeg her tillade mig at bringe jer talen, da næppe alle vore gamle elever læser Højskolebladet, hvori min tale blev optaget efter manuskript.

Hver gang højskolens stilling drøftes, kommer man let til at tænke på Hostrups ord: »Følg ej med strømmen, men med tiden . . .«

Her er jo sagt, hvad blandt andre også højskolens mænd skal agte på i deres forhold til det overfladiske, hvad enten dette er nyeste moderetning eller en sløv eller frygtsom gliden med flertallet i dets gamle udtrådte baner, og hvad de skal agte på i deres forhold til det dybe, altid sammensatte og vanskelige, som kaldes tiden. Strømmen kan være en moderetning. Vi kender også til den slags inden for højskolen, hvad enten moden kaldes social oplysning, fagdannelse eller antager plumpe reklameformer om centralvarmeanlæg, chokoladegilder, store festlige elevmøder o. s. v. Jeg vil om dette sidste sige: Herfra er der også et par gange meddelt et ugeblad, hvordan vi har holdt elevmøde; men jeg må sige, at de sidste års lange beskrivelser af den slags — man skulde synes private fester — har skræmt mig. Hvad vedrører et elevmøde aviserne, Højskolebladet eller Dansk Ungdom! Højskolens liv er i de sidste år blevet alt for officielt. Man får sommetider det indtryk, at man kappes om at meddele offentligheden, hvor udmærket det hele er. I vort årsskrift, i vore meddelelser til de

gamle elever, hører sådanne oplysninger hjemme. Men dette skole-private vedrører ikke offentligheden.

Strømmen, det overfladiske, kan være en moderetning, men den kan også være en gammel dansk og frygtssom bevægelse. Man kan komme ind i denne bevægelse, og så opfører man sig, som man skal. Man spørger mindre om, hvad mennesker trænger til, end hvad folk kræver. En fri skole, som er helt afhængig af menneskers frie tilslutning, vil altid stå foran folketækkets fristelse. Vi må føle denne fristelse så meget stærkere i vor tid, da højskolen har fået hele den offentlige bevågenhed. Statens rundelige tilskud, officielle udenlandske delegationers besøg på vore skoler, kursus med vildfremmede mennesker, fagforeningers og hjælpekasers forsøg på at behandle højskolen som offentlig institution ved at dirigere unge arbejdsløse fra en understøttelseskategori hen til en anden, den overdrevne tale om højskolens indflydelse paa erhverv og kultur — alt dette har medført, at højskolens berøringsflade med det offentlige er blevet meget bredere. Den tidligere tids hyppige tale om højskolen som noget i retning af et kloster — også i denne skoles bygningsform er der mindelser om klosteret — får næsten en ironisk klang, når man *udefra* ser på nutidens højskole. Højskolen har for alvor slået sine døre op. Man kan frygte for, at offentligheden vil komme dragende ind gennem vore stuer, og hjemmet, som også skal findes i en højskole, isner og pines under det offentliges ørkenvind. Højskolen var fra sin undfangelse og langt frem gennem livet en fri og en privat skole; jeg vil inderligt ønske, at den fortsat må være det. Men er vi ikke kommet dertil, da højskolen omtales som offentlig institution fuldt så meget som den såkaldte offentlige skole?

Jeg mener, at dette forhold hænger sammen med,

at højskolebevægelsen er blevet alt for meget af en offentlig affære, og vi har selv i vor vidtfavnende venlighed tildels været skyld deri. Men idet vi i så høj grad behandles af offentligheden og for en stor del er afgængig af dens gunst, kommer vi meget let til at glide med strømmen. Det er en stor fristelse, som næppe nogen kan sige sig helt fri for. Jeg for min del vedkender mig det åbent: jeg trænger til at have i min umiddelbare nærhed mennesker, som kan styrke mig i sandhedskravet, og jeg trænger til at bede om at blive friet for akkordens ånd.

»Følg ej med strømmen, men med tiden.« — Det er den svære kunst at følge med tiden. Det er ofte svært at se, hvad der er overfladestrøm, og hvad der er menneskers bedste timelige og evige behov. — I den halve snes år, jeg har været højskolemand, har højskolearbejdet haft en noget forskellig tone. Jeg var højskoleelev, da krigen udbrød, og jeg glemmer ikke den lidelse, der prægede flere Askov-lærere, når talen var om Sønderjylland. Men der taltes ellers ikke meget om krigen og dens spørgsmål på Askov; det blev anderledes i de sidste krigsår og vist navnlig i årene umiddelbart efter krigens slutning. Som mine jævnaldrende var jeg optaget af min uddannelse under hele krigen, og det er jo rent ud sagt forfærdeligt, hvor meget de mindste personlige anliggender kan optage én ganske anderledes end de allerstørste begivenheder ude i den store verden. En eksamenskarakter kan optage et ungt forfængeligt sind mere end tusinder menneskelivs ødelæggelse foran Verduns forter. Da jeg efter krigen begyndte min højskolegerning, kunde jeg blive skamfuld over, hvor uoptaget, ligegyldigt jeg havde set på krigens vældige begivenheder. Men der var heldigvis andre, der havde levet. Jeg vil her henvide til Thomas Bredsdorffs artikel i

Roskilde højskoles årsskrift for 1918. Bredsdorff holdt som bekendt på den rene højskole, dette udtryk ret forstået; han var ikke den, der stillede noget som helst lokkemiddel frem. Årene igennem afviste han ofte de såkaldte »tidens krav«, fordi de efter hans mening, om de blev imødekommet af højskolen, vilde svække denne i stedet for at styrke. Det er mærkeligt at se, hvor han i den nævnte artikel ved krigens slutning søger at føle tiden på pulsen. Det har, siger han, på Roskilde højskole været nødvendigt at tilbyde eleverne en ugentlig time til orientering i krigens gang og dens spørgsmål. Det har ligeledes været nødvendigt at give mere plads for en behandling af de sociale spørgsmål, som verden over trængte sig så uimodståeligt i forgrunden. Det har været nødvendigt at tale om dagens kirkelige spørgsmål. Og man har på Roskilde indrettet en håndbogsamling, som eleverne kunde bruge, når de skulde udarbejde stile af økonomisk, social eller kulturel natur. Det er overflødigt at sige, at Roskilde højskole med Bredsdorff som leder under alle verdens omskiftelser beholdt sit særprægede, karakterfaste ansigt; men der kom nogle nye linier i ansigtet, livets erfaring trak disse linier.

Og jeg vil henvise til Alfred Povlsens varme og myndige ord om freden. Jeg tør vist sige, at det blev for Povlsen en hellig sag at kæmpe for freden; derfor tog han bønnen for freden med ind i sin morgenandagt, og vi, som lidt efter lidt forstod krigens forfærdelige gru, og som en tid fik den lykke til daglig at sidde under Alfred Povlsens talerstol, vi bad med ham med hjertet. — Da jeg fik lejlighed til at indbyde Povlsen som taler ved vort efterårsmøde, sagde han, at han gerne vilde tale om freden. »Den tid, jeg har tilbage at leve, vil jeg gerne ofre for freden.« Jeg minder også om Carl Kochs

og Anders Vedels store arbejde og indtrængende tale for fred og retfærdighed.

Vi, der for en halv snes år siden kom ind i højskolens tjeneste, blev i det dybeste grebet af sådan tale. Vi blev optaget af dette at skabe en ny jord. Wilson var en af vore apostle; bag ham stod en større, hvis skotvinge endog Wilson næppe var værdig til at løse. Vi levede med tusinder i en optimistisk tro på, at en ny retfærdig og menneskelig jord skulde opstå af det gamle, bloddrukne morads. Vi citerede Heinrich Lersch, når han sang, idet han tænkte på de faldne:

»Nu er vi vordne lig sædekorn,
der kastes i jernharvens spor.
Gud sædemand, sår du så dyrt et korn,
du sørger vel for, at det gror.«

Det dyre sædekorn skulde gro. Hvor forfærdeligt, om det var kastet ud kun til spilde!

Ja, sådan følte vi, sådan tænkte vi. Nu er meget anderledes. Jeg kan se, at vi ofte gik naivt til værks; jeg kan se, at vi i vor iver stundom vilde gøre måne til sol. Men jeg fortryder ikke, at jeg gik ind i højskolen under disse stjerner. De ædleste mænd, jeg mødte, opmuntrede os jo også. Her på denne skole stod Carl Køch og pegte mod den ny verden og lagde os på sinde, at i arbejdet for den måtte de varmeste hjerter og de klarreste hjerner gå ind. — Den dag i dag står det sådan for mig, at den største fortræd, der i min tid er øvet mod højskolearbejdet, er den overlegne tale, stundom ligefremme spot, der er ført frem mod dette arbejde. Det har jeg svært ved at tilgive. Dette arbejde blev flere steder øvet af rene af hjertet.

Men der er sket en forandring i vor indstilling. — Forandringen kan jeg godt udtrykke med en højskolemands

ord til mig for nogle år siden. Denne højskolemand, min gode ven, havde efter krigens slutning fået opfordring til at overtage ledelsen af en sønderjysk skole; han måtte afslå opfordringen; det samme måtte jeg kort efter gøre. Da vi to derefter mødtes, sagde han til mig: »Ingen af os skal til Sønderjylland.« Han vilde med disse ord sige: vi er ikke først og fremmest indstillet på et nationalt vækkelsesarbejde og værnearbejde. *Nu* kunde vi begge to gå til Sønderjylland; han gik derned nogle år senere og er nu, tror jeg, én af den danske sags bedste tjenere. — Trods genforeningens høje nationale stemningsbølge, som også vi unge højskolemænd blev grebet af, så er sandheden dog den, at vi ved krigens slutning væsentlig var internationalt og socialt indstillede; men sandhed er det også, at den danske sag voksede for os med livsgerningen — vor folkeligheds værn og styrke blev os en stadig mere nærliggende sag. De yngre højskolemænd følger med varm interesse danskhedens skæbne omkring grænsen; de fleste af os ruster os i disse år til at gøre tjeneste i de forreste rækker. Vi tror, der vil blive brug for os, selv om nogle af os kan opleve at blive frakendt både danskhed og duelighed som højskolemænd. Genforeningen fuldbyrdes efterhånden i vore sind, og dens opgaver vil høre til vore nærmest liggende, så langt vor højskolegerning kan nå.

På en anden linie ser jeg også en forandring; den skyldes dog nok væsentlig vor egen naturlige udvikling, mindre ude fra kommende påvirkning. Her tør jeg dog kun tale på egne vegne. Jeg kunde godt udtrykke min erfaring her med Hans Løjmands lidt bombastiske ord; jeg har ved at færdes mellem ungdom mere og mere set, at »det ungdommen evig og altid søger er det samme: Hjælp i den fortvivlelsens kamp på livets og dødens grænseland, der påtvinges indvendig fra i den højst

risikable affære, som livet er. Det er en søgen i dage og nætter på svimlende højder med lysende drømme om herlighed, fryd og lyksalighed og i dunkle dybder af nederlag, hvor den unge går ind i sig selv og gruer for verdens undergang og samtidig higer bævende mod en underfuld opstandelse. Det er livet, den unge søger, livets eventyr, poesi, erotik, romantik, mystik, idealisme — alle sjælelivets brusende strømme meget mere, end det er nutidens småsindede, banale spørgsmål, som der råbes med på gaden.«

Hvad jeg har oplevet i min højskolegerning er vel kun, hvad så mange i fortid og i min samtid har erfaret: det bliver os efterhånden vigtigst at hjælpe vore elever til rette »i den højst risikable affære, som livet er.« Her har jeg fundet det bedste middel i digtningen, den hjemlige og den fremmede. Men min arbejdsform kan næppe kaldes historisk-poetisk. Jeg må i det hele sige, at jeg med mit kendskab til de yngre højskolemænd tvivler noget om, hvorvidt de er i stand til at tage den historisk-poetiske tone — ikke at de jo gerne vil, men jeg tvivler om, at de kan. Deri var vore forgængere meget større. Blandt de ældre højskolemænd, jeg har kendt, er der ikke få, som havde den nådegave at kunne tale historisk-poetisk. Begtrup, Alfred Povlsen, Povl Hansen, Bredsdorff, Grønvald-Nielsen skabte historiske malerier, digtede i deres historiske foredrag betagende poesier. Men jeg har ikke hørt nogen yngre højskolemand tale historisk-poetisk — jo, vi har heldigvis en enkelt undtagelse i Askov. —

Vi yngre henter samme næring af historien og poesien, men historie og poesi indgår ikke i vort sind den organiske forbindelse som hos de ældre. Når vi holder historiske foredrag, er det tingenes tale, mindre deres tolkning (Hans Lund), der bevæger vort sind, og vi

synes at have erfaret, at mindets røst taler stærkt til vore elevers sind, selv om poesiens søde og klangfulde tone som regel mangler. Vi søger til digtningen; men under vor vejledning vil eleverne næppe opleve, som en tidligere tids unge oplevede det, at poesien »forvandler i menneskets sind til himmel den sorte jord«. På engelsk kunde man sige: vi, de yngre højskolemænd, er mere filosoffer end digtere. Det lyder ikke godt på dansk. Det er i det store digterværks gennemgang, i fordybelsen af dets tanker, at jeg har oplevet de rigeste timer med mine elever. Hvad enten det nu har været Hamlet eller Faust, Adam Homo eller Brand, Æ Bindstow eller Gæring og Afklaring.

Med alt dette vilde jeg gerne have sagt; den internationale og sociale indstilling, hvorunder flere af os kom ind i højskolens tjeneste, har vi til dels forladt. Vi gik udefra indefter. Vor udvikling foregik under tidens påvirkning, og jeg tror i pagt med det, jeg vil kalde hjertet i højskolen, det, man fra gammel tid har udtrykt sådan: et liv til Guds ære og til dansk, folkeligt åndslivs fri vækst. Deri ligger for mig det, det kommer an på: at det danske folks liv må blive bjerget gennem alle farer, og at den enkelte unge, som kommer på vor højskole, må komme med ind i det liv, som er Gud til ære og vore bedste folkelige kræfter til vækst og udvikling.

Men her er det mig samtidig om at gøre at sige et varsko. Denne udvikling, vi har gennemgået, og som jeg for min del er taknemmelig for, skuld' nødvendig føre til konservatisme og reaktion. Der er i virkeligheden stor fare herfor. Den ny jord, vi for 8—10 år siden drømte om, og som vi lidt naivt håbede snart skulde blive virkelighed, viste sig at koste megen møje; der krævedes slid og udholdenhed; så mange svære og tunge tanker skulde gennemtænkes; det var og er så

fristende at løbe fra det hele — fristende også, fordi mange af højskolens venner landet over slet ikke havde brug for den tale, ja helst var den foruden. Højskolens arbejdere har vist altid været og er et godt stykke til venstre for de befolkningskredse, vi arbejder iblandt. Men det har været skæbnesvangert for højskolen, at store dele af det politiske venstre-venstre her i Danmark stod ret kølig over for det nationale spørgsmål, derfor også kølig overfor højskolen. Den højskolemand, som — skønt stående udenfor ethvert parti — gav udtryk for stærkt venstreprægede anskuelser, kom til at stå uhjælpeligt ene, mens den højskolemand, der vilde tale til alt det i og udenfor politik, som kan kaldes moderation, var sikker på tilslutning. — Med mit kendskab til højskolens folk som helhed vil jeg sige: hvad enten deres sympatier går kortere eller længere til venstre, så er de hævet over partipolitik; højskolens mænd går intet partis ærinde, allermindst nutidens højskolemænd; vi tager vore tusinder af elever til vidne derpå; den kritik, som har taget sigte herpå, er så overfladisk og i den grad ved siden af, at man må undres over, at den overhovedet kan fremføres. Den dømmer sig selv. Men nye tanker — selv om de er uden al tilknytning til partipolitikken — vil altid berøre den konservativt indstillede ubehageligt. Det var også tilfældet med mange stærke og sunde tanker, der kom frem efter krigen inden for højskolemænds kreds; men her er det, at vi ikke, fordi det er lettest eller mest opportunt, må give op; derfor var det mig en glæde, at Hans Lund, da han åbnede Rødding højskole, måtte sige: »Vi slipper ikke i vore dage uden om den gæring i vort samfundsliv, der skyldes de sociale tilstande, den nyere tids udvikling har ført med sig; det bliver ikke vor ringeste opgave i fremtiden at skabe ret og fred her, og som

den ungdom, der søger vore skoler, har været ude i brændingen allerede, sådan må den her udenfor stridens bitterhed få den oplysning, der prøver at stille tingene i retfærdigt lys, og den ro, hvor livets grundvæsentlige ting får plads til at lade sig høre. Vi levede ikke et sandt folkeligt liv, om vi gik uden om vort folks nød i disse tider. Vor opgave er mangesidig. Vi vil prøve at give ærlig og reel oplysning; sådanne tider, hvor man udenfor lidenskabernes nød kan møde tingene, som de er, og lære at stå ret for en kendsgerning, trænges der bittert hårdt til nu. I en classesønderdelt tid vil vi gerne yde vort til, at unge kan få syn for hele folket og dets vel, og kalde på den folkelige fællesskabsfølelse; i en materiel tid vil vi prøve at vise, at også her er hele menneskelivet med i spillet. . . . Og vi fortrøster os til, at der ud fra dette må udgå en gavnlig indflydelse på den øvrige undervisning, at nutidens kamptone også må klinge igen her, at skolearbejdet ikke må komme til at lide af blegspot, som det kan ske, når man gemmer sig bort fra livets hårde realiteter.« — Jeg kan helt ud slutte mig til de ord. — Og jeg glæder mig over, at flere yngre højskolemænd åbenbart vil fortsætte Alfred Povlsens arbejde for også i dette land at skabe en offentlig mening til støtte for folkeforbundet og fredens sag.

Til slut dette: vi skal vel møde eleverne, hvor de står; men vi skal først og fremmest være ærlige mod den sag, vi tjener. Kan vi kun få et møde med nogle elever ved at afblege eller måske endog forråde den sag, i hvis tjeneste vi har stillet os, skal vi ikke gå sådanne elever i møde. Vi skal da hverken spørge: hvordan skal vi opføre os for at holde skansen, eller hvordan skal vi te os for at vinde nyt land. Hvis højskolegerningen har kaldt os, så vil vi i vor samvittighed være bundet til at være trofaste imod den. Så kan vi få stor

eller liden tilslutning; vore livskår kan for så vidt blive lyse eller mørke, men vi skal hverken i Guds eller gode menneskers øjne dømmes der efter. En kristen højskolemand kan i sin både frydefulde og angstfyldte tilværelse måske som få komme til at opleve Morten Luthers ord om et kristenmenneskes frihed. »Et kristenmenneske er en ganske fri herre over alle ting og ikke undergivet nogen.« Det trænger vi til at høre. Fornemmer vi Guds røst i vor samvittighed, så er vi bundet der, og så skal vi frygtløst gøre vor gerning, hvad mennesker end måtte sige dertil. Ja, en højskolemand må eje denne et kristenmenneskes frihed og frimodighed. Den kan aldrig gøre ham hovmodig eller overlegen; thi han må ligeså fuldt erindre Morten Luthers tilføjelse: »Et kristenmenneske er helt og holdent en tjener for alle ting og undergivet enhver som helst.« Skal en højskolelærers gerning lykkes, må han lære at blive den første tjener. Den, som for alvor har set højskolegerningens storhed og herlighed, han vil til det dybeste ydmyges, og han vil forstå, at kun som den, der helt og holdent stiller sit liv til tjeneste, vil han med sin skrøbelighed overhovedet få lov og lykke til at fremme et liv Gud til ære, vort folk til gavn og velsignelse.

22.—25. sept. holdtes vort efterårsmøde. I de 4 dage havde vi nær op mod 3000 tilhørere ialt. Ordførerne var forstander Jens Rosenkjær, højskolelærer C. P. O. Christiansen, frimenighedspræsterne Morten Larsen og Drewsen-Christensen, biskop Fonnesbech-Wulff og skolens egne lærere. En af aftnerne var der oplæsning ved lærer Demuth og frue, mens skolens orkester gav koncert en anden aften. Dagen før efterårsmødet samledes 60—70 mænd og kvinder, som havde været elever her for mindst 25 år siden. Povl Hansen og jeg holdt fore-

drag, og ellers færdedes vi i hyggeligt samvær; et lignende møde vil blive holdt næste år eftermiddagen før efterårsmødet, altså den 20. sept. Flere af de gamle elever blev hos os en eller flere af efterårsmødets dage og bidrog deres til, at disse dage blev så meget festlige.

Til sidst skal jeg kort omtale den kunstneriske udsmykning af den gamle foredragssal, eller, som vi nu i mange år har kaldt den: den røde skolestue. Men dette arbejde er så stort og betydningsfuldt og er os så kært, at jeg ad åre må vende udførligt tilbage til det.

Vor nabo og gode ven, kunstmaler Troels Trier og jeg har i flere år haft planer om denne udsmykning. Efterhånden klaredes vore tanker så meget, at billedernes motiver fæstnedes i vore sind. Vi vilde med motiver fra ældgammel og nyere nordisk digtning udtrykke hovedtanker i højskolens gerning. Men dermed var vi ikke færdige. Arbejdets udførelse vilde koste mange penge. Imidlertid blev også denne vanskelighed overvunden. Ny Carlsbergfondet ydede et stort bidrag, uden hvilket vi ikke foreløbig havde turdet gå i gang med det store arbejde. Elevforeningen hjalp ligeledes med et stort bidrag, og mange gamle elever sendte også pengehjælp. På Vallekilde højskoles vegne vil jeg på dette sted bringe Ny Carlsbergfondet, elevforeningen og de mange enkelte givere en hjærtelig tak for det gode sind og den rundelige hjælp. Hermed blev det muligt at føje et nyt stort kunstværk ind blandt dem, to tidligere slægtled har forskønnet Vallekilde højskole med.

Størstedelen af sidste vinter arbejdede Troels Trier med udkastene til de store billeder. Så snart vinterskolen var sluttet, begyndte vi arbejdet i salen. Forud for det kunstneriske arbejde måtte der gøres et stort

arbejde med at gøre væggene i stand. Men sidst i april kunde Troels Trier begynde selve udsmykningen. Billederne er malet al fresce, det vil sige, der er malet med vandfarve på kalkvæggen, mens denne endnu var fugtig. Det første store billede blev færdigt til sommerskolens begyndelse; de to næste billeder blev malet under sommerskolen, og endelig blev det sidste store billede og udsmykningen af de mindre felter omkring vinduerne malet i eftersommeren; samtidig blev panelet og møblerne malede, så hele stuen (billedstuen) står færdig nu sidst i oktober.

Det første billede forestiller Heimdal, der med sit gjallarhorns klang vækker og kalder mænd til død. Om Heimdal sagde Grundtvig, han »opslog sin bolig så højt som muligt på himmelbjerg og var så langsynet (poetisk), at han så hundrede mile for sig, og så lydhør (historisk), at han kunde »høre græsset gro«, og tillige så højrøstet genem sit gjallarhorn eller talerør, at han hørtes i hundrede miles afstand.« Denne Heimdal er, som digteren siger, udtryk for den ægte, menneskelige oplysning, som kalder på det virkelige liv, der udmærker sig ved forstand på alt det høje og dybe i menneskenaturen. Heimdal kalder. Det er, som han får mæle gennem skjaldens ord: »Derfor op! siger jeg . . . prøver eders kræfter! I sov længe nok, og »sol er oppe«, hanen slår med sine vinger som i Nordens gamle Bjarkemål. Tiderne skiftede og så må . . . mænd og bedrifter, men ånden, udødelig, er altid den samme.«

Hvor skiftende i form højskolens bedrifter end bliver, den *maa* aldrig og *vil* aldrig kunne komme udenom Heimdals gerning, som er denne: at skue langt frem og lytte dybt ind og vække det åndens liv, som, udødeligt, er altid det samme.

Men vågner det indre menneske i os, vil betingelsen

for et ret menneskeliv stå os klar for øje; vi vil gå ind i den altid standende strid mellem godt og ondt, mellem sandhed og løgn, den strid, uden hvilken livet, menneskeligt og kristeligt, ikke kan bjerges.

Denne kamp er udtrykt i det andet billede, der viser Thor i kamp mod Midgårdsormen. Alle, der helst ser livet under synspunktet af en valplads, vil komme til at holde af dette billede og finde, at her er givet et monumentalt udtryk for, hvad det gælder. Den ungdom, som kommer her, skal, om det står til os, fornemme, hvad Grundtvig synger om:

Tankens og troens og vidskabens land,
 ligest af synlige ting dog en strand,
 hvor kun i blæst man ser bjergtoppen hvid,
 og hvor kun livet sig rører i strid,
 hvor, selv når kraften sig hylder i damp,
 lydt den udråber: *mit liv er i kamp!*

Vokser et menneske i denne kamp eller rigtigere sagt: holder det sig altid levende i striden; thi om en vækst er det måske aldrig værd at tale; men er det stridende menneske, trods utalte nederlag, altid parat til at svinge hammeren igen, så vil det i én henseende vokse, nemlig i kærligheden til livet; ja han kommer måske til at elske livet så højt, at han begærer det uforkrænkelige liv; hans tanke eller længsel kan ikke standse i tid eller ved grav; hans håb higer udover stræbet, forbi de fagreste riger på jord, helt ud til den grænsesmur, hvor tanke og vilje slås evneløse tilbage. Men længselen og håbet lever.

Dette er udtrykt i det tredje store billede, hvis motiv er taget fra Haddingsagnet og viser, hvorledes Hadding, som på sin bryllupsnat af den mærkelige kvinde (er det kærlighedsgudinden eller er det Danmarks saga?) er ført gennem underverdenens riger, nu

med hende standses af den uoverstigelige grænsemur. Forgæves prøver kvinden at stige over. Men da vrider hun hovedet af hanen, kaster det over på den anden side muren; hinsides muren lyder hanegal. Livet hersker altså derovre. Men livet her skal *naturnodvendigt* »mod murkanten briste«. Med dette tredje billede sker et afgørende brud i billedernes og vore tankers sammenhæng. Over den grænse, som digterne har betegnet med forskellige navne, fører et menneskes naturlige kræfter ikke. Men hjertets længsel ophøjer Gud til tro, som løfter sig over muren, eller som slaar bro over isgangens strøm. Kunstneren har prøvet at give dette udtryk i det sidste billede, som er bygget over Grundtvigs digt: De levendes land. Foran dybet står ængstede og urolige mennesker. Men de har i sig den i dybeste forstand »grænseoverskridende tendens«. Som en himmelsk nådegave kommer troen dem i møde, favner dem, viser dem og bærer dem til de levendes land.

»O, vidunder-tro,
som slår over dybet den hvælvede bro,
der isangen trodser i buldrende strand
fra dødningehjem til de levendes land«

Vallekilde højskole er blevet et værdifuldt kunstværk rigere. Billedernes skønhed og symbolske kraft vil tale deres ildnende og opmuntrende sprog til denne og kommende slægter.

Hermed sender jeg alle gamle elever fra Vallekilde min bedste hilsen med ønsket om en glædelig jul.

Eders

Uffe Grosen.

Ved sommerskolens slutning.

*Snart trækfugleskaren drager mod syd, —
vi hører i luften en sælsom lyd,
en klage når til vort cre, —
men jubel vi også kan høre!*

*Som den drager også med brusen af sted
vor skare her fra så langt af led, —
i dagen vi ser den svinde.*

*Men det må I vide, I fugle små,
at hvor under himlen i færdes må,
jert liv os ligger på sinde.*

*Har fuglen ej altid så gunstig en vind,
vi ønsker jer mod og mildhed i sind,
da vil til lyset I vinde!*

Bodil Lange.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole.

Ved *Uffe Grosen*.

I de to halvår:	Vinteren 1928— 1929	Somme- ren 1929
Under 18 år var	4	8
Mellem 18 og 25 år var	78	103
Over 25 år var	9	4
Fra købstæder var	8	7
Børn af gårdmænd var	50	62
— - husmænd —	15	12
— - arbejdere —	4	5
— - håndværkere —	10	11
— - handlende —	0	4
— - lærere, embedsmænd o. l.	5	10
— - andre	7	11
På højskole før har været deraf i Vallekilde	1 0	0 0
Fra Sjælland var	20	17
— Fyn —	8	12
— Jylland —	53	80
— de mindre øer —	10	6
i alt:	91	115

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

1. juli 1928--21. juli 1929.

Indtægt.	Kr.	Ø.	Udgift.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 1. juli 1928.....	4042	34	Trykning af årsskriftet.....	2495	00
Medlemsbidrag.....	6095	37	3000 adressekort.....	117	50
Salg af gamle hæfter.....	30	15	Konvolutter.....	2	00
Gaver.....	17	23	Understøttelse til elever 1928--29.....	695	00
I girokontoret renter.....	12	98	Understøttelse til elever 1929.....	765	00
Renter.....	203	32	Frimærker.....	1390	21
			Forsendelse af årsskriftet.....	75	35
			Kassererens løn.....	300	00
			Meddelelse til medlemmerne.....	52	00
			Udsmykning af den røde skolestue....	700	00
			Kassebeholdning 1. juli 1929.....	3809	33
	10401	39		10401	39

Regnskabet er gennemset og intet fundet at bemærke.

Vallekilde, den 14. juli 1929.

H. T. Hansen.

Meddelelser.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinger (elever) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år den tredje søndag i juli. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. Lager og håndklæder må medbringes til mødet.

Efterårsmødet 1930 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 21.—24. septbr. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sængklæder og håndklæder. Lørdag—eftermiddag den 20. sept. holdes her en sammenkomst med gamle elever, som har været her for mindst 25 år siden. Deltagerne til dette møde må indmelde sig til Uffe Grosen 8 dage i forvejen.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kroner indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da sidst i november af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postopkrævning. Forandring af adresser må mældes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde, inden hvert års 1. septbr.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 3500 eksemplarer.

Alle gamle elever opfordres indtrængende til at være medlemmer af lærlingeforeningen; herved opnåer man ikke alene at stå i forbindelse med skolen; men hvert medlem bidrager til foregelse af foreningens pengemidler, der anvendes til hjælp for ubemidlede elever her på højskolen.

Hos Poul Hansen, Solvang, Vallekilde fås:

Tovelille, Skuespil i tre handlinger af Poul Hansen	1 kr.
Små minder om små ting af Poul Hansen	1 kr. 50 øre.
Vore navne af Poul Hansen	50 øre.
Digt og sang af Poul Hansen	1 kr. 50 øre.

Ligeledes hos Poul Hansen så vel som hos enhver boghandler fås:

25 års skolevirksomhed i Vallekilde af Ernst Trier. I . . .	1 kr.
Højskoleforstander Ernst Triers efterladte papirer i udvalg ved Poul Hansen	1 kr.
Mine minders bog af Poul Hansen	5 kr.
Højskoleforstander Ernst Triers ungdom af Poul Hansen	
I del	3 kr.
II del	3 kr. 50 øre

Til vinterskolen 1929—30 er indmeldt 110 elever.

Ved den indsamling til udsmykning af den røde skolestue (den gamle foredragssal), som der blev indbudt til i sidste års årsskrift, indkom bidrag fra følgende — nævnt i den rækkefølge, bidragene indkom:

Ved K. Killemosen.

Herta Petersen, Rudbøl.
 Agnes Hansen, Mølleborup.
 Peder Rasmussen, ?
 Mathilde Madsen, Horsens.
 G. J. Pedersen, Samsø.
 Maren Grosen, Maarslet.
 Sanna Larsen, Nr. Aaby.
 Kristine og Harald Andersen. Østerhæsinge.
 Gerda Nielsen, Frederikssund.
 H. Larsen, Asnæs.
 Kr. Kristiansen, Charlottenlund.
 Terkel Hansen, Lumby.
 Sofie Winther, Aggerstrup.
 Agnethe Andersen, Ulstrup.
 Inger Jensen, Rynkeby.
 Maren Elisabeth Christiansen, Rade.
 Kathrine Gansler, Haderup.
 Peter Westmark, Sindal.
 Valborg Laursen, Vallekilde.
 Mathilde Sig, No.
 Karen Jensen, Højrupgaard.
 Anton Toft, Ødis Bramdrup.
 Johan Mariengaard, Vittrup.
 Niels Mariengaard, Vittrup.
 Katinka Mariengaard, Vittrup.
 Mikael Jensen, Bjergby.
 Mouritse Pedersen, Mygdal.
 Margrethe Bondegaard, København
 Hans Steffen Andersen, Basnæs.
 Jørgen Krogh, Espe.
 Ester Rasmussen, Østerskærninge.

Inga Jensen, Ø. Marie.
Karen Andersen, Bøgelunde.
Anna Nejrup, Vemb.
Anker Dam Hansen, Høve.
Kristian Nielsen (m. fl.), Daler.
J. V. Nielsen, Ebstrup.
Johannes Pedersen (+ 10 Vendelboer), Skallerup.
J. Kramer, Vallekilde.
Johs. Kristiansen, Ellinge.
Ejnar Nielsen, Brørup.
N. Bredmose, Valby.
Julie Povlsen, Vognsild.
Martin Povlsen, Vognsild.
Asger Holm Clausen, Stubberupholm.
Oluf Andersen, Vig.
Niels Gammelgaard (m. fl.), Brørup ?
Henrik Larsen, Høbjerg.
Sagfører Borre, Nykøbing Sj.
Margrete Schøtler, Demstrup.
Lindorf Arnold Olsen, København.
Kaptajn Klint, København.
Ricard Krog, Lervang.
Sigrid Krog, Lervang.
Asta Krog, Lervang.
Kr. Rasmussen, Kirkehylle.
Kr. Højvang, Lyhne.
Aksel Madsen, ?
Elisabeth Jespersen, Stauning.
Hedvig Akselsen, Karleby.
Ejnar Stagstrup, Vejerslev.
Johannes Kristensen, Ø. Jølby.
Hans Sahl, Kværsløkke.
Karen Nielsen, Vallekilde.
Bodil Lange, København.

INDHOLD.

	Side
Hvad juleklokken forkynder af <i>Povl Hansen</i>	3
To Sange af <i>Povl Hansen</i>	7
Et kristenmenneskes frihed af <i>Uffe Grosen</i>	9
Højskolen. — Et dansk ungdomsarbejde af <i>Kr. Kristensen</i> <i>Killemose</i>	17
Nye toner af <i>Harald Grønberg</i>	45
Bøger om naturen af <i>Niels Petersen</i>	56
Jakob Knudsens opdragelsestanker af <i>Uffe Grosen</i>	65
Følkevisen om dronning Dagmars død af <i>Povl Hansen</i>	77
Fra Vallekilde højskole af <i>Uffe Grosen</i>	89
Ved sommerskolens slutning af <i>Bodil Lange</i>	143
Lærlingebesøget af <i>Uffe Grosen</i>	144
Regnskabet	145
Meddelelser	146
Indsamlingen	147

